

1. Bent u bekend met het position paper van de heer S. Eijffinger?
2. Kan de minister haar reactie geven op de volgende specifieke punten van het begin van het betoog van de heer Eijffinger? Deelt u deze zienswijze en zo nee waarom niet?
 - a. “De WTP is onnodig vanwege de stijging van de kapitaalmarktrente in de eurozone en dus ook Nederland. De kapitaalmarktrente in de eurozone is door de Europese Centrale Bank (ECB) sinds de grote financiële crisis in 2008/2009 en als gevolg daarvan de eurocrisis vanaf de “whatever-it-takes” uitspraak door de toenmalige ECB-president Mario Draghi in grote mate gemanipuleerd met de opkoopprogramma’s (APP en PEPP) en langetermijn kredietfaciliteiten (LTRO) zodanig dat er geen sprake was een ‘echte marktrentevorming’ op de Europese en dus Nederlandse kapitaalmarkt.”
 - b. “Het kapitaaldeckingsstelsel is door een kunstmatige rekenrente (‘ultimate forward rate’) binnen het FTK sterk ondergraven. Dat heeft niet alleen geresulteerd in grote vermogensverliezen bij de pensioenfondsen, maar ook tot hoge pensioenverplichtingen en een lage dekkingsgraad bij alle fondsen. Inmiddels is de kapitaalmarktrente door de hoge inflatie(verwachtingen) sterk gestegen en is een fundamentele herziening van het Nederlandse pensioenstelsel (WTP) onnodig.”
3. Deelt u de visie en/of erkent u het volgende risico: “dat pensioenfondsen de uitvoeringsproblemen bij de transitie onder de huidige economische en financiële omstandigheden onderschatten?”
4. Deelt u de visie en/of erkent u het volgende risico: “dat de transitieperiode 2023-2027 tot veel onzekerheid en onvoorspelbaarheid leidt?”
5. Deelt u de visie en/of erkent u het volgende risico: “dat de rentegevoeligheid van WTP zeer groot zal blijken te zijn en versterkt wordt door volatiele inflatie (verwachtingen) en daardoor de kapitaalmarktrente?”
6. Deelt u de visie en/of erkent u het volgende risico: “dat het invaren van de huidige pensioenen in de WTP de toeslagenaffaire en de problemen bij box 3 (kunnen) doen verbleken?”
7. Deelt u de visie en/of erkent u het volgende risico: “De volgende parlementaire enquête over het pensioenstelsel is onvermijdelijk”.
8. APG heeft tijdens de deskundigenbijeenkomst op 14 februari gesteld dat er problemen zijn bij het invaren door het te veel stapelen in de tijd. Kan de minister verifiëren of APG de uitvoering van het Invaren aankan en beide Kamers hierover informeren?
9. Klopt het dat het CPB eerder heeft aangegeven dat zij niet in staat is om de individuele rechten bij het invaren te berekenen?
10. Klopt het dat ook APG niet zelf in staat is dat te berekenen? Indien ja, hoe gaat APG dat oplossen?
11. Klopt het dat APG daarvoor een derde partij moet inschakelen?
12. Kan dat Ortec zijn? Zo nee, welk bedrijf dan?

13. Hoeveel gaat die opdracht bij benadering kosten voor APG? Kan het gaan om vele tientallen miljoenen?
14. Kan een schatting gegeven worden wat in dit verband de kosten zijn voor ABP- Zorg en Welzijn-- PME en PFBouw?
15. Is het rechtvaardig dat de gepensioneerden van bijvoorbeeld ABP die rekening moeten gaan betalen (uit een al niet geïndexeerd pensioen)?
16. Kan worden gereageerd op het betoog van Eijffinger dat WTP onrechtmatig is door het schenden van individuele private pensioencontracten.
17. Worden door het opschorten van het individuele bezwaarrecht niet alleen de individuele private pensioencontracten geschonden maar ook het eigendomsrecht en zelfs de Europese rechten van de mens niet door het kabinet gerespecteerd? Zo nee, kan dat omstandig worden uitgelegd?
18. Klopt de verwachting van de heer Eijffinger, dat deze schendingen tot vele massaalbezwaarprocedures zullen gaan leiden bij de Hoge Raad en bij het Europese Hof van Justitie? Erkent u het risico dat dit kan gebeuren? Zo ja, welke maatregelen gaat de minister treffen om dat te voorkomen? Zo nee, waarom niet
19. Deelt u de visie en/of erkent u het risico, dat de WTP als geheel zal verzanden en niet alleen onrechtmatig is maar ook onuitvoerbaar zal blijken te zijn? Zo ja, wat gaat de minister doen om de onrechtmatigheid en onuitvoerbaarheid te voorkomen? Zo nee, waarom is er volgens u geen sprake van onrechtmatigheid en onuitvoerbaarheid?
20. Eijffinger doet een drietal aanbevelingen. Kan worden geantwoord op elk van deze aanbevelingen?
 - a. Is het kabinet bereid af te zien van de WTP onder de huidige economische en financiële omstandigheden? Is de minister het eens met Eijffinger: "beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald"? Zo ja, hoe gaat de minister dat doen? Komt er een verzoek voor opschorten van de behandeling? Zo nee, waarom wil de minister geen uitstel: "Komt tijd, komt raad"?
 - b. Als niet wordt afgezien van de WTP is de minister dan bereid het verplicht invaren van de huidige pensioenen en toekomstige pensioenen in de transitieperiode te schrappen en ook de FTK te herzien? Zo ja, hoe gaat de minister dat regelen? Zo nee: kan de minister dan erkennen dat zij grote risico's aanvaard voor deelnemers inzake eigendomsrecht, berekening van omzetting in kapitaal en nieuwe uitkering onder WTP
 - c. Is de minister bereid tot een algehele aanpassing van de huidige rekenrente systematiek tot een stabiele en vaste rekenrente van minimaal 2% tot maximaal 4% op middellange termijn, waarbij Eijffinger denkt aan een voortschrijdend gemiddelde over 5 jaren? Zo ja, hoe gaat de minister aanpassing van de rekenrente regelen en per wanneer? Zo nee, kan de minister uitleggen waarom Nederland als enige land niet gebruik maakt van de mogelijkheid van IORP 2, om te werken en rekenen met het verwacht rendement?

21. De aanbevelingen van de heer Eijffinger komen naar eigen zeggen overeen met de open brief van ruim 40 deskundigen op 31 oktober 2022 aan de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer, maar zijn concreter. Wil de regering van deze gelegenheid gebruik maken om uitvoerig in te gaan op alle aanbevelingen in deze open brief van deskundigen? Temeer omdat de minister de inhoud van deze open brief “oud nieuws” heeft genoemd en er slechts zich met een zeer korte brief op is gereageerd?
22. De voornaamste doelstelling van het Nederlandse systeem voor aanvullende pensioenen tot nu toe is het leggen van een dwingende relatie tussen (middel-)loon en pensioen: de oudedagsuitkering, d.w.z. AOW *plus* pensioen werd gefixeerd op 70%. Bij een gegeven AOW-uitkering werd hiermee de pensioenpremie vastgelegd als een *ijzeren wet*. Dit mechanisme werkte ook als een *stabilisator* van het systeem. Zoals de praktijk sinds 2008 heeft aangetoond, werd deze ijzeren wet versoepeld tot een ambitie. Van dit mechanisme kan worden afgeweken indien de financiële situatie van het fonds in gevaar zou komen. De gekozen hoogte van de uitkering bepaalt de te betalen premie (Defined benefit). In het WTP -systeem daarentegen wordt uitgegaan van premie-uitkeringsstroom. De gekozen hoogte van de premie bepaalt de te ontvangen uitkering (Defined Contribution). In dit systeem is de ambitie van een min of meer vaste relatie tussen loon en pensioen losgelaten.
- Is deze beschrijving van het nieuwe systeem juist ?
 - Zo nee, waar wordt in het wetsvoorstel WTP een dwingende relatie gelegd tussen loon en pensioen – hoogte? Is er in de WTP een Ingebouwde stabilisator ter handhaving van koopkrachtbehoud?
 - Als er geen dwingende relatie is gelegd, is er dan een expliciete ambitie om de te verwachte uitkeringsstroom (waarbij dus rekening wordt gehouden met allerlei stochastische risico's) op enigerlei wijze te relateren aan het middelloon ?
 - Zo nee, bent U het dan met mij eens dat de premies in de praktijk zullen worden vastgesteld door sociale partners, d.w.z. werkgevers en werknemers, waarbij de hoogte van de pensioenuitkering slechts één van de doelstellingen zal zijn?
 - Zo nee, kunt U dan aangeven waar en hoe in dit nieuwe systeem er enige dwingende verankering is tussen premie en gewenste pensioenhoogte? Indien deze verankering er niet is, is het dan niet te verwachten dat het overleg tussen sociale partners vooral zullen leiden in de richting van een reductie van de premie?
 - Werkgevers hebben slechts één belang: zo laag mogelijke premie; bij werknemers zijn er twee concurrerende belangen: lage premie én hoog pensioen. Gezien de directe werking van premiereductie terwijl pensioenverhoging in de verre toekomst speelt en reeds gepensioneerden zijn buitengesloten van het overleg tussen sociale partners valt te verwachten dat dit systeem zal leiden tot een permanent premie-drukkende tendentie met als indirect effect aanhoudende druk op de pensioenen? Deelt u deze zienswijze? Zo nee, kunt en wilt U dan uitleggen met verwijzing naar de relevante wetteksten waarom de hierboven geschetste ontwikkeling zeer onwaarschijnlijk is?
 - Indien deze analyse juist is, bent U het dan niet met mij eens dat deze wet -structuur op de middellange termijn moet leiden tot een totale afbraak van de aanvullende oudedagsvoorziening, die vanwege de vergrijzing niet kan worden opgevangen/gecompenseerd door verhogingen van de AOW – uitkering? Waarom niet?

23. Alvorens over te gaan tot deze ingrijpende hervorming lijkt het geboden om tot een evaluatie te komen van het oude systeem.
- Is het u bekend dat sinds minstens 2002 de premieontvangsten voor het macro-aggregaat van alle pensioenfondsen elk jaar groter zijn dan de som van de uitkeringen aan pensioen? De laatste jaren liggen de ontvangsten in de orde van €40 miljard en de uitkeringen in de orde van €35 miljard.
 - Is het U ook bekend dat over diezelfde periode de som van alle fondsvermogens een aanzienlijk gemiddeld rendement heeft opgeleverd in de orde van 6% ? Over de laatste jaren ligt dit gemiddeld in de orde van €100 miljard op jaarbasis. Sinds 2008 heeft dit geleid tot een kleine verdriedubbeling van het fondsvermogen?
24. Onder macro-cijfers kan een grote fluctuatie schuil gaan, wanneer wij de corresponderende cijfers per fonds zouden bekijken. Om een inzicht te krijgen in de representativiteit van deze macro-cijfers vragen wij U om ons de corresponderende cijfers, d.w.z. vermogensgrootte, volume uitkeringen, premieontvangsten, rendementen, alsmede de relatieve standaarddeviaties van die cijfers over de periode 2008- 2021 te geven voor alle pensioenfondsen, o.p.f. en beroepspensioenfondsen apart? (Deze cijfers zijn voor een groot deel niet uit gepubliceerde bronnen te achterhalen, maar ongetwijfeld beschikbaar bij DNB en de administratie van de Pensioen en Verzekeringkamer).
- Indien dit op korte termijn niet mogelijk is kunt u dan die cijfers, d.w.z. vermogensgrootte , volume uitkeringen, premieontvangsten, rendementen, alsmede de relatieve standaarddeviaties over de periode 2008 - 2021 geven
 - Voor de grootste vijf bedrijfstakpensioenfondsen en
 - voor de overige bedrijfstakpensioenfondsen tezamen, alsmede
 - voor de som van alle opf- fondsen en
 - dito voor alle beroepspensioenfondsen te samen.
 - Uit de macro-cijfers blijkt dat de uitkeringen (35 miljard) gemakkelijk uit de rendementen betaald kunnen worden. Bent U het met mij eens dat deze macro - gemiddelden suggereren dat de gezondheidstoestand van de fondsen als supergezond moet worden bestempeld?
 - Zo nee, wilt U mij dan uitleggen waarom het huidige stelsel 'onhoudbaar' is ?
 - Bent U het met mij eens dat de premies in het verleden te hoog zijn vastgesteld en dat een aanzienlijke premie daling en/of stijging van de uitkeringen voor de meeste fondsen mogelijk is? Zo nee, waarom niet ?
25. In het oude nog-vigerende stelsel is het macro -pensioenvermogen veel harder gegroeid dan het aantal deelnemers, de demografische ontwikkeling en de loonontwikkeling sinds 2008 vereisten.
- Indien U het met deze opinie eens bent, wilt U ons dan uitleggen welke factoren dit hebben veroorzaakt, en welke relatieve bijdrage zij tot die groei hebben geleverd.
 - Indien u deze opinie niet deelt, wilt U ons dan een analyse geven waarom die disproportionele groei vereist was. Was er in 2008 een reëel gevaar voor de solvabiliteit op korte en/of langere termijn die een aangroei van het vermogen vereisten?
26. In het nieuwe stelsel, zoals voorgesteld, zal bij het begin van de transitie het macro-vermogen nog steeds in de orde zijn van ca. €1500 miljard. De verdeling van het vermogen over individuele potjes van deelnemers zal naar ons idee geen serieuze implicaties hebben voor het totaalvermogen, omdat die potjes slechts voor max. 10% opeisbaar zijn door deelnemers bij pensionering. Deelt u deze mening? Zo nee, wat verwacht U dan voor effect van de labeling in individuele potjes?

27. Kunt U aangeven hoe het geaggregeerde pensioenvermogen zich als gevolg van het nieuwe stelsel zal ontwikkelen in de komende decennia? Zal het gaan dalen, ongeveer gelijk blijven, of in de toekomst verder stijgen? Is een evenwichtige ontwikkeling voorzien als toekomstig streefpad en wat betekent dat voor premieontwikkeling en uitkeringsniveau? Hoe is hier rekening gehouden met de belangen van actieven, gepensioneerden, en werkgevers? Heeft U hiervoor bepaalde doelstellingen ontworpen, bijv. handhaving koopkracht en/of premie -reductie, of is het de bedoeling één en ander totaal over te laten aan het vrije spel der krachten in de cao – onderhandelingen tussen sociale partners ?
28. Is er in het nieuwe stelsel sprake van een VEV en MVEV ? Zo ja, hoe worden die in het nieuwe stelsel gedefinieerd?
29. Is er in het nieuwe stelsel sprake van een dekkingsgraad? Hoe worden de rekenrentes gedefinieerd voor die dekkingsgraad?
30. Zijn de rekenrentes voor premie berekening en pensioen -uitkeringen gelijk of bent U van plan met verschillende rekenrentes te werken zoals onder het FTK?
31. De nieuwe wet zou leiden tot gemakkelijker toegang voor commerciële pensioenverzekeraars op de markt en dus waarschijnlijk tot een verschuiving van collectieve contracten naar winstgerichte verzekeraars ten nadele van de niet op winst gerichte pensioenfondsen.
- Wat zijn volgens U in dit verband de mogelijke consequenties op de langere termijn ten aanzien van premiehoogtes, uitkeringen, mede- beslissingsrecht en polisvoorwaarden voor deelnemers , gepensioneerden, en werkgevers?
 - Is het niet te verwachten dat het verschil in winststreven zal leiden tot neerwaartse aanpassing van pensioenresultaten?
 - Acht U dit een wenselijke ontwikkeling en zo ja waarom, of indien niet ,waarom niet?
 - Is er door U onderzoek gedaan naar deze mogelijke marktontwikkelingen en haar effecten op de grote en kleine verplichtstelling, de gemiddelde arbeidsvoorwaarden? Is dit onderzoek met de Kamer en sociale partners besproken?
 - Zo niet, moet dat zwaarwegende aspect dat overigens niets met de actuariële problematiek te maken heeft maar wel alles met markt- en kartelvorming dan niet alsnog worden besproken en geëvalueerd?
 - Bent U bereid om, als dit niet besproken is, dit alsnog in de parlementaire besluitvorming te betrekken, en hangende deze besprekingen, verdere parlementaire behandeling op te schorten?
32. Wat is de ratio om werkgevers met stemrecht op te nemen in besturen en verantwoordingsorganen van pensioenfondsen als werkgevers in het nieuwe systeem geen enkel risico meer lopen?
- Indien daarvoor geen dwingende redenen zijn te geven, is het dan niet logisch, mede voor transparantie van het beleid, om werkgevers niet langer te betrekken bij de besluitvorming binnen het pensioenfonds?
 - Eén van de voornaamste drijfveren tot de invoering van een nieuw systeem is om de risico's van het pensioensysteem niet langer op gelijkwaardige wijze te verdelen tussen werkgevers en werknemers. Daarom wordt overgegaan van een uitkeringsovereenkomst (DB) naar een beschikbare premie regeling regeling (DC). Deelt u deze zienswijze deels, geheel of niet?
 - Bent U alsnog bereid werkgevers geen vertegenwoordigers meer te geven binnen pensioenfondsen en dit punt expliciet aan de orde te stellen in de parlementaire behandeling? Zo nee, waarom dan niet?

33. Onlangs werd bekend dat de EU nu €4,7 miljard uit het Corona herstellfonds heeft toegewezen aan Nederland. Het bedrag zal in tranches worden uitbetaald en uitbetaling gebonden aan het voldoen van een aantal voorwaarden. Eén van die voorwaarden blijkt te zijn het finaliseren van de besluitvorming over het wetsvoorstel WTP. Kunnen wij dit anders verstaan dan als dreiging aan tegenstanders van de WTP dat de coronagelden niet worden uitbetaald, wanneer zij hun verzet niet staken?
- Is dit niet te kwalificeren als een ongeoorloofde EN laakbare inmenging in het wetgevingsproces, waarbij de regering de uitbetaling uit het corona- fonds bindt aan acceptatie en invoering van de WTP? Is deze kwalificatie juist, en zo niet, kunt U dan uitleggen waarom niet ?
 - Wordt hierdoor de keuzevrijheid van het parlement niet aanzienlijk beperkt, c.q. zet het Kabinet het parlement niet voor het blok?
 - Draagt de WTP bij aan convergentie van Europese economieën in het algemeen of van Europese pensioenstelsels in het bijzonder?
 - Welke door de EC geconstateerde macro economische onevenwichtigheden worden opgelost of gemitigeerd door de komst van de WTP?
 - Is er überhaupt een bijdrage van de WTP aan het verminderen of oplossen van economische onevenwichtigheden in Nederland, zo ja welke?
34. Bij het wetsvoorstel WTP is veelvuldig gebruik gemaakt van adviseurs. Wij denken hierbij met name aan fellows van Netspar, werknemers van DNB, het Centraal Plan Bureau, sommige pensioenfondsen, en consultants zoals de heer Kocken, oprichter van Cardano.
- Gedurende de beraadslagingen is vaak benadrukt dat deze adviseurs *onafhankelijk* waren. Wat is Uw mening hierover? Hoe kunt U deze bewering doen, terwijl zij allen in een of andere financiële of andere formele of informele gezagsverhouding tot U staan.
 - Wij noemen bijv. de bijzondere positie van de door U geraadpleegde wetenschappers-hoogleraren, fellows van Netspar. De grote meerderheid ontving onderzoeksubsidies van Netspar en Netspar werd sinds haar oprichting financieel ruimhartig gesubsidieerd door o.a. het ministerie van financiën, van SZW, EZ, DNB, enz. In latere jaren werden ook andere commerciële bedrijven zoals financiële instellingen ,banken, pensioenfondsen, consultants, beleggingsfondsen zoals de mondiale gigant BlackRock, en hedge-funds sponsor van Netspar. Bent u bereid om deze feiten te erkennen?

35. Ook bij pensioenfondsen kan men bij de kwalificatie 'onafhankelijk' een vraagteken zetten gezien hun positie jegens hun toezichhouder DNB.
- a. Wilt U de Kamer een overzicht geven van de financiële subsidies verstrekt door verschillende overheidsinstanties en universiteiten aan Netspar gedurende de periode sinds de oprichting van Netspar.
 - b. Wilt U ook aangeven welk percentages van de Netspar -financiering afkomstig zijn van overheidssubsidies, welk percentage van onafhankelijke publieke organen zoals pensioenfondsen, welk percentage afkomstig is van op winstgerichte bedrijven, en welke van andere gevers?
 - c. In de loop der jaren is vaak aan U of in publiek gesuggereerd om eens echte onafhankelijke adviseurs in te huren, waarbij dan eigenlijk alleen buitenlandse deskundigen in aanmerking komen zonder binding met Uw regering, die niet de stellige verwachting kunnen hebben van een meer of mindere toekomstige stroom van opdrachten of subsidies van de zijde van de Nederlandse overheid. Waarom bent U hier nooit op ingegaan m.u.v. een eenmalige opdracht aan de Belg Vandenbroucke?
 - d. Als U het niet eens bent met voorgaande analyse, wilt U dan met concrete voorbeelden aangeven dat onze visie niet strookt met de waarheid?
 - e. Zou U zo spoedig mogelijk minstens drie buitenlandse te goeder naam bekendstaande instituten (bijv. kaliber Brookings, CESifo) elk apart opdracht willen geven om:
 - Een analyse te maken van de sterke en zwakke punten van het huidige systeem
 - Een soortgelijke analyse te maken van het systeem in het wetsvoorstel
 - Een advies te maken van hoe huns inziens het nieuwe Nederlandse systeem vorm te geven en daarbij aan te geven welke partijen (werkgevers, werknemers, en gepensioneerden) daar welk voordeel c.q. nadeel van zouden ondervinden. De opdracht formulering dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het parlement.
36. De verplichtstelling aan een Bpf lijkt om meerdere redenen niet houdbaar. EU-recht experts betwijfelen of de nieuwe premieovereenkomst wel voldoende 'solidariteit' bevat. Zie dit verslag van een seminar aan de Universiteit van Utrecht¹:
- a. Bent u bekend met de commentaren in het verslag van het seminar aan de Universiteit van Utrecht, ten aanzien van de verplichtstelling?
37. Tijdens het seminar aan de Universiteit Utrecht werd het volgende gesteld: 'Borsjé vraagt zich hierbij af of dit Europeesrechtelijk wel voldoende is voor het vervullen van de "essentiële sociale functie" van pensioenfondsen. Hij waardeert deze 15 procent zelf als erg "mager", maar durft niet te zeggen of het Hof van Justitie hier misschien wel genoeg mee zal nemen.'
- a. Wat is uw commentaar of reactie op deze uitspraak?
38. De essentiële sociale functie die verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen vervullen in het Nederlandse pensioensysteem is voor het Hof van Justitie in de Albany-arresten (C-67/96) aanleiding geweest om de verplichtstelling niet strijdig te achten met het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU).
- a. Hoe apprecieert u deze constatering?

¹ https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4084777

39. Onder meer de solidariteitsreserve moet in het nieuwe Nederlandse pensioenstelsel deze functie gaan vervullen. De vraag is welke waarde aan deze 15% toegekend kan worden? Is dit inderdaad niet te mager om de verplichtstelling te rechtvaardigen? In het arrest Albany (C-67/96) zijn nog een aantal voorwaarden genoemd, waaronder indexatie.
- a. De voorwaarden in het arrest Albany vervallen toch in het nieuwe stelsel? Kan de regering dit uitleggen?
40. EU recht experts menen bovendien dat de verplichtstelling discriminatie naar nationaliteit is waar zeer moeilijk een rechtvaardiging voor kan worden gevonden.
- a. Klopt het dat de rechtvaardiging die is aangelegd in de zaken Albany niet bruikbaar is bij de toets of discriminatie is geoorloofd?
 - b. Prof. Van de Gronden heeft in het seminar zijn sterke twijfels geuit bij het gemaakte onderscheid tussen binnenlandse aanbieders en aanbieders uit een andere lidstaat in het kader van het proportionaliteitsbeginsel. De realisering van de doelstelling van 'een goede pensioenvoorziening voor eenieder' is ook mogelijk met buitenlandse aanbieders, eventueel met extra toezicht vanuit de Nederlandse Staat. Prof. Peters vraagt zich af of het huidige stelsel in dit verband wel sluitend is met het Europees recht. Wat is de reactie van het kabinet op de sterke twijfels van de professoren van de Gronden en Peters?
41. De verplichtstelling – hetgeen een monopolie voor Bpf-en creëert - was er ooit voor bedoeld, kort gezegd, om een pensioen te bereiken wat niet door de markt kan worden aangeboden. Dat is allang niet meer zo. Integendeel zelfs. Bijvoorbeeld een PPI – uitvoerder van DC en sinds kort ook verantwoordelijk voor de uitkeringsfase – werkt vaak voor een fractie van de kosten van een verplicht gesteld Bpf.
- a. Moeten PPI's – en andere uitvoerders, zoals een APF- dan ook niet toegelaten worden als aanbieders van verplicht gestelde regelingen middels een Bpf? Deze uitvoerders kunnen immers hetzelfde als een Bpf onder het nieuwe stelsel. Waarom een Bpf dan een monopolie toekennen? Dat is toch marktvervalsing? Kan de regering dat toelichten?
42. Garanties worden volledig losgelaten in het nieuwe pensioencontract. Hoewel gezegd kan worden dat in het huidige pensioencontract deze garanties de facto ook niet bestaan, maakt de overgang naar DC-regelingen de onzekerheid omtrent de uitkomst wel een juridisch gegeven. Niet voor niets is door regering zelf – en ook de Hoge Raad – het verschil tussen DB en DC telkenmale de afgelopen jaren benadrukt.
- a. Hoe beziet het kabinet in dit verband de constatering dat de overgang naar DC-regelingen de onzekerheid omtrent de uitkomst tot een juridisch gegeven maakt?
43. De waarde die het EU Hof lijkt te geven aan het garanderen van een bepaald minimumpensioenniveau, mag niet worden onderschat. Sterker nog, daar lijkt – naast de BTW vrijstelling - tevens de grote verplichtstelling aan te zijn opgehangen.
- a. Hoe ziet de regering dit?
44. Prof. Barentsen (NJ 2018/258) schrijft dat indien pensioenregelingen worden gewijzigd (van DB naar DC) de wijze waarop sociale partners een Bpf aanwijzen als verplichte uitvoerder zeer mogelijk getoetst moet worden aan de transparantie verplichting van artikel 56 VWEU (vrij verkeer van diensten).
- a. Dit moet toch alsnog? Kan de regering hierop ingaan?

45. Bent u bekend met het advies van BJ Drijber over de verenigbaarheid van de verplichtstelling met artikel 56 VWEU²? Hij schrijft onder andere: *‘Vanuit dit uitgangspunt klaagt Presta dat het hof ten onrechte niet heeft onderzocht of het Nederlandse recht een hoger niveau van werknemersbescherming biedt dan het Luxemburgse recht. Presta heeft bovendien in feitelijke instanties betoogd dát het Luxemburgse pensioenrecht gunstiger is voor de Werknemers dan het Nederlandse. Het hof is niet op dit betoog in gegaan. Als in het oordeel van het hof ligt besloten dát het Nederlandse recht een hoger niveau van werknemersbescherming biedt, is dat oordeel onbegrijpelijk of onvoldoende gemotiveerd.’*
- Kunt u aangeven waarom het Nederlandse pensioenrecht, en dus de verplichtstelling, betere bescherming biedt aan het individu dan buitenlandse pensioenstelsels? Dat is toch een essentiële voorwaarde voor het behoud van de verplichtstelling?
 - Dit is onderwerp van de klacht bij de EU³. Zouden we dit niet moeten afwachten?
 - ‘Vanuit dit uitgangspunt klaagt Presta dat het hof ten onrechte niet heeft onderzocht of het Nederlandse recht een hoger niveau van werknemersbescherming biedt dan het Luxemburgse recht. Presta heeft bovendien in feitelijke instanties betoogd dát het Luxemburgse pensioenrecht gunstiger is voor de werknemers dan het Nederlandse. Het hof is niet op dit betoog in gegaan. Als in het oordeel van het hof ligt besloten dát het Nederlandse recht een hoger niveau van werknemersbescherming biedt, is dat oordeel onbegrijpelijk of onvoldoende gemotiveerd.’* Deelt u deze zienswijze en zo nee waarom niet?
46. Als alle risico’s bij de deelnemer liggen, is er sprake van een financieel product. Deelt de regering die mening. Zo nee, kunt u uitgebreid aangeven waarom niet?
47. De eis van ‘één financieel geheel’, waarbij pensioenregelingen bij de meeste pensioenfondsen niet een afgescheiden juridisch vermogen vormen, blijft bij pensioenfondsen overeind. Artikel 123 PW, dat zulks stipuleert, wordt niet gewijzigd in het voorstel.
- Dan is het toch misleidend, ook vanwege alle buffers die de deelnemers delen, om te spreken van een ‘persoonlijk pensioenpotje’.
 - Klopt dit volgens de regering?
 - Pensioen is namelijk op grond van de SFDR een financieel product, artikel 2(12). Is de regering het hiermee oneens?
48. Bent u bekend met het volgende artikel in SEW⁴ (vaktijdschrift Europees Recht voor Nederland en België)? Auteurs Van Meerten en Vlastuin merken daar het volgende op: *“Het ‘Financieel Toetsingskader’ (hierna: FTK) inzake pensioenfondsen zal gedurende de overgangsfase naar het nieuwe stelsel ‘tijdelijk’ worden aangepast, het zogenoemde ‘transitie-FTK’. Kort gezegd, op eisen omtrent uitkeringsovereenkomsten wordt een verlicht regime toegepast. Ook worden de vereisten wanneer een fonds mag indexeren verlaagd (van 110% naar 105%). Onlangs is dit besluit weer verlengd. De voorwaarde om het transitie-FTK te mogen toepassen is dat een pensioenfonds de verwachting heeft in te varen, waarbij een intentieverklaring volstaat. In welke vorm deze intentieverklaring moet plaatsvinden, is geheel vormvrij. Eerder moesten pensioenfondsen ‘voornemens’ zijn de ‘bestaande pensioenen in te varen’ en gold onder meer de eis dat het fonds een nettoprofijsberekening moest overleggen aan DNB in een zogeheten overbruggingsplan.”*

² <https://linkeddata.overheid.nl/front/portal/document-viewer?ext-id=ECLI:NL:PHR:2022:1157>

³ <https://www.ftm.nl/artikelen/eu-onderzoek-uitlokken-naar-nederlands-pensioenstelsel>

⁴ https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4190339

Blijkens het 'Ontwerpbesluit tot wijziging van het Besluit financieel toetsingskader pensioenen' is dit niet meer nodig en zijn de eisen van gebruikmaking van het transitie-FTK verder versoepeld. De vraag of dit EU-rechtelijk kan, is twijfelachtig om de volgende redenen. Ten eerste, de regering stelt dat Europese wet- en regelgeving ruimte laat voor een aangepast FTK indien dit ontwikkeld is met het oog op de transitie naar een nieuw pensioenstelsel. De regering verwijst in de memorie van toelichting naar de IORP II en stelt: *'De regering acht het (tijdelijk) afwijken van de eisen aan het (minimum) vereist eigen vermogen gerechtvaardigd vanwege het uitgangspunt dat het transitie-ftk is gericht op het bereiken van een evenwichtige overstap naar het nieuwe pensioenstelsel. (...). De combinatie van de noodzakelijkheid van deze aanpassingen in het kader van de stelselherziening en de vereiste om te herstellen tot de dekkingsgraad benodigd voor de overstap, zorgt ervoor dat nog steeds voldaan wordt aan het doel en de strekking van de art. 14 tot en met 16 van de IORP II richtlijn.'*

- a. De regering meent (dus) dat aan 'het doel en de strekking' van artikel 14-16 IORP II wordt voldaan, teneinde de pensioenregelingen nu en in de toekomst te kunnen blijven uitvoeren. Kan deze regering uitleggen waar deze aanname op is gebaseerd?
- b. De IORP I en II (en de 'wetsgeschiedenis') reppen met geen woord over een 'stelselherziening' of een 'noodzakelijk toekomstig stelsel' dat afwijking van deze artikelen zou rechtvaardigen. Of fondsen daadwerkelijk gaan invaren is duidelijk geen juridische garantie. Het zou dus theoretisch zo kunnen zijn dat jarenlang van dit verlichte regime gebruik wordt gemaakt, maar dat van de eerder geuite 'intentieverklaring', wordt afgezien. Deze mogelijkheid valt toch op geen enkele manier in artikel 14 IORP II terug te lezen? Kan de regering daarop ingaan?
- c. De in de IORP II neergelegde herstelsystematiek lijkt bovendien aan te grijpen bij het herstel van de hoeveelheid passende activa om de technische voorzieningen volledig te dekken, terwijl bij het transitie-FTK een vermindering van de pensioenverplichtingen op de balans van het pensioenfonds plaatsvindt. Om het transitie-FTK het karakter van een 'herstelplan' in de zin van de IORP II te geven, acht 50PLUS derhalve volkomen misplaatst. Het artikel in de IORP II ziet simpelweg niet op een stelselherziening. Kan de regering hierop ingaan c.q. dit uitleggen?
- d. Een andere reden waarom dit EU-rechtelijk dubieus is, is de volgende. De 'groot' verplicht gestelde Nederlandse pensioenregelingen zijn veelal 'uitkeringsovereenkomsten Deze uitkeringsovereenkomsten zijn een vertaling van Defined Benefit-regelingen in de IORP II. Kuipers schrijft (TPV 2009/8): *'Nederland heeft artikel 17 geïmplementeerd in de Pensioenwet, wat tot uitdrukking komt in de minimale vermogensseis van circa 105%. Bij gebrek aan beter omdat Nederlandse pensioenfondsen de risico's helemaal niet zelf dragen. Als het even tegenzit dan kunnen pensioenfondsen de premie verhogen die werkgevers en werknemers gezamenlijk betalen, de pensioenen tijdelijk niet (volledig) indexeren aan de loon- of prijsontwikkeling of in het uiterste geval zelfs de pensioenaanspraken korten of de regeling aanpassen. De risico's worden uiteindelijk dus gedeeld door de werkgevers en werknemers.'* Met andere woorden, kan nu al niet betoogd worden dat bij de Nederlandse 'DB', de deelnemers de risico's dragen?
- e. De IORP II stipuleert echter dat uitkeringsovereenkomsten moeten 'garanderen', en dat doen pensioenfondsen niet, dat is wel duidelijk. Of meent de regering van wel? Zo ja, waarom?

49. Met het Transitie FTK lijkt Nederland in strijd met de EU-richtlijn te handelen, die voor beide regelingen (uiteraard) geheel andere eisen heeft. Indien immers op de eisen – weliswaar minimumeisen – die de IORP II bevat voor DB (tijdelijk) DC-eisen van toepassing worden, lijkt dat een oneigenlijke vermenging van twee verschillende juridische contracten. Kan de regering dit duiden?
50. De wetgever heeft met het wetsvoorstel Wet toekomst pensioenen geen additionele zorgplicht geïntroduceerd voor pensioenuitvoerders ten aanzien van het transitieplan naar het nieuwe pensioenstelsel. De wetgever heeft bewust gekozen de primaire verantwoordelijkheid hiervoor neer te leggen bij de sociale partners.
- a. Dit is toch een lacune in de wetgeving? Op sociale partners moet dan toch een zorgplicht rusten?
51. In het wetsvoorstel is onvoldoende aandacht voor de bescherming die daaruit voortvloeit in deze zogenoemde transitiefase naar het nieuwe pensioenstelsel. Voor de stelling dat pensioendeelnemers consumenten zijn in het nieuwe stelsel, zijn voldoende aanknopingspunten te vinden. Indien in pensioenregelingen het risico grotendeels zo niet geheel – bij het individu, of het collectief van individuen neergelegd wordt, verdient dat een heldere communicatie over de pensioenregeling.
- a. De communicatie gedurende de overgangperiode vereist dan toch een heel andere aanpak?
52. Indien in pensioenregelingen het risico grotendeels zo niet geheel – bij het individu, of het collectief van individuen neergelegd wordt, verdient dat een heldere communicatie over de pensioenregeling. Deze ontbreekt veelal bij de huidige uitkeringsregelingen en ook (dus) in het transitie-FTK. Bepaalde informatieverplichtingen voor deze regelingen, die op grond van de IORP II moeten gelden, zijn in de Pensioenwet zelfs uitgezonderd van een informatieplicht. Artikel 37 lid 1 onder (g) IORP II – dat algemene informatieverschaffing over een pensioenregeling vereist – stelt dat deelnemers en pensioengerechtigden voldoende moeten worden geïnformeerd over de voorwaarden van de uitgevoerde pensioenregeling, en met name over: *‘indien de deelnemers een beleggingsrisico dragen of beleggingsbeslissingen kunnen nemen, informatie over de resultaten die de beleggingen van de pensioenregeling in het verleden hebben behaald over ten minste de afgelopen vijf jaar, of alle jaren gedurende welke de pensioenregeling is uitgevoerd indien dat minder dan vijf jaar is’*.
- a. Nederland stelde echter bij de implementatie van dit artikel dat deze bepaling niet ziet op uitkeringsovereenkomsten, omdat daar geen sprake is van een beleggingsrisico van voldoende betekenis en (gewezen) ‘deelnemers geen beleggingsbeslissingen kunnen nemen’. Dit kan toch als (zeer) twijfelachtig betiteld worden. Juridisch blijven de regelingen immers uitkeringsovereenkomsten gedurende de transitie. Blijft deze uitzondering dan van kracht?
53. Op de adviseur rust een zware zorgplicht bij premiereregelingen, zo maakte de Hoge Raad onlangs weer duidelijk⁵.
- a. Vindt de regering dat dit ook moet gelden voor pensioenfondsen en sociale partners? Zo nee, waarom niet?

⁵ <https://linkeddata.overheid.nl/front/portal/document-viewer?ext-id=ECLI:NL:HR:2022:1872>

54. De toelichting bij de IORP II stelt dat tal van deelnemers aan regelingen zich er geen rekenschap van geven dat hun pensioenrechten niet gegarandeerd zijn of dat deze rechten, 'anders dan bij andere financiële contracten door IORP's kunnen worden gekort, ook al zijn dit opgebouwde rechten.' Andere financiële contracten dus. Met andere woorden, de pensioenregeling is een financieel contract.
- a. Kan de regering dit toelichten?
55. De definitie van EIOPA, de EU toezichthouder op pensioenfondsen, van een beschikbare premie regeling luidt: *'CAs should understand DC schemes as occupational pension plans under which the plan sponsor pays fixed contributions and has no legal or constructive obligation to pay further contributions to an ongoing plan in the event of unfavourable plan experience.'*
- a. Voldoen onze uitkeringsovereenkomsten niet ook aan deze definitie? Zo nee, waarom niet?
56. Invaren lijkt op gespannen voet te staan met EU recht en het Europese eigendomsrecht. Overall ter wereld is invaren verboden, maar hier niet. Dat is toch niet zomaar. Waarom denkt de regering – in weerwil van vele experts⁶ dat dit hier wel kan?
57. Door de regering is betoogd dat de toets onder het EVRM, of invaren Europeesrechtelijk is toegestaan, hetzelfde is onder het EU recht. Dat is onjuist. De rechtvaardigingsgrond voor de inbreuk op het eigendomsrecht (van DB naar DC) is onder het EU recht een andere dan onder het EVRM. Dat de toelichting bij het Handvest anders stelt, zegt niets: deze heeft geen juridische waarde. Bovendien, de EU rechtspraak is duidelijk anders dan die onder het EVRM. Met de overgang van DB naar DC wordt de 'wezenlijke inhoud van de pensioenrechten' aangetast. Dit criterium is voor pensioenrechten nieuw en zeer recent aangelegd door het EU Hof in de zaak YS (C-223/19). Zo kan het EU eigendomsrecht – direct door een burger - ook tegen een pensioenfonds en de bestuurders worden ingeroepen. Op grond van het EVRM kan dit niet. Ook is het mogelijk het EU eigendomsrecht tegen een verantwoordingsorgaan en een Raad van Toezicht in te roepen dat aan invaren meewerkt.
- a. Indien de EU rechter in Luxemburg oordeelt dat het invaren in strijd is met artikel 17 EU Handvest, welke gevolgen heeft dat dan? Kan de regering dit uitgebreid toelichten?
58. De regering wil invaren mogelijk maken via artikel 83 PW, het mechanisme voor collectieve waardeoverdrachten. Ook deze bepaling bevat een directe discriminatie naar nationaliteit en lijkt evenmin houdbaar. Hierover ligt er al een klacht bij de Europese Commissie.
- a. Moeten we dit niet afwachten?

⁶ <https://www.ftm.nl/artikelen/nieuwe-pensioenwet-blijft-splijtzwaam>

59. Artikel 83 PW regelt de binnenlandse collectieve waardeoverdracht op verzoek van werkgever. Deelnemers moeten op grond van dit artikel geïnformeerd worden en zij hebben het recht bezwaar aan te dienen. Artikel 90a PW regelt de grensoverschrijdende collectieve waardeoverdracht. In dit artikel wordt vereist dat twee derde van de deelnemers moet hebben ingestemd met de waardeoverdracht. Hierbij wordt dus onderscheid gemaakt tussen binnenlandse en buitenlandse collectieve waardeoverdrachten. Daarom is sprake van discriminatie naar nationaliteit. Het argument dat invaren alleen een interne waardeoverdracht betreft, treft geen doel. Een interne waardeoverdracht vindt vaak plaats binnen een pensioenfonds, maar kan ook naar een andere pensioenfondsen plaatsvinden. Hierbij is ook van belang dat op grond van de Dassonville formule een potentiële nationale belemmering, die het verkeer bemoeilijkt of minder aantrekkelijk maakt, mogelijk in strijd is met het EU-recht. Ook hierover liggen klachten bij de Europese Commissie⁷.
- a. Vindt de regering niet dat we de uitkomst van de klacht af moeten wachten? Hoe duidt de regering haar antwoord in het licht van het bovenstaande?
60. Voorts is van belang dat het individuele bezwaarrecht in artikel 83 PW economische waarde heeft en onder de reikwijdte van artikel 1 eerste Protocol EVRM valt (zie ook: Van de Poel, TPV 2018).
- a. Hoe beziet en weegt de regering dit?
61. Artikel 20 PW bevat een wijzigingsverbod van opgebouwde pensioenrechten en aanspraken. Hieronder valt ook het wijzigingen van een pensioenovereenkomst van een uitkeringsovereenkomst naar een beschikbare premieregeling.
- a. Hieronder valt toch ook het invaren?
62. In het YS arrest bepaalde het Hof van Justitie zijn ingrepen op eigendomsrecht in beginsel niet zijn toegestaan. Onder andere is niet toegestaan dat het wezenlijke karakter van het pensioenecht niet wordt aangetast.
- a. Dit is toch wezenlijk? Waarom wordt er anders een uitzondering op artikel 20 PW gemaakt?
63. Een groot verschil tussen het EVRM en het EU Handvest is: de fondsbesturen/sociale partners kunnen op grond van het EU Handvest direct aansprakelijk gesteld worden als blijkt dat zij – ten onrechte – hebben meegewerkt aan het invaren. In jargon heet dat: de directe horizontale werking van het EU Handvest. Dat maakt dat in de lezing van de regering de kans bijzonder klein is dat het pensioenfonds aansprakelijk is door mee te werken aan invaren, omdat artikel 1 EP EVRM geen horizontale werking kent en (het EVRM en het EU Handvest zijn in dit opzicht hetzelfde) in een ander daglicht moet worden geplaatst. De toetsing aan het eigendomsrecht – vis à vis een pensioenfonds – zal anders uitpakken dan een toetsing vis à vis een staat.
- a. Hoe ziet de regering dit? Graag een uitleg.
64. Vindt de regering niet dat dit wetsvoorstel een serieuze lacune in de rechtsbescherming creëert? Een individu kan zich alleen nog maar op het Europese recht beroepen. Alle mogelijke andere wegen zijn in de PW dichtgetimmerd. Dat is een serieus rechtsstatelijk probleem en deze leden willen dit vastgesteld zien in de kamerstukken.

⁷ <https://www.ftm.nl/artikelen/eu-onderzoek-uitlokken-naar-nederlands-pensioenstelsel>

65. Ben u bekend met dit artikel⁸?
- a. De gewekte suggestie kan – alleen al door een BTW voordeel en gemeenschappelijke diensten te poolen – oplopen tot minimaal 25% kostenvoordeel. Deelt u dat?
66. De pensioenbewaarder staat al in de wet, maar het kan ook ingezet kan worden als alternatief voor invaren. Middels de pensioenbewaarder kan je een carve out maken voor alle groepen van deelnemers. Dus niet voor slechts een groep (dat stuit terecht op bezwaren qua gelijke behandeling).
- a. Deelt u deze zienswijze?
67. Groepen die niet willen invaren worden in de pensioenbewaarder gezet. Het pensioenfonds richt een stichting pensioenbewaarder op. Pensioenfonds kunnen ook samen een pensioenbewaarder oprichten. De oude uitkeringsregelingen blijven zo intact. Er vindt zelfs geen waardeoverdracht plaats dus aan het eigendomsrecht van de deelnemer wordt niet getornd. Ook kan het individueel bezwaar recht niet vervallen.
- a. Dit neemt toch een hoop bezwaren weg? Vindt de regering dat ook?
68. Het overnemen door de Commissie van de inflatie verwachting van DNB is moeilijk te begrijpen; centrale banken hebben een groot belang bij stabiele, lage lange termijn inflatieverwachtingen maar zijn daardoor nog geen goede voorspeller van die inflatie. Kan de Regering aangeven waarom de Commissie Parameters zich aansluit bij deze ‘managed expectation’?
69. Bovenstaande klemt temeer daar de Commissie geen lange termijn stress tests opneemt; op lange termijn is er juist sprake van een opmerkelijke stabiliteit. De robuustheid van het nieuwe stelsel kan op deze manier niet worden getest. Is de Regering bereid alsnog de resultaten van lange termijn stress tests zoals een rerun van de jaren 1960- 2022 te presenteren?
70. Koopkrachtig pensioen: zoals ook aangegeven door de Regering hangen in het nieuwe stelsel de pensioenresultaten af van de toekomstige ontwikkelingen van inflatie, rente en aandelenprijzen.
- a. De vraag is dan waar de koopkracht, met name voor de oudere cohorten vandaan moet komen? Niet uit de asset mix: ouderen zijn in het nieuwe stelsel de facto veroordeeld tot een voortzetting van het nominale stelsel onder het FTK met een asset mix die overwegend uit vastrentende waarden bestaat. Compensatie voor de opgelopen inflatie moet dan vooral uit het extra rendement op aandelen komen maar dat is onvoldoende om zelfs een inflatie van 2% te compenseren. Laat staan als de inflatie 3% of hoger is.
 - b. Is de Regering bereid alsnog aanvullende inflatievarianten te laten uitrekenen?
 - c. Niet uit overvloedige reserves; de verborgen reserve onder het FTK van het afgelopen decennium waar bij een lage inflatie en heel lage rente het verwachte rendement > rekenrente + inflatie is inmiddels grotendeels en in 2026 vrijwel volledig verdampt. Deelt de regering deze analyse?

⁸ <https://cmweb.nl/2021/05/invaren-de-pensioenbewaarder/>

71. Evenwichtigheid is het mantra van deze transitie, niettemin ogen de resultaten allerm minst evenwichtig: een aantal voorbeelden met vragen:
- a. De cijfers van DNB over de impact van de transitie op de gemiddelde uitkering liegen er niet om: vooral de jongeren profiteren. Zie bijvoorbeeld slide 18 voor de basisvariant. Graag het oordeel van de Regering of deze resultaten als evenwichtig kunnen worden beoordeeld?
 - b. Het voordeel van een hogere dekkingsgraad lijkt vooral bij jongeren terecht te komen, zie bijvoorbeeld slide 31 DNB. Dat is wrang want deze overdekking is een direct gevolg van de het niet indexeren gedurende een groot aantal jaren. Vooral de ouderen hebben hier onder geleden. Wat is hier het oordeel van de Minister?
 - c. De definitie van evenwichtigheid is mede gebaseerd op het begrip netto profijt ten opzichte van het FTK. De netto profijt methode, gebaseerd op de Q-scenario's, corrigeert voor het hogere (aandelen)risico dat jongeren lopen. Correctie voor het voor ouderen juist zeer belangrijke inflatie- en renterisico vindt niet of nauwelijks plaats. De resultaten van DNB laten zien waartoe dat leidt: zie bijvoorbeeld slide 18 voor de basisvariant). De toename in het reële pensioenresultaat ten opzichte van het FTK is zowel in de mediaan als in het 5% -percentiel (de meest rechtse figuur) voor de 25-jarigen fors hoger dan voor 65-plussers. Zelfs in het 5%-percentiel (slecht weer) zijn zij beter af dan ouderen. Desondanks is de toename in netto profijt (ten opzichte van het FTK) voor de 25-jarigen negatief en lager dan voor ouderen. De toegepaste correctie – met behulp van de Q-scenario's- geeft dus een zwaar vertekend beeld van de echte risico's en demonstreert het failliet van de netto profijt berekeningen voor een collectief pensioenfonds. Deelt de Regering deze mening?
 - d. In de bijgevoegde berekeningen door de pensioenfondsen van het te verwachten pensioenresultaat worden anders dan in de DNB berekeningen behalve de ondergrens (het 5%-percentiel) ook de resultaten voor de bovengrens (het 95% percentiel) getoond. De resultaten zijn schokkend: voor 25-jarigen komt de pensioenuitkering bij 'goed weer' drie tot vijf keer hoger uit dan onder het FTK terwijl ouderen die bij 'goed weer' op een factor 1.2 à 1.5 mogen hopen. Hoe evenwichtig zijn deze resultaten? Graag ook hier het oordeel van de Minister.
 - e. Het solidariteitsfonds wordt als Haarlemmer olie ingezet als een waar wondermiddel voor alle verdelingsproblemen waarmee een pensioenfonds bestuur kan worden geconfronteerd. Door het vrijwel volledig ontbreken van een analyse hoe een solidariteitsfonds aan deze hoge verwachtingen kan voldoen wordt het beeld van onvervalste 'snake oil' versterkt. Kan de Regering toezeggen nadere analyses te laten maken en deze te delen met de Kamer?
 - f. Het solidariteitsfonds is, behalve een koekje van eigen deeg, thans in hoge mate arbitrair. Zo gaat een initiële allocatie naar het solidariteitsfonds gaat direct ten koste van de ouderen. Deelt de regering deze mening en wat kan aan nadere regelgeving op dit gebied verwacht worden?
72. Waarom is een geleidelijke inwaarvariant niet verkend en als mogelijkheid opgenomen? Ook in deze variant kan de nagestreefde leeftijdsspecifieke life cycle allocatie immers eenvoudig worden verkregen.
73. De WTP wordt verdedigd als aansluitend bij de veranderingen op de arbeidsmarkt. Naar steeds meer wordt duidelijk dat voor een goed functioneren van de arbeidsmarkt het (her)intreden van ouderen noodzakelijk. Maar juist op dat punt scoort het FTK veel beter dan het nieuwe stelsel. Kan de Regering aangeven of laten berekenen wat het verwachte pensioenresultaat van een 45-jarige intredende is onder het FTK en onder de WTP?

74. In het nieuwe stelsel blijft de positie van de werkgever in het bestuur van het pensioenfonds dominant en niet in verhouding met het te lopen financiële risico. Gelet op de verdeling van financiële risico's is een grotere vertegenwoordiging van gepensioneerden aan de orde.
- Is de Regering bereid hierover met nieuwe wetgeving te komen?
 - De grond voor verplichtstelling lijkt wel heel mager geworden: welke risico's worden in het nieuwe pensioenfonds afgedekt die niet door verzekeraars kunnen worden afgedekt?
75. De waarde van de verminderde pensioenopbouw van bestaande deelnemers door de afschaffing van de doorsneesystematiek is eerder geschat op 60 tot 100 miljard euro. Wat is de meest recente schatting en kunt u ons het rapport waarin die berekening gemaakt wordt doen toekomen?
- Hoeveel deelnemers aan pensioenregelingen (inclusief slapers en gepensioneerden) zijn er in Nederland?
 - Hoeveel bedraagt de schade van de afschaffing van de doorsneesystematiek gemiddeld per deelnemer?
76. Gaan gepensioneerden meebetalen aan de vorming van de compensatiereserve?
- Zo ja, hoe legt u aan gepensioneerden uit, dat zij in een stelsel dat juist een persoonlijker pensioen moet opleveren ineens na pensionering nog gaan meebetalen aan de pensioenopbouw van anderen?
 - Zo nee, wilt u de vragen onder 54 opnieuw beantwoorden gecorrigeerd voor het weglaten van de gepensioneerden?
77. Het nieuwe stelsel beoogt pensioen persoonlijker te maken. Wat is het persoonlijk voordeel van een (toekomstig) gepensioneerde van het afstaan van het bedrag dat het antwoord op vraag 54b of 55b oplevert, voor de afschaffing van de doorsneesystematiek?
78. Krijgt elke deelnemer het bedrag dat hij persoonlijk aan de compensatiereserve bijdraagt te zien?
79. Klopt het, dat bij een stijgende rente het beschermingsrendement negatief is?
80. Moeten pensioenfondsen transparant zijn over dit negatieve beschermingsrendement?
81. Wat denkt u dat het doet met het vertrouwen in het stelsel als (toekomstig) gepensioneerden een negatief beschermingsrendement onder ogen krijgen?
82. Kent u het rapport *Het pensioenakkoord in de eerste helft van 2022*⁹ van Actuarieel adviesbureau Confident?
83. Is het mogelijk, dat in enig jaar in de toekomst de economische ontwikkelingen van vergelijkbare orde zijn als in de eerste helft van 2022? Zo nee, waarom niet?

⁹ <https://www.confidentbv.nl/wp-content/uploads/20221018-Het-pensioenakkoord-in-de-eerste-helft-van-2022.pdf>

84. Is de conclusie uit het rapport juist, dat de solidariteitsreserve in een dergelijk geval zijn werk niet doet? Zo nee, waarom niet?
85. Wat denkt u dat het doet met het vertrouwen in het stelsel als (toekomstig) gepensioneerden in een jaar met grote inflatie hun pensioen juist zien dalen?
86. Wat denkt u dat het doet met het vertrouwen in het stelsel als (toekomstig) gepensioneerden in een dergelijk jaar hun pensioenresultaat vergelijken met dat van andere generaties?
87. Kent u het artikel *Maakt het pensioenakkoord haar doelstellingen waar* uit het Tijdschrift voor Pensioen Vraagstukken van december 2020¹⁰ en de actualisering daarvan door Stichting ROL Pensioenfondsen¹¹?
88. Zijn de acht genoemde doelstellingen in de artikelen volgens u ook de doelstellingen van de Wet Toekomst Pensioenen? Zo nee, welke doelstellingen kunnen vervallen of ontbreken?
89. Deelt u de visie van de auteurs, dat de Wet Toekomst Pensioenen geen van de gestelde doelen waarmaakt? Zo nee, kunt u per doelstelling aangeven hoe deze wordt waargemaakt, gegeven de beschouwingen van de auteurs?
90. Het tweede pijler pensioen is bedoeld voor mensen die in hun werkzame periode in loondienst waren en dus veelal een vast inkomen hadden. Wat denkt u dat het doet met het vertrouwen in het stelsel als mensen die een vast inkomen gewend zijn na hun pensionering een schommelend inkomen krijgen?
91. Kent u het artikel *Een beter pensioenstelsel met Risicobeheer Op Lange termijn* uit het tijdschrift Pensioen & Praktijk van december 2022?
92. Is het juist dat risicospreiding leidt tot lagere risico's?
93. Deelt u de conclusie uit het artikel, dat een persoonlijk pensioen, waarbij dus minder risico gespreid wordt over deelnemers, altijd moet leiden tot een slechter (risicovoller of lager) pensioen?
94. Onder de Wet toekomst pensioenen worden deelnemers geïnformeerd over zaken als beschermingsrendement en overrendement, zowel financieel als (micro en macro) op sterfte, over onttrekkingen aan of stortingen in de solidariteitsreserve en de compensatiereserve. Is er onderzocht in welke mate deelnemers deze informatie begrijpen? Zo ja, kunt u ons van de bevindingen in kennis stellen? Zo nee, waarom niet?
95. Is er onderzocht in welke mate deelnemers deze informatie relevant vinden om te weten? Zo ja, kunt u ons van de bevindingen in kennis stellen? Zo nee, waarom niet?

¹⁰ <https://www.rol-pensioenfondsen.nl/berichten/maakt-het-pensioenakkoord-haar-doelstellingen-waar/>

¹¹ <https://stichting-rol-pensioenfondsen.email-provider.eu/web/bfpr9pwk1c/owejvzsxa>

96. Met de beperking van de leenrestrictie tot 150% is het risico op een negatief pensioen verminderd, maar niet weggenomen, zeker als een fonds voor jongeren ook een beschermingsrendement toepast. Acht de regering het verdedigbaar, dat jongeren op een nul-pensioen kunnen uitkomen na een of meer jaren pensioensparen? Zo ja, waarom?
97. Hoe wordt een eventuele nulstelling van een negatief pensioen gefinancierd? Acht de regering het verdedigbaar naar de oudere generaties, dat deze wijze van financiering plaatsvindt? Zo ja, waarom?
98. Bij de behandeling in de Tweede Kamer hebt u gezegd, dat een 100% daling van pensioenaanspraken ook in het huidige stelsel mogelijk is. Kunt u een overzicht geven van alle kortingen van 25% of meer van de afgelopen vijftig jaar, inclusief failliet gegane verzekeraars als De Wereld, Vie d'Or en Conservatrix?
99. Kunt u de omstandigheden van de gevallen onder vraag 77 vergelijken met de toekomstige situatie waarin een pensioenpot (vrijwel) geheel verdwijnt als gevolg van een dalende beurskoers in combinatie met de hefboomwerking en een eventueel negatief beschermingsrendement?
100. Bij de behandeling in de Tweede Kamer kwam naar voren, dat DNB heeft gerekend met een hefboomeffect van 1600%. Hoe kwam DNB erbij om een dergelijke extreme doorrekening te maken?
101. Er ligt een rapport van Aegon, dat zou aangeven, dat pensioenfondsen onder de WTP de afgelopen twintig jaar beter gepresteerd zouden hebben dan onder de bestaande regelgeving. Dat rapport heeft als startpunt het einde van een van de grootste beursdalingen uit de moderne geschiedenis. Daarnaast is de rente in die periode stelselmatig gedaald van boven de 4% naar negatief.
102. Acht u opnieuw een daling van meer dan 4% in de komende twintig jaar waarschijnlijk? Zo ja, wat verwacht u dat de dan bereikte rentestand zal doen met de bereidheid van mensen tot (pensioen-)sparen?
103. Het was nadrukkelijk de bedoeling van de SER destijds dat een reële dwz koopkrachtige ambitie aan het af te spreken premieniveau ten grondslag zou liggen. Dit is echter niet gebeurd. Waarom niet? Is de Regering bereid deze reële pensioenambitie als nog in de wet op te nemen?
104. Waarom is er sprake van een (nominaal) beschermingsrendement? Is de Regering bereid het verplichten van het beschermingsrendement los te laten?
105. Waarom is er zoveel dichtgeregeld in de wet: vul- en onttrekregels solidariteitsreserve, maximale omvang solidariteitsreserve, life cycle beleggen? Is de Regering alsnog bereid pensioenfondsbestuurders hun verantwoordelijkheid terug te geven en hen meer invullingsruimte te geven?

106. Is het bijvoorbeeld niet mogelijk om deelnemers de keuze te geven om een deel van hun pensioenpot te verzekeren bij een verzekeraar zodat deelnemers voor dat deel een gegarandeerd defined benefit pensioen kunnen behouden? En is het bijvoorbeeld niet verstandig om dit voor 90+ deelnemers sowieso te regelen?
107. Is de Regering bereid de doorsneepremie te vervangen door een met de leeftijd oplopende premie?
108. Eigenlijk zit niemand in de pensioensector te wachten op de afschaffing van de doorsneesystematiek, zeker ook vanwege het compensatievraagstuk. De compensatie is niet in de wet geregeld. Daarmee dreigt de compensatie niet gegeven te worden. Veel te snel is geroepen dat het pensioenfonds voor de compensatie moet betalen. Terwijl de overheid degene is die de doorsneesystematiek wil afschaffen. Het pensioenfonds heeft daaraan part noch deel. Bovendien zal dat dan ten koste gaan van de indexatiewens van gepensioneerden. Het is alleszins redelijk dat de overheid een bijdrage levert aan de financiering van de compensatie.
- a. Waarom geeft de overheid pensioenfondsden geen financiële bijdrage voor de compensatie? Is de Regering bereid een financiële bijdrage te leveren aan de compensatie?
109. Gepensioneerdenorganisaties zijn in diverse fasen betrokken in het proces dat is voorafgegaan aan de totstandkoming van het voorliggende wetsontwerp. Echter dat is meer informerend geweest dan dat zij echt mochten meepraten. Zij voelen zich niet gehoord. En dat betekent dat zij zich massaal tegen de wet verzetten, terwijl zij in aanvang juist voor de nieuwe wet waren! Zij begrepen namelijk dat de zekerheid van defined benefit niet meer is vol te houden. Maar wat komt er voor het loslaten van die zekerheid terug? Voor (bijna) gepensioneerden dreigt bijvoorbeeld een regelrecht drama. Het pleidooi om juist voor hen minder risico te nemen en fors in nominaal risicovrije beleggingen te beleggen, betekent dat zij indexatie op hun buik kunnen schrijven. Terwijl indexatieperspectief min of meer als lokaas wordt voorgehouden aan gepensioneerden. Het wetsontwerp schiet hier in duidelijkheid en eerlijkheid schromelijk te kort. Terwijl 'iedereen' weet dat deze dreiging zeer reëel is! Onze fractie vindt het van hoogmoed getuigen dat de organisaties van gepensioneerden die terecht aandacht vragen voor dit grote risico daarin maar niet serieus worden genomen. Ook het invaren geeft heel veel vragen voor (bijna) gepensioneerden.
- a. Waarom zijn gepensioneerdenorganisaties niet nader betrokken bij de uitwerking van de concept wet? Is de Regering bereid ouderenorganisaties alsnog écht te betrekken bij de uitwerking van de WTP?
110. Waarom vindt de transitie plaats in één grote big bang? Waarom pleegt u de verbouwing niet in enkele beheerste stappen in plaats van in één grote big bang?
111. De Wet zet de deur open voor werkgevers om premies te verlagen en daarna pensioenen af te stoten aan verzekeraars. Normaal in het buitenland is het dat werknemers alleen vrijwillig akkoord gaan met overgang van DB naar DC wanneer de werkgever een harde garantie geeft over de hoogte van de premie. Dat is logisch, maar is hier niet gebeurd. Waarom niet en is het niet beter om zo'n garantie in de wet op te nemen?
112. Waarom heeft DNB niet ingegrepen in de verlaging van de premies bij DSM en is dat een signaal dat werkgevers naar wens de premies kunnen verlagen?

113. Is het juist dat DNB de bestuurders van pensioenfondsen moet goedkeuren en dat daarbij vragen worden gesteld die er op neer komen of de kandidaat het eens is met DNB's lijn? Past dat in een democratie en maakt dat niet de instemming van ABP en andere fondsen met de wet minder overtuigend?
114. Is het juist dat pensioenfondsen nooit in rente-derivaten gingen totdat DNB daar op ging aandringen? Wat is de logica daarachter en heeft DNB ooit openbaar uitgelegd waarom rente-derivaten een goed product zijn voor pensioenfondsen?
115. Is het juist dat het grote nationale fonds van Noorwegen vorig jaar juist meer is gaan beleggen in olie en gas? Is het juist dat wanneer onze grote fondsen dat ook hadden gedaan, ze vele miljarden minder verlies hadden geleden? Of vindt u dat het beleid van Noorwegen een teken is dat de Noren onverschillig staan jegens het probleem van global warming?
116. Hebt u in de wet niet teveel details vastgelegd die beter passen in uitvoeringsbesluiten. Of zelfs kunnen worden overgelaten aan de pensioenuitvoerders. Bent u niet van oordeel dat de wet te weinig ruimte biedt in de uitvoeringspraktijk? Of is dit inherent aan het nieuwe pensioenstelsel dat centrale modellering vereist?
117. Hoe wilt u de wetgevingskwaliteit van WTP karakteriseren? Op eenvoud, helderheid en toegankelijkheid scoort deze wet zeer slecht. Op subsidiariteit eveneens. Wat is uw oordeel?
118. De Raad voor de Rechtspraak heeft in zijn advies zijn zorgen uitgesproken over de vormgeving van de rechtsbescherming. Tevens heeft de Raad zijn verwachting uitgesproken dat er aanleiding kan zijn tot een aanzienlijke extra belasting van de civiele rechter en in het ergste geval zelfs een ontregeling van het civiele rechtspraakstelsel. U heeft zich daar tot nu toe erg gemakkelijk vanaf gemaakt. Welke zorgen ziet u naar aanleiding van dit advies?
119. Een gemiddelde uitkering over uitkeringsperioden zegt niet veel over de dynamiek van het nieuwe pensioenstelsel. Om de werking van de wet beter te doorgronden is meer kennis van deze dynamiek van groot belang omdat pensioenpotten en pensioenuitkeringen sterk zijn blootgesteld aan de marktontwikkelingen. Bent u het eens met deze conclusie? Kunt u daarom de volgende informatie geven? Zo niet wilt u dit motiveren?
Kan bij de berekeningen van de verschillende scenario's worden aangegeven:
- Wat de startuitkering is, uitgedrukt in vervangingsratio.
 - Hoe deze ratio zich in de jaren daarna ontwikkelt, zowel nominaal als reëel en met welke volatiliteit.
 - Hoe groot de kans op nominale kortingen is in de scenario's. En wat de gemiddelde en maximale omvang van deze korting is.

120. In de berekeningen van de transitie-effecten van DNB¹² is het principe van “genoeg is genoeg” toegepast voor de vergelijking met het huidige FTK stelsel. De effecten van de “genoeg is genoeg” en TBI regeling kan verschillen per pensioenfonds. Kunt u in de resultaten basisvariant (pagina 18 en 19 van de DNB berekening) in een “breakdown” overzicht aangeven het effect van:
- Invloed “genoeg is genoeg” regel.
 - De per saldo uitgedeelde buffers in de periode.
 - Verschillen in premie.
 - Andere verschillen, oa afwijkende beleggingsprofielen.
121. Kunt u inzicht geven in de effecten en mogelijk bestuurlijke ruimte met betrekking tot uitkeringen van oudere gepensioneerden die langer dan 25 jaar met pensioen zijn? In het model van DNB valt iedereen immers na 25 jaar pensionering letterlijk instantaan dood en wordt dus buiten beschouwing gelaten.
122. Wat is de reden dat in het rapport van DNB (zie vraag 99) niet het 95ste percentiel resultaat is gepresenteerd? Kunt u deze cijfers alsnog geven?
123. Er wordt in de beginstand een indexatieachterstand van 15% verondersteld (pag 56 DNB rapport).
- Kunt u aangeven in de resultaten van de DNB berekeningen (pag 18 en 19) waar deze aanname effect heeft gehad en met welke omvang? Zijn de effecten van deze aanname nog in andere resultaten zichtbaar?
 - Wat is uw oordeel dat het vooruitzicht op mogelijke inhaalindexering wordt afgepakt van de deelnemers? Past dit in een evenwichtig beleid dat pensioenfondsen zeggen te voeren naar al hun deelnemers?
124. In de CP2022 is een gemiddelde inflatie op lange termijn aangenomen van 2% met als argumentatie dat de Commissie expliciet de doelstelling van de ECB wil volgen. Bent u het er mee eens dat:
- Pensioenfondsen een eigen verantwoordelijk hebben ten aanzien van het inschatten van inflatierisico?
 - Het moeten volgen van de ECB-inflatiedoelstelling voor pensioenfondsen grote risico's met zich mee kan brengen?
 - De keuze van de CP2022 mede kan zijn ingegeven door het feit dat DNB zowel monetair toezichthouder als toezichthouder voor pensioenfondsen en verzekeraars is. Dat deze combinatie van toezicht vanuit *compliance* optiek vragen oproept?
125. Stochastische analyses zoals door de CP2022 toegepast, gaan uit van evenwichtsmodellen en maken gebruik van lange termijn waarden voor inflatie, aandelenrendementen en rente. Omdat de toekomst fundamenteel onzeker is, is zorgvuldigheid gewenst bij het kiezen van historische referentieperiodes over economie en financiële markten. Dat voorkomt ‘*cherry picking*’ van jaren waarvan men de resultaten aantrekkelijk vindt. Bent u het hier mee eens?

¹² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/12/12/bijlage-2-rapport-update-berekeningen-transitie-effecten-voorbeeldfondsen-commissie-parameters>

126. In plaats van de subjectieve ECB inflatiedoelstelling ligt het meer voor de hand om de gemiddelde inflatie en volatiliteit over zeer lange perioden te nemen voor de berekening van het basisscenario. Zo ligt de gemiddelde (meetkundige) prijsinflatie tussen 1871 en 2022 op 2,2% met een volatiliteit van 4,9%. Worden de jaren sinds 1950 genomen dan zijn de cijfers resp. 3,5% en 2,7%.
- a. Wat zijn de resultaten van de basisvariant (pag 18 en 19 DNB rapport)¹³ als wordt uitgegaan van een gemiddelde inflatie van deze 3,5% met een standaarddeviatie van 2,7%?
127. Met één set van rente en inflatieparameters zoals in de berekeningen van DNB, wordt geen goed beeld gegeven van de robuustheid van het nieuwe pensioenstelsel bij verschillende economische en financiële omstandigheden. De gepresenteerde resultaten van slecht twee vormen een onderdeel van parameterkeuze van CP2022, niet van fundamenteel andere varianten. Daarvoor zijn *what if analyses* nodig die door diverse economische instituten, zoals CPB, veelvuldig worden toegepast. Dat betekent andere lange termijnwaarden en andere volatiliteit dan waarmee DNB heeft gerekend. Deelt u deze zienswijze en zo nee waarom niet?
128. De renteschok in de DNB berekening heeft uitsluitend betrekking op de rentetermijnstructuur in het aanvangsjaar (zie pagina 53 DNB rapport) die volgens de methodiek van de CP2022 daarna redelijk snel convergeert naar de gekozen rente eindwaarden van CP2022. Deze renteschokken geven daarom slechts de gevolgen van een andere rente in het basisjaar op de gemiddelde uitkeringen *tijdens het invaren, niet daarna*. Om beter inzicht in de gevolgen van WTP te krijgen zijn de eerder genoemde *what if analyses* van belang.
- a. Kunt u in een presentatie gelijk aan pagina 26 tot en met 28 van het DNB rapport aangeven wat de resultaten zijn als de lange termijn verwachte rente 1%-punt hoger en 1%-punt lager ligt dan het basisscenario?
 - b. In de transitie naar de nieuwe pensioenomgeving speelt de nominale rente een overheersende rol, vergelijkbaar met de rekenrente in FTK. Evenwichtig invaren wordt afgemeten tegen de nominale rente en niet tegen een prudent verwacht rendement omdat risico neutrale marktwaardering centraal staat. Hierdoor ontstaan dezelfde onevenwichtigheden als in FTK die bij het invaren in alle glorie tot uitdrukking komen¹⁴. Kunt u aangeven welke gevolgen dit rente-effect heeft voor de berekening van het netto profijt voor enkele leeftijdsgroepen?
 - c. Als deze berekeningen niet kunnen worden uitgevoerd, graag de redenen? We moeten dan concluderen dat deze fundamentele stelselwijziging niet kan worden beoordeeld op haar *robuustheid* ten aanzien van andere economische omstandigheden. Tweede conclusie is dat de Kamer te beperkt is geïnformeerd om zo'n fundamentele stelselwijziging goed te keuren. Derde conclusie is dat *als* in de toekomst de omstandigheden fundamenteel anders zijn dan nu verondersteld, de waarschijnlijkheid groot is dat getroffen schadeloosstelling eisen. Deelt de regering deze conclusies?

¹³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/12/12/bijlage-2-rapport-update-berekeningen-transitie-effecten-voorbeeldfondsen-commissie-parameters>

¹⁴ <https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/evenwichtige-pensioenuitkomsten-in-het-nieuwe-pensioenstelsel>.

129. De robuustheid van het nieuwe stelsel is nog niet aangetoond en zal met de cijfers van de CP2022 en de scenariosets ook lastig zijn aan te tonen omdat deze uitgaan van gemiddelden en niet van vervangingsratios in de tijd. Toepassing van het lifecycle beleggingsmodel op feitelijke, ex post, financieel economische cijfers laat zien dat er generaties zijn die erg weinig en soms erg veel vermogen kunnen opbouwen voordat ze met pensioen gaan. Datzelfde geldt voor gepensioneerde deelnemers met een grote veranderingen van hun vervangingsratio onder dit stelsel¹⁵. In het Verenigd Koninkrijk gaan nu al weer stemmen op om hun stelsel aan te passen vanwege de slechte beleggingsresultaten.
- a. Hoe toekomstvast, denkt de minister, zal het Nederlandse stelsel zijn? En hoe denkt de regering te voorkomen dat geluk- en pechgeneraties kunnen worden voorkomen als ex ante geen herverdeling tussen generaties mag worden toegepast?
 - b. Heeft de regering in dit verband iets geleerd van de gepleegde stelselherziening in het Verenigd Koninkrijk en zo ja wat is dat dan?
130. Is de regering bekend met de DNB statistiek over rentederivaten tot en met derde kwartaal 2022 (tabelnummer 8.9.3) waarin duidelijk wordt dat sinds het laatste kwartaal 2020, waarin de rente zijn laagste punt had, en september 2022 alle pensioenfondsen hun rentederivatenpositie met bijna €190 mld hebben zien verslechteren tot minus €82 mld?
- a. Erkent u dat deze terugval binnen ruim 1½ jaar, gelijk staat aan ruim 5 uitkeringsjaren aanvullend pensioen?
 - b. Wat is uw mening over deze gebeurtenis?
 - c. Erkent u dat pensioenfondsen voor dit verlies middelen beschikbaar hebben moeten stellen hetgeen ten koste is gegaan van structureel hoger renderende vermogenstitels?

¹⁵ Zie: <https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/individueel-pensioenstelsel-onzekerheid-over-resultaat-en-geluk-en-pechgeneraties>.

131. Is de regering bekend met de DNB statistieken (tabelnummer 8.18) waarin duidelijk wordt dat de gemiddelde (ongewogen) renteafdekking van de Nederlandse pensioenfondsen sinds 2019 gestaag oploopt van minder dan 50% in 2019 naar bijna 60% in het derde kwartaal 2022. Waarbij opvalt dat de grootste pensioenfondsen hun relatieve lage rentehedge versneld verhogen.
- Deelt de regering de mening dat deze beweging een bevestiging lijkt te zijn van diverse meningen om de renteafdekking te verhogen in verband met het invaren (korte termijn beleid ter bescherming van de dekkingsgraad)?
 - Centrale vraag hier is of renteafdekking op een renteniveau rond 0% te verantwoorden is richting de deelnemers. Niet alleen ontvangen pensioenfondsen geen rente gedurende de looptijd van deze renteafdekking, maar moeten variabele rente betalen over de renteswap. Bij nominale rentestijging vanuit deze extreem lage rentes verliezen pensioenfondsen bovendien structureel vermogen. Graag een uitleg.
 - Is de regering bekend met de recente uitspraken van de president van DNB waarin hij stelt dat de ECB pas halverwege is met opwaartse renteaanpassingen? Een bekend fenomeen van renteswaps is dat verliezen onbeperkt blijven oplopen bij rentestijging, tenzij pensioenfondsbesturen stoppen met renteafdekking. Is de regering het eens dat pensioenfondsbesturen door deze tikkende tijdbom een potentieel groot vermogensverlies oplopen in de aanloop naar invaren?
 - Erkent u dat, als de president van DNB gelijk krijgt, de kans nagenoeg 100% is dat nog eens €100 tot €200 mld, of nog meer van het pensioenvermogen zal wegsmelten door deze renteafdekking?
 - Is de regering bereid maatregelen te treffen om de pensioenfondsen van dit dilemma te verlossen zodat kan worden verhinderd dat er meer uitkeringsjaren aan aanvullend pensioen verloren gaan?
 - Een tijdelijk stabiele rekenrente kan dit neergaande vermogensverlies verhinderen. Wat is de mening van de regering hierop?
132. Het beleid tot relatieve reductie van het renterisico in aanloopt tot invaren leidt de facto tot grote verliezen van het aanvangsvermogen van WTP. Is dit geen reden de hele operatie stop te zetten. Invoering van WTP in deze onzekere tijden is extreem kostbaar, niet uitlegbaar en onverantwoord naar deelnemers. Wat is het oordeel van de regering hierover?
133. Het beschermingsrendement is sterk gekoppeld aan (lange) (risicovrije) renteproducten. Het rente-afdekkingsbeleid zal een belangrijk onderdeel van deze bescherming blijven. Voorbeeld zijn de pensioenfondsen in Engeland die zijn teruggevallen van meer dan 70% aandelen van vòòr de invoering van het DC stelsel tot ruim 25% nu. De rentegevoeligheid van het nieuwe pensioenstelsel wordt groter dan het huidige FTK. Rentefluctuaties zien de actieve deelnemers rechtstreeks terugkomen in hun individuele pensioenvermogen. Wat zal de reactie van de deelnemers hierop zijn? Graag uw reactie.

134. In de CP 2022 is de gemiddelde reële rente (nominale rente minus de prijsinflatie) in bijna alle 64 prognosejaren negatief. Het reële beschermingsrendement zal dan ook negatief zijn. Beperkte bijdrage kan volgen uit het rendement van de risicopremie op aandelen, maar is via de rendementstoedeling beperkt aan de oudere werknemers en gepensioneerden.
- Bent u het eens met de constatering dat zelfs binnen de lage rente en inflatieomgeving van de CP2022 voor veel (oudere) deelnemers met de beperkte blootstelling naar aandelen een koopkrachtig pensioen onrealistisch is? Hoe ziet u dit in relatie tot het koopkrachtig pensioen dat met WTP in het vooruitzicht werd gesteld?
 - Zie de vergelijking op pagina 47 van DNB rapportage van 12 dec 2022.¹⁶ Hoe kan het zijn dat als het aandelenrendement in CP2022 0,4%-punt lager wordt, zowel het gemiddeld rendement als de mediaan fors hoger worden in CP2022 dan de berekeningen gebaseerd op de CP2019 uitgangspunten? Beide DNB berekeningen zijn gefit op de marktprijzen en rente van juni 2022. Dus moet het aan de achterliggende berekeningen van beide commissies liggen. Graag een antwoord opgedeeld naar de componenten van oorzaken.
 - Hoe kan het dat de mediane inflatie op termijn in CP22 onder de inflatie van CP2019 ligt? Zeker nu de volatiliteit toeneemt in CP2022 t.o.v. CP2019 zou je juist toch ook hierom al een hogere gemiddelde inflatie verwachten?
 - Waarom is voor de vergelijking de DNB berekening teruggegrepen op de oorspronkelijke CP2019 parameters en niet op de door DNB, sinds 1 januari 2021, aangepaste parameters?
135. Komt de regering nog met een ex post evaluatie van de modeluitkomsten van de achtereenvolgende Commissie Parameter rapporten? Zo nee, kunt u dat motiveren? Zo ja, wanneer en door welke onafhankelijke, niet commerciële, instantie wilt u dit onderzoek laten uitvoeren?
136. Waarom is de risicopreferentie van deelnemers niet meegenomen in de WTP?
137. Waarom kan het achterblijven van het indexeren, niet opgelost worden door negeren van de rekenrente binnen het FTK?
138. In hoeverre is het 'geitenpaadje' van het opschorten van individuele bezwaarrecht houdbaar bij Hoge Raad en Europese Hof?
139. In hoeverre is het invaren van de pensioenen doelmatig en betaalbaar en welke kosten zijn er precies aan verbonden?
140. Deelt u de zienswijze dat 'evenwichtigheid' in governance niet geleverd wordt door de sociale partners en het ontbreken van gepensioneerden?
141. In hoeverre is de basis van WTP ondergraven door de sterke stijging van de kapitaalmarktrente?

¹⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/12/12/bijlage-2-rapport-update-berekeningen-transitie-effecten-voorbeeldfondsen-commissie-parameters>

142. Erkent u dat het renterisico in zekere zin ook 'afgedekt' zou zijn geweest, als pensioenfondsen winst hadden genomen op vastrentende waarden, toen de koersen van obligaties daar op basis van de ultralage rentestanden gedurende het hoogtepunt van de coronacrisis aanleiding toe gaven?
143. Waarom zou WTP en het invaren niet uitgesteld kunnen worden onder de huidige omstandigheden?
144. Is de datakwaliteit van de pensioenfondsen gegarandeerd?
145. Vormt datakwaliteit een risico bij invaren en afschaffen van (overgangs)rechten?
146. Hoe wordt beoordeeld of de datakwaliteit voldoende is?
147. Hoe worden deelnemers geattendeerd en gevraagd om de huidige op hen betrekking hebbende data te controleren?
148. Kunnen pensioenfondsen de WTP gebruiken om (overgangs)regelingen af te schaffen?
149. Mag de invoering van de WTP en het buiten werking stellen van individueel bezwaarrecht gebruikt worden om lastige oude (overgangs)regelingen af te schaffen?
150. Kunnen mensen wel individueel bezwaar maken tegen afschaffing van regelingen als ze dat nu ook hadden gekund, zoals bijvoorbeeld het afschaffen van Bijlage K van de ABP-regeling?
151. Vormt het afschaffen van regelingen als 'Bijlage K' van de ABP-regeling een juridisch risico?
152. Wanneer is er volgens de regering sprake van 'onevenredig financieel nadeel'?
153. Klopt het dat financieel nadeel berekend wordt in percentages en niet in euro's?
154. Klopt het dat financieel nadeel per leeftijdscohort wordt bepaald?
155. Indien financieel nadeel alleen op leeftijdscohort wordt bepaald, klopt het dan dat de hogere carrièrelijnen hierdoor meer geraakt zullen worden?
156. Wanneer is er sprake van een 'persoonlijk groot financieel nadeel'?
157. Bij wie kunnen gedupeerden die persoonlijk 'groot of onevenredig financieel nadeel' ervaren na het invaren, zich melden?
158. Leidt het afschaffen van het individueel bezwaarrecht tot extra kosten voor pensioenfondsen?

159. Hoe vaak wordt er bij een pensioenfonds nu gemiddeld jaarlijks een beroep gedaan op de interne bezwarenprocedures?
160. Welke toename in het aantal interne bezwaarprocedures wordt verwacht?
161. Indien de toename substantieel is, zorgt de overheid dan voor aanvullende middelen of betalen de andere deelnemers dat via het vermogen van het fonds?
162. Indien deelnemers besluiten te gaan procederen, komen de kosten van procedures dan ten laste van het vermogen van het fonds?
163. Welk aanvullend budget is voorzien voor de rechtspraak met het oog op juridische procedures?
164. Hoe groot is op dit moment de gender pensioenkloof?
165. Klopt het dat Nederland op dit moment de grootste gender pensioenkloof van de EU heeft?
166. Heeft de invoering van de WTP invloed op de gender pensioenkloof?
167. Klopt het dat vrouwen vaker in deeltijd werken dan mannen?
168. Klopt het dat vrouwen substantieel vaker in de eerste helft van hun arbeidzame leven een periode parttime of helemaal niet werken?
169. Is een degressief stelsel ongunstig voor vrouwen die op jonge leeftijd kinderen krijgen en vanwege zorgtaken minder gaan werken?
170. Is een objectieve rechtvaardigingsgrond die een beroep op ongelijke behandeling stuit?
171. Hoe rechtvaardigt de regering een aanpassing van het stelsel als dit leidt tot een verschil in pensioenopbouw omdat vrouwen vanwege het krijgen van kinderen en de zorg daarvoor, een lager pensioen zullen opbouwen?
172. Is de aanpassing op het nabestaandenpensioen een oplossing voor het langzaam verdwijnen van de ANW?
173. Klopt het dat steeds minder mensen een beroep kunnen doen op de sociale verzekering ANW?
174. Hoeveel mensen maken nu gebruik van een ANW-uitkering?
175. Op welk percentage van het salaris komen de nabestaandenpensioenen gemiddeld uit?

176. Leidt het nabestaandenpensioen van 50% van het salaris tot gemiddeld hogere kosten bij pensioenfondsen?
177. Hoe worden deelnemers bewust gemaakt van de hoogte (percentage) van hun nabestaandenpensioen en wordt het verschil voor en na pensionering ook zichtbaar?
178. Is de VCP-knip bekeken en zo ja, waarom is dit niet wenselijk?
179. Is praten over de compensatie in het verband van het nabestaandenpensioen een adequate oplossing?
180. Waarom wordt er niet wettelijk gezekerd dat er adequaat gecompenseerd moet worden?
181. Indien een pensioenfonds een te lage dekkingsgraad heeft, kan er dan besloten worden niet te compenseren?
182. Komen generaties niet tegenover elkaar te staan als de compensatie van de afschaf doorsneesystematiek uit het vermogen betaald moet worden?
183. Wordt voor individuele deelnemers inzichtelijk welk financieel nadeel zij oplopen vanwege de afschaf van de doorsneesystematiek?
184. Klopt het dat er gecompenseerd wordt via leeftijdscohorten zonder te kijken naar carrièrelijnen en daadwerkelijk benodigde compensatie?
185. Klopt het dat door te kijken naar leeftijdscohorten de hogere carrièrelijnen een groter compensatievraagstuk zullen hebben?
186. Gaat de afschaf van de doorsneesystematiek leiden tot een verloren pensioengeneratie?
187. Indien er niet genoeg vermogen is om de afschaf van de doorsneesystematiek te compenseren en de werkgever niet bereid is extra premie te storten, kan een individuele deelnemer dan bezwaar maken?
188. Wanneer is er sprake van onevenredig nadeel als het gaat om de compensatie van de afschaf van de doorsneesystematiek?
189. Kan er ook sprake zijn van een onevenredig nadeel binnen een leeftijdscohort?
190. Hoe worden cohorten bepaald als het gaat om de compensatie van de afschaf doorsneesystematiek?
191. Klopt het dat het vaststellen en verdelen van het vermogen van een pensioenfonds op overgangdatum op de RTS van dat moment wordt bepaald?

192. De RTS is zeer volatiel, is een momentopname niet erg willekeurig?
193. Zijn er alternatieven verkend in plaats van de RTS op de overgangsdatum als het gaat om de transitie?
194. Hoe verhoudt het vullen van de solidariteitsreserve en het compensatiedepot zich tot de inhaalindexatie?
195. Wanneer gepensioneerden via het hoorrecht een andere volgorde bepleiten, wie beslist dan over de uiteindelijke verdeling?
196. Indien er niet genoeg vermogen is om de afschaf van de doorsneesystematiek te compenseren en er is niet genoeg vermogen om de gemiste indexaties in te halen, is er dan niet sprake van onevenredig nadeel voor de 45-55-jarigen?
197. Wanneer is er sprake van 'onevenredig nadeel' als het pensioenvermogen verdeeld wordt?
198. Kan een lage dekkingsgraad reden zijn om niet in te varen?
199. Kunnen groepen danwel individuele deelnemers bezwaar maken tegen de verdeling en toekenning van het vermogen?
200. Klopt het dat een deelnemer voor pensioneren kan overlijden, terwijl hij 200.000 euro pensioenkapitaal heeft staan. En de nabestaande met lege handen kan achterblijven?
201. Klopt het dat het kan zijn dat een 25 jarige deelnemer zijn eerste premie-inleg van 5000 euro doet in een solidaire regeling en er aan het eind van het jaar nog 0 euro over kan zijn door tegenvallende beleggingsresultaten?
202. Klopt het dat een pensioenfonds in een solidaire premiereregeling 10% rendement kan halen, waarna een deelnemer van bijvoorbeeld 70 maar 2% rendement toebedeeld krijgt?
203. Er is een grote kans dat de Wet toekomst pensioenen tot heel veel vragen leidt. Vragen over het invaren bijvoorbeeld. Daarbij zullen hele grote groepen mensen tegelijk aangeschreven worden, omdat de wetgeving nu eenmaal alle pensioenen voor 1/1/2027 wil overzetten. Er kunnen dus heel veel mensen tegelijk vragen gaan stellen. Hoeveel vragen kan een uitvoeringsorganisatie eigenlijk aan op zo'n moment? Om hoeveel deelnemers gaat dat dan?
204. Bij de flexibele regeling moeten volgens de wetgeving alle gepensioneerden binnen een jaar na invaren kunnen kiezen voor een vaste of variabele uitkering. Kan een individuele 80 jarige met zijn kapitaal terecht bij een verzekeraar voor een vaste uitkering? Zo ja, bij welke verzekeraars?

205. Vanuit de praktijk hoort mijn fractie dat er geen individueel aanbod is voor oudere gepensioneerden vanuit verzekeraars en dat die ook op korte termijn niet verwacht kan worden. Maar deze gepensioneerden hebben wel wettelijk het keuzerecht en zullen daarop geattendeerd moeten worden. Wat denkt u dat de gevolgen zijn voor het draagvlak?
206. Wat te doen indien een deelnemer handelingsonbekwaam is en wel een keuze voorgelegd moet krijgen?
207. Welke kosten moet een deelnemer maken (advieskosten en eerste kosten) om een vaste uitkering bij een verzekeraar aan te kopen? En hoe staat dit voor een oudere deelnemer in verhouding tot zijn overgebleven pensioenkapitaal?
208. Kunt u zo snel mogelijk zorgen dat pensioenfondsen die naar de flexibele premiereregeling met een variabele uitkering gaan, in ieder geval collectief een oplossing kunnen regelen voor gepensioneerden die willen kiezen voor een vaste uitkering? (Waarbij dit echt heel snel moet gebeuren willen de tijdslijnen ook maar enigszins gehaald kunnen worden, want de eerste pensioenfondsen moeten dan over 1,5 jaar al over).
209. Bij de Wet Verbeterde Premiereregeling krijgen deelnemers van 58 jaar nu ook de voorlopige keuze voor een vaste of variabele uitkering. Hier hangt uitgebreide keuzebegeleiding aan vast, omdat dit een complexe keuze is. Pensioenuitvoeringsorganisaties zijn hier op ingericht. Maar met de Wet toekomst pensioenen krijgen álle deelnemers van 58 jaar tot en met 100 jaar tegelijkertijd de keuze voor een vaste of variabele uitkering. Waarbij je bovendien niet mag verwachten dat iedereen digitaal vaardig is, en er dus verschillende middelen ingezet moeten worden.
- a. Hoe ziet de regering deze keuzebegeleiding voor zich? Denkt zij dat goede keuzebegeleiding realistisch is in zo'n korte tijdsspanne en gegeven zulke grote groepen mensen? Heeft de regering aan uitvoeringsorganisaties die ook flexibele regelingen verwachten te gaan uitvoeren gevraagd of zij dit aankunnen?
210. Kunt u bevestigen dat pensioenfondsen in verwachting een hele kleine solidariteitsreserve gaan aanhouden, zoals de heer Goudswaard ook heeft aangegeven in de deskundigenbijeenkomst in de eerste kamer van 14 februari?
211. Hoeveel risico denk u nu werkelijk dat er opgevangen kan worden met een solidariteitsreserve van zeg 3% of 5%? Denkt u echt dat hiermee bijvoorbeeld inflatierisico opgevangen kan worden?
212. Kunt u bevestigen dat DNB in de deskundigenbijeenkomst van 14 februari heeft aangegeven dat zij voor de eerste dossiers verwachten wat meer tijd nodig te hebben, waarna het daarna sneller kan gaan? Realiseert u zich dat de eerste pensioenfondsen al op 1/1/2025 over moeten omdat anders te tijdslijnen bij pensioenuitvoeringsorganisaties die heel veel fondsen moeten bedienen, dan niet meer haalbaar zijn? Er is toch geen tijd ingebouwd voor experimenteren en leren?

213. Kan de regering bevestigen dat het mogelijk is om gelijke aanpassingen van ingegane pensioenuitkeringen te realiseren zoals ook gevraagd met amendement 36 067 Nr 175. Stel dat er een negatieve financiële schok gespreid wordt over de tijd. Een nieuwe gepensioneerde krijgt dan een in verwachting dalende uitkering in lijn met de reeds bestaande gepensioneerden, zodat iedereen dezelfde aanpassing krijgt. Maar dat lijkt niet in overeenstemming met zinnen in de memorie van toelichting die bijvoorbeeld aangeven dat er sprake moet zijn van een ‘in verwachting ten minste nominaal gelijkblijvende uitkering.’ Door dit soort onduidelijkheden ontstaat twijfel in de markt of bijvoorbeeld een gelijke aanpassing van de uitkering wel of niet kan.
- a. Is de regering bereid om de Wetgeving en de Memorie van Toelichting nog eens na te lopen op dit soort onduidelijkheden en mogelijke inconsistenties en zo bijvoorbeeld de gelijke aanpassing van de uitkering mogelijk te maken.
214. Klopt het dat de risicodelingsreserve onder meer gebruikt kan worden om pensioenuitkeringen te stabiliseren? Hoe loopt dit dan samen met artikel 10e lid 4 in geval er in de uitkeringsfase geen beleggingsvrijheid is maar in de opbouwfase wel? Kan de regering verduidelijken dat in geval er geen beleggingsvrijheid is in de uitkeringsfase de risicodelingsreserve ingezet kan worden om de uitkeringen te stabiliseren? Dit is immers in het belang van de deelnemers.
215. Kan de regering bevestigen dat gesloten fondsen waarbij de achterliggende werkgever er niet meer is niet kunnen invaren? En als ze wel kunnen invaren volgens de minister, hoe kunnen zij dit dan voor elkaar krijgen?
216. Kan de regering bevestigen dat het huidige FTK momenteel vastloopt op indexatieregels, premieregels en kortingsregels en dat die afgelopen jaar ook (tijdelijk) zijn aangepast?
217. Kan de regering bevestigen dat de bestaande rechten bij pensioenfondsen die niet kunnen invaren achterblijven onder het FTK? Kan de regering bevestigen dat dit onwenselijk is en dat het FTK dus aanpassing behoeft in het belang van de deelnemers die hierin achterblijven?
218. Kan de regering bevestigen dat pensioenfondsen exact eenzelfde premieregeling kunnen uitvoeren als een PPI, maar dat er dan toch een verschil zit in het minimaal vereist eigen vermogen dat de PPI en het pensioenfonds moeten aanhouden? Kan de regering het belang voor de deelnemer van deze verschillen onderbouwen.
219. Heeft de regering ook met uitvoeringsorganisaties van kleinere pensioenfondsen gesproken, naast organisaties als APG en PGGM? Kan de regering bevestigen dat bij deze uitvoeringsorganisaties de eerste pensioenfondsen al op 1/1/2025 over moeten willen zij voor alle pensioenfondsen en alle deelnemers die zij bedienen de tijdslijn 1/1/2027 kunnen halen?
220. Kan de regering bevestigen dat het dan noodzakelijk is dat deze pensioenfondsen op 1/1/2024 alle plannen bij DNB en AFM moeten hebben ingediend? En dat de toezichthouders dus echt maximaal een jaar mogen nemen voor goedkeuring en dat hierbij ook eigenlijk niets mis mag gaan wil de transitie nog haalbaar zijn?

221. Kan de regering bevestigen dat jonge deelnemers in verwachting hogere pensioenuitkomsten te zien krijgen in de pensioencommunicatie bij overstap naar het nieuwe stelsel dankzij het loslaten van fiscale maxima op indexaties? Kan de regering bevestigen dat deelnemers daarmee dus mogelijk juist hogere cijfers en daarmee ook impliciete beloftes te zien krijgen dan nu het geval is in uitkeringsovereenkomsten?
222. Kan de regering bevestigen dat de heer Goudswaard in de deskundigenbijeenkomst heeft aangegeven, net als veel andere adviseurs, dat de kans op korting in het nieuwe stelsel dankzij de inzet van de solidariteitsreserve mogelijk nog kleiner wordt dan nu het geval is in het FTK? Kan de regering daarmee bevestigen dat deelnemers dus mogelijk nog grotere beloftes krijgen ten aanzien van kansen op kortingen dan nu het geval is?
223. Kan de regering bevestigen dat een groot deel van de benodigde compensatie voor afschaffing van de doorsneesystematiek rekenkundig komt doordat er in het nieuwe stelsel geen fiscale maxima meer worden doorgerekend? Dus dat de compensatie daardoor in verwachting veel lager zal zijn?
224. In het nieuwe stelsel moeten bestaande nabestaandenpensioenen worden eerbiedigt. Hierdoor is er een grote groep die al nabestaandenpensioen heeft en daarnaast een nieuwe risicodekking krijgt als percentage van het salaris. Daarmee kunnen er voor een deel van de mensen hele hoge dekkingen voor nabestaandenpensioen ontstaan. In de afspraken voor nieuwe risicodekkingen mag er geen rekening worden gehouden met bestaande nabestaandenpensioen dekking. Onze fractie ontvangt signalen uit de markt dat hierdoor lagere risicodekkingen dreigen te worden afgesproken (omdat er een groep is die al hoge dekking heeft) met alle gevolgen van dien voor nieuwe en bestaande deelnemers die nog geen nabestaandenpensioen uit het oude stelsel hebben.
- a. Is de regering bereid om toe te staan dat men in de nieuwe risicodekking rekening mag houden met reeds opgebouwd nabestaandenpensioen?
225. Klopt het dat bij uitdiensttreding de nabestaandenpensioendekking op risicobasis automatisch wordt voortgezet als een deelnemer niet reageert? Klopt het dat die risicodekking 15 jaar kan worden voortgezet? Hoeveel kost die risicodekking? Wat blijft er nog van iemands ouderdomspensioenkapitaal over?
226. Kan het niet zo zijn dat als iemand een aantal dienstverbanden heeft gehad er bij meerdere pensioenfondsen kleine ouderdomspensioenpotjes staan die bij ieder van die uitvoerders leeglopen door onttrekking van risicopremies voor nabestaandenpensioen er aan het einde van de rit als iemand met pensioen wil, vrijwel geen pensioenkapitaal meer over is gebleven en er dus vrijwel geen ouderdomspensioen meer is?
227. Klopt het dat een pensioenfonds volgens lagere regelgeving het beleggingsbeleid moet aanpassen als het door de risicohouding zakt? En zo ja dan is het dus duidelijk dat het onderliggende economische model van de commissie parameters het beleggingsbeleid van pensioenfondsen gaat bepalen, terwijl dit model hier niet voor geschikt is? Graag een reflectie van de regering hierop.

228. De fiscale premiegrens van 30% is gebaseerd op een rendement van 1,5%. Volgens de memorie van toelichting correspondeert dit met het 27ste percentiel van de rendementsverwachtingen in de toen geldende scenarioset. Het 27ste percentiel betekent dat het rendement in 27% van de gevallen lager was en in 73% van de gevallen hoger.
- a. Welke onderbouwing zit er achter die 27%? Het kabinet lijkt dus wel degelijk in staat een verwacht rendement te kiezen. Waarom is het dan niet gelukt om een stabiel verwacht rendement te kiezen binnen het bestaande stelsel?
229. Bent u bekend met het 'pre mortem' van Mevrouw A. Joseph, waarin zij stelt dat '*de WTP kansen biedt maar dat het voor een optimale transitie goed is om ook stil te staan bij de risico's, waar kan het misgaan?*'
230. Wat is de reactie van de regering op de (praktijk)situaties die mevrouw Joseph schetst in haar pre mortem van mevrouw A, mevrouw B en meneer C? Kunt u de dilemma's waar mevrouw A en B respectievelijk meneer C tegenaan lopen voorkomen of oplossen? Zo ja hoe? Heeft u deze (praktijk)situaties überhaupt voorzien?
231. Mevrouw A Joseph noemt de volgende 'oplossingen' op 4 vlakken: *1) zorg voor een publiekscampagne over invaren 2) geef meer tijd voor de transitie en goede begeleiding van deelnemers, 3) geef deelnemers handelingsperspectief, biedt bij invaren de keuze tussen een vaste en variabele uitkering en 4) maak hiertoe een gedeeltelijke carve-out mogelijk, zodat je die individuele keuze efficiënt en beheersbaar kan vormgeven.*
- a. Kan de regering op elk van deze maatregelen ingaan? Is zij bereid elk van deze maatregelen in te zetten en zo ja op welke wijze? Zo nee waarom niet?
232. Wat is de reactie van de regering op de drie belemmeringen die mevrouw A. Joseph opsomt in haar pre mortem, onder het deel '*Het perspectief van pensioenfondsen: inconsistente en belemmerende wetgeving*'? Kunt u deze belemmeringen weerleggen of binnen uw bestaande kader oplossen?
233. Wat is de reactie van de regering op de twee oplossingen welke door mevrouw A. Joseph worden aangedragen voor de geconstateerde 'wettelijke belemmeringen' (*5. Ga nog eens met een stofkam door de wetgeving en haal inconsistenties en belemmeringen er zo snel mogelijk uit, zet het belang van deelnemers daarbij voorop. 6. Moderniseer ook het huidige FTK.*)
- a. Kan de regering reageren op deze door Mevrouw A. Joseph beschreven oplossingen? Acht u deze oplossingen nodig of wenselijk? Indien nee waarom niet?
234. Wat is de reactie van de regering op de door mevrouw A. Joseph geconstateerde perspectief van uitvoeringsorganisaties, waarbij de tijdslijnen volgens haar (inmiddels) te kort zijn?
235. Wat is de reactie van de regering op de door mevrouw A. Joseph in dit verband genoemde oplossing: '*Geef meer tijd voor een verantwoorde transitie en pas de tijdslijnen nu al aan*'. Is dit volgens u ook wenselijk of noodzakelijk? Is het volgens u mogelijk? Zo nee waarom niet?

236. Mevrouw A. Joseph kijkt in haar pre mortem wat verder vooruit onder de kop: *“Het perspectief op lange termijn van deelnemers: Wat is er in 2043 terecht gekomen van de beloftes?”*
- Kunt u reageren op haar opmerking: *“Soms lees ik dat de kracht van de wet is dat we straks geen beloftes meer doen”. Maar met de nieuwe wet worden juist grotere beloftes gedaan op basis van complexe rekenmodellen”.*
 - Klopt de analyse dat met de nieuwe wet juist grotere beloftes worden gedaan op basis van complexe(re) rekenmodellen? Indien nee, waarom niet?
237. Wat is het antwoord van de regering op de analyses van mevrouw A. Joseph ten aanzien van de vier beloften van het nieuwe pensioenstelsel?
- Belofte 1: hogere pensioenen. Klopt de analyse / constatering van mevrouw Joseph? Zo nee waarom niet?
 - Belofte 2: Compensatie. Klopt de analyse / constatering van mevrouw Joseph? Zo nee waarom niet?
 - Belofte 3: Koopkracht. Klopt de analyse / constatering van mevrouw Joseph? Zo nee waarom niet?
 - Belofte 4: Solidariteit. Hoeveel bescherming tegen pech situaties kan je hiervan verwachten? Klopt de analyse / constatering van mevrouw Joseph? Zo nee waarom niet?
238. Wat is de reactie van de regering op de oplossing die mevrouw A. Joseph in dit verband beschrijft in haar pre mortem: *8) Maak de doorrekeningen voor premie, doelstelling en compensatie minder complex. Dat kan door deterministische economische doorrekeningen voor te schrijven. Zodat de aannames transparant zijn en de uitkomsten goed te interpreteren. Dit maakt het risico op (te) lage premies, (te) lage compensaties en te hoge pensioenverwachtingen kleiner.* Acht u deze oplossing ook wenselijk of noodzakelijk en indien nee waarom niet?
239. Wat is de reactie van de regering op de oplossing die mevrouw A. Joseph in dit verband noemt in haar pre mortem: *9) Verstevig de solidariteit door nominale sturing in de uitkeringsfase los te laten?* Acht u deze oplossing ook wenselijk of noodzakelijk en indien nee waarom niet?
240. Kan worden gereageerd op de conclusie van mevrouw Joseph onder de kop: *“pas wetgeving aan, pas modelgebruik aan, geef extra (transitie) tijd”.* Is deze conclusie juist? Zo nee waarom niet?
241. Mevrouw A. Joseph stelt: *Pensioen is in de basis vrij eenvoudig. Pensioen bestaat uit premie en beleggingsrendement Zowel in het huidige als in het nieuwe stelsel. Hoogover bezien, is er in het nieuwe stelsel gekozen voor een hogere rekenrente en “slimmere” bufferinzet.* Klopt deze opvatting van mevrouw Joseph? Zo nee waarom niet?

242. Bent u het eens met de opvatting van mevrouw Joseph dat je *“vrijwel eenzelfde resultaat kan bereikt worden met relatief kleine aanpassingen binnen de huidige wetgeving, maar hier is met de Wet toekomst pensioenen niet voor gekozen. We staan daarmee aan de vooravond van een grote transitie”*.
- Indien nee, wat is dan volgens u de winst van de grote transitie waar mevrouw Joseph overheen kijkt?
 - Zo ja, bent u bereid tot die kleine aanpassingen? Zo nee waarom niet, graag met uitvoerige motivering
243. Bent u het eens met de opvatting van mevrouw Joseph, dat *“als alles van een leien dakje gaat in de uitvoering , vrijwel alle deelnemers direct tevreden zijn en de economie in de toekomst meezit, kan de WTP tot mooie uitkomsten leiden. Maar de pre mortem analyse laat zien dat dat er maar iets kleins hoeft te gebeuren en het dan goed kan mislopen”*. Zo ja, welk maatregelen bent u bereid te treffen om te voorkomen dat het goed kan mislopen? Zo nee waarom niet?
244. Deelt u de mening van de onze fractie, dat als u de bezwaren, de problemen en de belemmeringen die mevrouw A. Joseph noemt in haar pre mortem niet goed kunt weerleggen of oplossen, deze op een ongunstig moment als een boomerang terug in het gezicht van het kabinet kunnen slaan, met alle gevolgen van dien?
245. Kan de regering uitvoerig reageren op de volgende opvatting van mevrouw A. Joseph: *“Ik realiseer mij dat aanpassingen van de wetgeving tijd kosten. Maar is het nu nog nodig om echt te haasten met deze wet? Natuurlijk is duidelijkheid van belang voor de pensioensector. Maar tegelijkertijd staan pensioenfondsen er nu beter voor dan enkele jaren geleden. De druk is daarom minder hoog. In de tussentijd behoeft het FTK wel aanpassing, net als de afgelopen jaren. Het is sowieso belangrijk om het FTK te moderniseren. Want ook met de WTP blijven er genoeg fondsen en deelnemers achter in het FTK”*?
246. Deelt de regering de volgende opvatting van mevrouw A. Joseph: *“Stel dat de wet nu al op 1 juli 2023 ingaat. Dan is mijn oproep aan de wetgever en toezichthouders om vergaand mee te denken. Haal heel snel inconsistenties en belemmeringen uit de wet. Handel in de geest van de wet. Focus daarbij niet op details, maar op de essentie”*.
- Zo ja, welke stappen is de regering bereid te zetten?
 - Zo nee waarom niet, graag met uitvoerige toelichting
 - Erkent de regering de opvatting van Joseph dat het belang van de deelnemers voorop moet staan? Alle risico's liggen immers bij hen.
247. Is de regering bereid het FTK te moderniseren? Zo ja hoe? Zo nee waarom niet, graag met uitvoerige toelichting?
248. Heeft het pre mortem en/of het position paper en/of het optreden van mevrouw A. Joseph bij de deskundigenbijeenkomst u op enigerlei wijze aan het denken gezet over het aanpassen van de inhoud of het tijdpad van de voorgenomen grote WTP transitie?

249. Deelt u de mening van de onze fractie dat mevrouw A. Joseph essentiële kritiekpunten en zwakheden blootlegt waar tot op heden te weinig aandacht voor is geweest? Indien ja, wil de regering dan gebruik maken van de gelegenheid om uitvoerig in te gaan op bepaalde onderdelen (kritiekpunten en oplossingen) of op het geheel van de bijdragen van mevrouw A. Joseph?
250. Bij toekomstig bestendig indexeren is indexering pas toegestaan als de gevolgen daarvan geen invloed hebben op de mogelijkheid om in de toekomst te kunnen indexeren. Zonder toekomstbestendig indexeren behoeft je na indexatie alleen maar de minimale reserve zoals IORP2 dat vraagt te hanteren: afgerond 5%. *Met toekomstbestendig indexeren* komt daar een percentage bij. Je mag nu boven 105% volledig indexeren maar toekomstbestendig indexeren vraagt om een dekkingsgraad van 125% of meer (ook nog afhankelijk van het totale risicoprofiel van een fonds). Kan de regering antwoorden op de volgende vragen over de modernisering van het FTK?
- a. Erkent de regering dat het FTK vast loopt momenteel op allerlei fronten? Erkent de regering dat dit met name komt door de vaste rekenregels die ook samenhangen met de Commissie Parameters, waarvan de risicovrije rente een onderdeel is? Waarom is de risicovrije rente niet aangepast? Waarom is dat nog steeds onbespreekbaar?
 - b. Erkent de regering dat het vastlopen van het FTK te zien is op veel meer punten, zoals de regels voor toekomstbestendig indexeren, de herstelplanberekeningen en de problemen van fondsen met de gedempte premie?
 - c. Vindt de regering dat het noodzakelijk is dat het FTK wordt aangepast voor die gevallen die in het FTK blijven zitten zoals de gesloten fondsen. Zo ja hoe? Zo nee waarom niet met een uitvoerige motivering.
 - d. Kan worden geantwoord op de vraag of de modernisering van het FTK kan bestaan uit het terug gaan naar het oude FTK zonder *toekomstbestendig indexeren* en met een risico opslag voor de rekenrente? Is de regering daartoe bereid? Zo ja hoe en wanneer? Zo nee waarom niet, met een uitvoerige motivering?
 - e. Klopt het dat de huidige AMVB met soepele regels voor indexatie in feite gelijk is aan het oude FTK? Zo ja waarom kunnen die regels dan ook niet gaan gelden voor gesloten fondsen na invoering WTP?

251. De regels voor *toekomstbestendige indexatie* liepen in 2022 vast. Door de hoge inflatie werd de grens waarbij je volledig kon indexeren ineens 145% bij pensioenfondsen. Iets waarvan iedereen wel aanvoelt dat dat wel heel bijzonder is. DNB heeft vorig jaar ook heel snel even het inflatiepad aangepast. Dat stond toen op hun website, maar nu is het niet meer te vinden.
- Klopt dat? Kan dit goed toegelicht worden?
 - Erkent de regering dat door de voorgeschreven herstelplanberekeningen de zgn kritische dekkingsgraden heel hoog zijn? De kritische dekkingsgraad is wanneer je moet korten omdat je het herstelplan niet haalt. De kritische dekkingsgraad bij ABP is 106,1% volgens hun website. Dus volgens een herstelplan moet ze al korten als ze nu 105% dekkingsgraad zouden hebben?! Kan de regering uitleggen wat de logica van deze regels is? Is de regering bereid die regels te veranderen?
 - Erkent de regering dat daarnaast fondsen met gedempte kostendeckende premies nu in de problemen zitten? Ze mogen een verwacht rendement minus inflatie gebruiken. Maar klopt het dat je met de hoge inflaties dus op een heel lage rekenrente voor je premie kan komen. Klopt dan ook: ofwel premie moet omhoog of opbouw omlaag.
 - Erkent de regering dat direct begonnen moet worden om dit soort indexatie en kortingsregels aan te passen en het gebruik van die economische parameters te heroverwegen?
252. Kent u de sectorbrede analyse die in 2022 is uitgevoerd door De Nederlandsche Bank bij pensioenfondsen naar onder meer het risiconiveau en de risicobeheersing van operationele en IT-risico's en het onderwerp governance, gedrag, cultuur en risicomanagement?
253. In dit onderzoek werd aandacht besteed aan de datakwaliteit en de actualiteit van de IT-systemen. Kent u de conclusies? Vindt u dat een verandering van het stelsel kan worden doorgevoerd als de datakwaliteit niet op orde is en als de risico's van systeemtransities zeer hoog zijn?
254. Heeft u een onderzoek gedaan naar de juridische aspecten van de leeftijdsdiscriminatie die onderdeel is van deze wet?
255. Heeft u een onderzoek gedaan naar de juridische aspecten van discriminatie van late toetreders?
256. Het pensioenakkoord heeft een aantal duidelijke doelstellingen, waaronder een koopkrachtig pensioen. In de uitwerking staat echter nergens of en in welke mate deze doelstellingen gerealiseerd worden.
- Welke maatstaven worden gehanteerd voor de beoordeling hiervan? Graag specificeren per doelstelling.
 - Aan welke normen is voldaan om door de regering als voldoende te worden aangemerkt? Graag specificeren per doelstelling en maatstaf.
 - Kunt u ook de uitkomst van uw beoordeling afzetten tegen de gehanteerde norm? Ook hier graag een specificatie per doelstelling, maatstaf en norm.

257. Kunt u ook aangeven welke scenarioset of scenariosets u gebruikt heeft bij de beoordeling van de doelstellingen?
258. Indien u gebruik heeft gemaakt van de KNW (1,5%)-scenarioset of de APG-scenariset, kunt u dan ook aangeven wat de uitkomsten zouden zijn geweest bij gebruik van een meer realistische scenarioset?
259. Het akkoord van 2019 is tijdens de uitwerking gesneuveld. Wat moet er gebeuren om het kabinet, werkgevers- en werknemersorganisaties te laten besluiten om ook de uitwerking van 2020 te stop te zetten?
260. Een belangrijke doelstelling is het bieden van “eerder perspectief op een koopkrachtig pensioen”. De regering heeft eerder toegegeven dat gepensioneerden in het nieuwe pensioenstelsel geen koopkrachtig pensioen kunnen verwachten, maar slechts “eerder perspectief op een koopkrachtig pensioen”. Bij de huidige dekkinggraden kan onder het FTK ook direct geïndexeerd worden, zodat “eerder” ook niet meer van toepassing is.
- a. Zou de juiste en eerlijke slogan niet moeten zijn: “eerder perspectief op een volatieler pensioen”?
261. Bij de transitie krijgen deelnemers straks informatie over hun verwachte pensioen bij ingang en over het netto profijt van hun cohort. Het netto profijt is per cohort en zegt dus niets over iemands persoonlijke situatie. Het pensioen bij ingang zegt niks over de verwachte verhoging na pensioeningang. Wordt de deelnemer hiermee geen cruciale informatie onthouden?
262. Het doel van het pensioenakkoord was een koopkrachtiger pensioen. Zou het daarvoor niet beter zijn om bij de definitie van beschermingsrendement naast “nominaal stabiel” ook “reëel stabiel” toe te voegen? Waarbij reëel stabiel betrekking heeft op de gerealiseerde inflatie en dus niet op de verwachte inflatie op lange termijn, zodat marktwaardering hier geen beperking is? Immers, kort inflatierisico verhoudt zich tot de indexatieverwachting als het kortlevenrisico tot het langlevensrisico.
263. Kan bij de beschrijving van de toedelingsregels (Artikel 10a lid 4) van het beschermingsrendement toegevoegd worden dat beschermingsrendement ook toegevoegd kan worden op basis van de gerealiseerde inflatie? Zodat ook een koopkrachtig pensioen gerealiseerd kan worden?
264. Kan bij Artikel 10 d lid 3 toegevoegd worden dat stabielere of hogere uitkering niet alleen nominaal, maar ook reëel beoordeeld mag worden?
265. Kan de regering bevestigen dat een op koopkracht gerichte toedeling van uit de solidariteitsreserve mogelijk is, mits aan de voorwaarde van gemiddeld in reële termen gemeten stabielere uitkering wordt voldaan?
266. Wat is de reden om de huidige tekst van dit artikel (Artikel 13 Verlening van toeslagen) nu ook voor het huidige contract dat tot 1-1-2027 kan doorlopen te laten vervallen?

267. Is het geen goed idee als pensioenfondsen op zijn minst een indicatie geven van de mate waarin zij voor gepensioneerden een koopkrachtig pensioen verwachten te kunnen realiseren?
268. Wat is de reden om de huidige tekst van Artikel 25 lid 1f, nu ook voor het huidige contract dat tot 1-1-2027 kan doorlopen te verplaatsten naar lid 2? Is dit dan niet meer verplicht voor het huidige contract?
- a. Moet aan de nieuwe tekst niet worden toegevoegd: De periode waarvoor de regels vaststaan en de voorwaarde die nodig zijn om de regels te wijzigen.
269. Kan er een voorbeeld worden gegeven van terugstorting?
270. Kan duidelijk worden gemaakt of terugstorting een premiekorting echt volledig uitsluit?
271. Is het wenselijk dat deelnemers die in meerdere pensioenregelingen pensioen hebben opgebouwd straks hun pensioenoverzichten niet meer eenvoudig naast elkaar kunnen zetten, omdat het uniforme pensioenoverzicht verdwijnt? Dit geldt zeker ook voor de pensioenoverzicht van twee partners. Is het aanpassen van het taalgebruik niet voldoende, zodat de cijfers inhoudelijk vergelijkbaar blijven?
272. Is de pensioenuitvoerder in staat tot een goede begeleiding (Artikel 48a) als zij niet over alle cijfers beschikken?
273. Kan in de wet opgenomen worden dat de pensioenuitvoerders bij hun keuzebegeleiding op zijn minst rekening moeten houden met de elders opgebouwde pensioenen? Indien nee waarom niet?
274. Sluit de voorgestelde tekst van Artikel 49 lid 2 uit, dat een pensioenuitvoerder kan volstaan met informatieverstrekking via de website? Zodat dus altijd een gerichte brief of mail noodzakelijk blijft om de deelnemer attenderen op de informatie?
275. Het vaststellen van de risicohouding is een lastig proces, waarbij ook de wetenschappelijke inzichten nog niet over substantiële perioden getoetst zijn.
- a. Is het mogelijk om pensioenfondsen ook toe te staan om deelnemers zelf de mogelijkheid te geven hun pensioenvermogen te verdelen over drie beleggingsfondsen, gericht op hoog rendement, koopkrachtig pensioen en nominale zekerheid?
 - b. Zodat de deelnemers ook kunnen kiezen voor een mix die bij hun zelf past in plaats van gedwongen deel te nemen in een profiel dat misschien past bij het leeftijdscohort?

276. In Artikel 63a lid 3 staat: “Het toepassen van het projectierendement wordt per regeling, uiterlijk op de ingangsdatum van het pensioen, vastgesteld en is van toepassing op alle pensioengerechtigden.”
- Wordt hiermee bedoeld dat het projectierendement opnieuw wordt vastgesteld als iemand met pensioen gaat en dan voor alle pensioengerechtigden wordt aangepast?
 - Wordt in dit artikel bedoeld dat het projectierendement voor iedereen eenzelfde percentage is of dat voor iedereen de RTS van toepassing is plus of min dezelfde op- en afslagen?
 - Kunnen deze op- en afslagen dan ook net als de RTS tijdsafhankelijke percentages bevatten?
277. Wat is de definitie van de risicovrije rente bij de bepaling van het verschil met het aandelen rendement? Is dit de 1-jaarsrente, de lange termijn rente of iets anders? Wijkt deze definitie af van de risicovrije rente in artikel 63a lid 6?
278. Wat was deze risicovrije rente in procenten per 31-12-2021 en per 31-12-2022?
279. Als het projectierendement wordt aangepast om een gelijke aanpassing te krijgen voor alle pensioenuitkeringen, werkt deze aanpassing dan ook door bij toekomstige gepensioneerden (Artikel 63a lid 8)?
280. Betekent dit dat als hierdoor het projectierendement wordt verhoogd, dat nieuwe gepensioneerden een hogere uitkering krijgen met minder verhogingen in de toekomst? Hoe moet een pensioenfonds hierover communiceren? In welk artikel is dit geregeld?
281. Hoe moet het pensioenfonds aangeven hoe groot de herverdeling onder de gepensioneerden is? In welk artikel is dit geregeld?
282. De verhogingen na pensioeningang bepalen in belangrijke mate de kwaliteit van een pensioenregeling. In plaats van de ambitie van toeslagverlening zou op zijn minst de mate waarin na pensioeningang een koopkrachtig pensioen kan worden geboden als doelstelling en als onderdeel van de opdrachtaanvaarding opgenomen moeten worden. Kunt u dit in de wet opnemen?
283. Door de risicoprofielen en resultaten per leeftijdscohort wordt het moeilijker voor een verantwoordingsorgaan om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur. Op welke manier wordt in deze wet rekening gehouden met de extra informatievoorziening die het verantwoordingsorgaan nodig heeft?
284. Waarom is het goedkeuringsrecht op de premie vervallen (Artikel 115c lid 9)
285. Kunnen deze artikelen (artikel 128, artikel 130 en artikel 130a) nu al vervallen voor huidige regelingen die tot 1-1-2027 kunnen blijven bestaan?
286. Waarom is “schriftelijk” geschrapt in artikel 134? Is het melden van kortingen (voor huidige regelingen tot 1-1-2027) minder belangrijk geworden?

287. Wordt het gebruik van de parameters voor huidige regelingen in artikel 144 niet te vroeg geschrapt? Of is dit bedoeld om invaren voor elk fonds mogelijk te maken?
288. Wordt met artikel 3 bedoeld dat de parameters voor de scenarioset voor het pensioen in scenario's in de toekomst niet meer door een Commissie Parameters wordt vastgesteld? Wie mag/gaat de parameters en scenarioset dan wel vast stellen of mag elk fonds dit zelf bepalen?
289. Kunnen de statenverslagen openbaar gemaakt worden, zodat deelnemers en hun adviseurs meer inzicht in hun pensioenregeling kunnen krijgen? Indien u dit niet wilt toestaan, omdat de statenverslagen vertrouwelijke informatie bevatten, kunt u dan aangeven waar deze informatie staat en eventueel de statenverslagen openbaar maken met uitzondering van de ze informatie?
290. Kan in artikel 150d expliciet worden opgenomen dat de waardering van de inhaalindexatie en in te halen kortingen een expliciet onderdeel uitmaken van de overwegingen, de schriftelijke vastlegging en de communicatie naar de aanspraak- en pensioengerechtigden?
- a. Kan hierbij ook worden opgenomen dat de prioriteit die bij invaren wordt gegeven aan de verwerking van inhaalindexatie, kortingen en compensatie afschaffing doorsneesystematiek expliciet wordt vermeld?
291. Welke afwijkingen op individueel niveau zijn bij artikel 150n lid 4 en lid 5 aanvaardbaar?
292. In het antwoord staat dat het neerwaarts risico beperkt wordt tot -50%. Er staat niet expliciet dat dit risico dan door de andere deelnemers gedragen wordt. Past dit ook binnen het risico van de andere deelnemers en wordt bij de risicomeeting daarna gevraagd?
293. Is een verplichte risicoblootstelling aan aandelen van meer dan 100% een verstandige manier om jongeren met financiële producten en rendementen te laten kennismaken? Hoe voorkom je de promotie van beleggen met geleend geld door derden als je pensioenfonds dit ook doet?
294. 40 plussers mogen wel de schade betalen aan jongeren als het mis gaat maar krijgen geen opbrengsten. Het opheffen van de leenrestrictie is dan ook per definitie nadelig voor alle 40-plussers. Deelt u deze zienswijze?
295. Hoe groot is dit welvaartsverlies voor 40 plussers (rekening houdend met een populatie vanaf 21 jaar)? Hoe wordt dit verlies gecompenseerd, als dat niet mag uit overrendement (ex ante herverdeling) en niet kan uit de solidariteitsreserve omdat die niet altijd de benodigde waarde heeft?
296. Pensioenen die op nul worden gesteld zijn funest voor het vertrouwen in het pensioensysteem. Is het daarom niet beter om de leenrestrictie niet op te heffen?
297. Is er in dit verband een onderbouwing van de door de regering voorgestelde 150%? Zo ja, kunt u die verstrekken?

298. In uw antwoord staat dat de huidige rente hoog is. Vindt u de huidige rente echt hoog? Ook vanuit historisch perspectief en toekomstverwachting gezien?
299. Heeft u kennis genomen van het Position paper voor de deskundigenbijeenkomst van 14 februari van Seniorennetwerk Nederland van Rob de Brouwer?
300. Ondanks omvangrijke beleggingswinsten werden pensioenen niet geïndexeerd en kortingen uitgevoerd. Klopt het dat de oorzaak van de zogenoemde onhoudbaarheid van het huidige stelsel de keuze is voor een rekenrente is die niet is gebaseerd op de Europese richtlijn, maar op een verondersteld marktgedrag van pensioenverplichtingen, waarvoor geen markt bestaat? Waarom is de oplossing dan niet gezocht in aanpassing van de rekenrente?
301. Klopt het dat het nieuwe stelsel in feite neerkomt op gedwongen deelname aan een beleggingsfonds maar dan met veel meer verplichtingen jegens de andere 'aandeelhouders' in het fonds?
302. Het intrekken van het individueel bezwaarrecht zal leiden tot veel civiele rechtszaken tegen het invaren, het toewijzing van het individuele vermogen uit het collectieve vermogen van het fonds.
- Klopt het dat ernstige overbelasting van de rechtsspraak ontstaat? Klopt het dat ook de fondsen zullen worden gedaagd in die civiele procedures? Klopt het dat het ontbreken van evenwichtige belangenafweging een ernstige hindernis is
 - Klopt het dat uit een recente enquête van DNB blijkt dat zowel de complexiteit als de risico's van de systeemtransities die nodig zijn voor van het nieuwe stelsel zeer hoog zijn?
303. Klopt het dat de rendementstoedeling bij rentesprongen zeer ingewikkeld is en niet uit te leggen?
304. Klopt het dat zelfs de regering haar eigen voorstellen niet kent, zo bleek uit de ernstige fouten die zij maakte bij de berekeningen van vooruitzichten van verhogingen bij gepensioneerden?
305. Klopt het dat de hoogte van het persoonlijk vermogen voor gepensioneerden en oudere actieven wederom worden aangepast met bewegingen van de rente via het beschermingsrendement? Klopt het dat bovendien overrendementen ongelijk worden verdeeld volgens het principe van life cycle beleggen, waarbij gepensioneerden relatief minder krijgen toebedeeld?
306. Heeft u kennis genomen van het position paper van KBO Brabant van 22 april 2022 dat als bijlage bij dit paper van 14 februari is gevoegd? Deze leden hebben daarover de volgende vragen: Klopt het dat er op geen enkele wijze is geluisterd naar de storm van protest en kritiek op WTP? Deelt u de zienswijze dat het schrappen van bezwaarrecht voor de raad van State een showstopper had moeten zijn?

307. Klopt het dat het grote probleem in huidige stelsel, de rekenrente is, die al 14 jaar indexatie van pensioen(opbouw) in de weg staat, en dat dit met de WTP niet wordt opgelost?
308. Klopt het dat gezien de enorme pensioenerfenis die wij voor jongere generaties hebben klaar gezet het niet uit te leggen is aan oudere generaties dat het geld er niet is?
309. Klopt het dat dit kabinet “de risico’s voor de volgende generaties veel zwaarder mee weegt dan de pijn van de huidige generatie gepensioneerden”?
310. Heeft u kennis genomen van het position paper van DNB van 14 februari?
311. Deze leden vragen of u aan DNB wilt vragen of zij denken dat de oplopende renteafdekking (van 40% naar 60% in de afgelopen 6 jaar) zal doorzetten in de WTP?
312. Bent u het eens met deze leden dat de ouderen vrijwel volledig gehedged worden en aangezien bij die groep verreweg het meeste kapitaal zit, zal de gewogen renteafdekking toenemen? Wilt u maatregelen nemen om dit alsnog te voorkomen? Zo nee, waarom niet?
313. Er zijn diverse pensioenfondsen die in 2022 meer dan 30% aan vermogen hebben verloren door de (te) grote rentehedge. Zit daar het DNB pensioenfonds ook bij? Wat was bij dat fonds precies de vermogensschade van rente afdekking in 2022?
314. Klopt het dat als de rente naar 4% stijgt DNB vermoedelijk de helft van zijn pensioenvermogen kwijt zal zijn. Goed voorbeeld doet goed volgen! Wilt u DNB vragen of dat klopt?
315. Heeft u kennis genomen van het Deskundigen paper van APG van 14 februari 2023?
316. APG wil voorkomen dat er als gevolg van stapeling van risico’s aan het eind van de implementatietermijn een opeenhoping kan ontstaan van fondsen die pas in 2027 over kunnen”. Hoe wilt u die stapeling voorkomen? Door de termijn nu al te verlengen
317. Bent u het eens met APG dat op deze wijze de WTP niet uitvoerbaar is?
318. Klopt het dat anders het individuele pensioenvermogen in box 3 belandt? Hoe voorkomt u dat?
319. Heeft u kennis genomen van het deskundigen paper van professor Van Meerten van 14 en 21 februari? Wat vindt u van de stelling van Van Meerten dat als fondsen besluiten tot invaren te verwachten is dat er veel procedures komen die op aantasting van het eigendomsrecht zien? Bent u hier op voorbereid?
320. Wat vindt u van de suggestie van Van Meerten dat als fondsen besluiten tot invaren de oude rechten worden afgezonderd middels de pensioenbewaarder?
321. Klopt het dat Achmea de kosten van de compensatielast heeft geschat tussen 2,8% en 24,4% van het pensioenvermogen?

322. Bent u het eens met de opvatting van deze leden dat dit een herverdeling van pensioenvermogen van oud naar Jong zou betekenen?
323. Erkent u dat gepensioneerden de hele cyclus als werknemer, van jongere tot oudere werknemer, al hebben doorlopen? Dan moet u toch ook erkennen dat gepensioneerden keurig 40 jaar de correcte premie hebben betaald en dus niet mogen opdraaien voor de compensatie die wordt veroorzaakt door een premieprobleem tussen jongere en oudere werkenden, waar ouderen buiten staan?
324. Klopt het dat er (ongeveer) 20 miljoen pensioenovereenkomsten zijn?
325. Klopt het dat per dossier de controle 80 administratieve uren kost en met een totaal van 1,6 miljard manuren?
326. Klopt het dat de vele procedures die Van Meerten verwacht via het EU handvest direct aan de rechter – eventueel in kort geding - worden voorgelegd?
327. Wat vindt u van de opvatting van Van Meerten dat hoewel deelnemers zich nog op het Europese eigendomsrecht kunnen beroepen (pensioen is immers een eigendomsrecht) het rechtsstatelijk niet fraai is om deelnemers nagenoeg elk bezwaarrecht tegen invaren te ontzeggen?
328. Welke concrete rechten zitten vast aan het 'hoorrecht'? Bent u het met deze leden eens dat het hoorrecht slechts een doekje voor het bloeden is?
329. Heeft u kennis genomen van het position paper van professor L. Bovenberg van 14 februari?
330. Bent u het met deze leden eens dat het idee om verschillende deelnemers verschillende risico's te laten dragen leuk is voor een academische studie, maar in de praktijk veelal op een ramp is uitgedraaid. Zie de ervaringen van de 401K producten in de VS?
331. Professor L. Bovenberg stelt dat de rekenrente discussie teneinde is. Bent u het met deze leden eens dat deze discussie zeker niet teneinde is? Immers de gespaarde vermogens moeten op enig moment worden omgezet in pensioenaanspraken. Daar heb je linksom of rechtsom, toch altijd een rekenrente, discontovoet of een projectierendement voor nodig?
332. Bent u het met Professor L. Bovenberg eens dat de inflatiebescherming voor ouderen onvoldoende zal zijn? Erkent u dat de hoop dat de Nederlandse staat dit oplost illusoir is?
333. Wat vindt u van het idee van L. Bovenberg, om de transitie met enige terugwerkende kracht door te voeren? Is dat niet wereldvreemd? Klopt het dat hij voor een optimale risicodeling (althans in zijn ogen) de bestaande rechten van deelnemers in de transitie wil gaan herverdelen?

334. Bent u het met deze leden eens dat dit juridisch helemaal niet kan?
335. Erkent u dat L. Bovenberg samen met Netspar bij voorkeur het gehele pensioenvermogen willen meenemen en de bestaande regeling willen sluiten?
336. Bent u het met deze leden eens dat zij een complete herverdeling van het bestaande pensioenvermogen willen doorvoeren hetgeen mensen simpelweg van hun pensioenvermogen beroofd? Bent u het eens met deze leden dat deze inzet los staat van de werkelijkheid?
337. Actuaris A. Joseph acht de solidariteitsreserve erg laag, tot maar bijvoorbeeld 3-4%. Dat alleen is toch nooit genoeg om de grote verplichtstelling te rechtvaardigen?
338. Heeft u kennis genomen van het position paper van Professor Lutjens van 21 februari?
339. Lutjens noemt een aantal kenmerken om de 'solidariteit' te rechtvaardigen. Hoe komt hij volgens u aan deze opsomming? Uit het arrest Albany vloeien immers slechts een aantal voorwaarden voort waarbij domeinafbakening en ringfencing niet zijn genoemd door het Hof.
340. In de opsomming lijkt Lutjens de grote en de kleine verplichtstelling te verwarren, want de elementen die Lutjens noemt, kunnen ook door andere spelers in de 2^e pijler worden uitgevoerd. Deelt u deze zienswijze? (Bijvoorbeeld een PPI kent de Assumed Payment Method, waardoor je toch pensioen opbouwt al draagt de werkgever niets af).
341. Lutjens gaf zelf aan in de literatuur dat er geen bezwaren zijn de verplichtstelling naar de regeling te verhangen. Hoe kijkt de regering hier nu tegen aan?
342. Lutjens stelt dat artikel 17 EU Handvest geen individueel bezwaarrecht kent. Deze stelling is toch onjuist? Een individu kan toch direct het pensioenfonds of het interne toezicht (persoonlijk) aansprakelijk houden als het eigendomsrecht wordt geschonden.
343. Als het essentiële karakter in de inhoud ligt, zoals Lutjens stelt, waarom is het dan verboden om opgebouwde rechten aan te tasten? Alom in de rechtspraak en de literatuur is immers aangenomen dat het veranderen van DB naar DC onder artikel 20 PW valt.
344. Lutjens stelt: "bij het eigendomsrecht gaat om de vermogenswaarde". Waar blijkt dit uit? Nationaal is dit dus niet zo, want het wijzigingen van het karakter van de regeling valt onder artikel 20 PW.
345. Heeft u kennis genomen van het position paper van T. Nijman?
346. Bent u het eens met de heer T. Nijman dat de systematiek van invaardekkingsgraden in het transitie FTK risico's met zich meebrengt, waardoor de dekkingsgraden lager kunnen zijn dan de invaardekkingsgraad waardoor de kortingen voorafgaand aan de transitie aanzienlijk kunnen zijn?

347. Klopt het wat de heer T. Nijman zegt: *‘dat is een gevolg van de beleidskeuze om het nieuwe stelsel niet bij aanvang te belasten met een ‘erfenis’ uit het huidige stelsel. Om kans op kortingen te voorkomen dient een fonds te sturen op dekkingsgraad boven de invaardekkingsgraad, hetgeen conflicteert met de maatschappelijke druk om nu al eerder te indexeren’*. Wat vindt u van deze regels, in het licht van de opmerkingen van de heer Nijman?
348. Erkent u dat dit een vorm van sparen is voor WTP? Is dat rechtvaardig gegeven het feit dat er grote indexatie achterstand is?
349. Bent u het eens met de heer T. Nijman: *‘Ondanks de nadruk bij het beschrijven van de doelstellingen van de WTP op “koopkrachtig pensioen” is de insteek in de WTP primair nominaal. Er kan in de WTP eerder geïndexeerd worden, maar de hoogte van de inflatie speelt daarbij geen directe rol.’* Erkent u dat dit dus ook geen koopkrachtig pensioen is? Indien nee waarom niet?
350. Erkent u dat de reële ambitie wel de kern van het mislukte pensioenakkoord was. Was dat een beter stelsel dan WTP?
351. Wat vindt u van de volgende suggestie van de heer T. Nijman: *‘Als koopkrachtbehoud van de uitkering wordt beoogd ligt het voor de hand het werken met reële projectierendementen en reële beschermingsrendementen toe te staan en zo te voorkomen dat bij oplopende inflatieverwachtingen de verwachte koopkrachtontwikkeling negatief wordt’*.
- Waarom ontbreekt deze reële benadering voor het beloofde doel van koopkrachtig pensioen?
 - Erkent u dat de WTP in dit verband de belofte van een koopkrachtig pensioen verbreekt? Erkent u dat de grondslag onder de WTP weggevallen is? Zo nee waarom niet
352. Erkent de regering dat bij het pensioenakkoord van juni 2019 door de Sociaal-Economische Raad wordt gesproken van uitzicht op een koopkrachtig pensioen?¹⁷
353. Kan de regering aangeven op welke manier dat koopkrachtig pensioen wordt behaald?
354. Tot welk inflatieniveau is normaliter een koopkrachtig pensioen haalbaar?
355. Ziet de regering een risico boven de 35 procent zakelijke waarden voor gepensioneerden als onwenselijk, nu het projectierendement op dat niveau is gemaximeerd?
356. Enerzijds stijgt de rente en anderzijds heeft de commissie parameters het voorziene rendement op zakelijke waarden verlaagd. Klopt het dat de hoogte van het overrendement daarmee flink lager komt te liggen? Zo ja, wat betekent dat voor de koopkracht van het pensioen?

¹⁷ <http://www.ser.nl/nl/Publicaties/naar-nieuw-pensioenstelsel>

357. In het huidige systeem heeft een stijgende rente een positieve invloed op het pensioen omdat de dekkingsgraad stijgt. Een stijgende rente is in beginsel echter ongunstig voor het rendement op zakelijke waarden. Bij een veronderstelde relatie tussen rente en inflatie, beaamt de regering dan dat verhoging en verlaging van pensioenen geen relatie met de inflatie lijken te hebben?
358. De regering heeft eerder berekeningen opgeleverd waarin het nieuwe pensioencontract koopkrachtiger is dan het huidige ftk. Kan de regering die vergelijking ook laten zien als in het huidige ftk het 'genoeg=genoeg'-principe wordt losgelaten?
359. Kan de regering ook een vergelijking laten zien tussen het nieuwe pensioencontract en het transitie-ftk/AMvB motie Van Dijk?
360. Kan de regering uiteenzetten waarom in het transitie-FTK wordt vastgehouden aan de regels met betrekking tot inhaalindexatie?
361. Ziet de regering ook dat de achterstanden bij een flink aantal pensioenfondsen fors zijn opgelopen? En kan zij aangeven hoe groot de orde van achterstand per groep fondsen (vijf procent, tien procent, twintig procent, etc) is met het bijbehorende aantal actieve en gepensioneerde deelnemers?
362. Onderkent de regering dat de indexatie-achterstand per generatie verschilt en dat (bijna-)gepensioneerden de volle last dragen?
363. Onderschrijft de regering dat oudere gepensioneerden wel de pijn van het oude stelsel ondervinden, maar de vruchten van het nieuwe stelsel na 2027 nauwelijks zullen proeven?
364. In het nieuwe pensioencontract vervalt het 'genoeg is genoeg'-uitgangspunt. Is het dan niet logisch om ook tijdens het transitie-FTK dat principe te laten vallen, met behoud van de plicht aan pensioenbesturen om het evenwicht tussen generaties te bewaren?
365. De regering heeft in een eerder stadium opgenomen dat verenigingen van gepensioneerden een adviesrecht zouden krijgen bij invaren als tegenwicht tegen het opschorten van het individueel bezwaarrecht. Waarom is dat adviesrecht vervallen?
366. Bij de internetconsultatie voor de WTP hebben verschillende rechtsgeleerden, onder wie Mateman c.s., geconstateerd dat het huidige hoorrecht onvoldoende compensatie voor het opschorten van het individuele bezwaarrecht is. Wat heeft de regering met die kritiek gedaan?
367. Is de regering van mening dat het hoorrecht onderdeel dient te zijn van het iteratieve proces tussen sociale partners en pensioenfondsbestuur en niet alleen een beoordeling achteraf? Is de regering het eens met de opvatting dat een vereniging van gepensioneerden in het geval sociale partners niet dan wel onvoldoende met haar in het kader van het hoorrecht naar voren gebrachte argumenten heeft gedaan dan wel daar niet of onvoldoende gemotiveerd op heeft gereageerd het recht heeft een juridische procedure te starten?

368. Volgens het wetsvoorstel dient een vereniging van gepensioneerden of slapers tenminste duizend (gepensioneerde?) deelnemers te vertegenwoordigen. Op welke wijze moet een vereniging dat aantonen? Is de regering van mening dat een anonieme run van NAW-gegevens daartoe een geëigende methode is en dat pensioenfondsen verplicht dienen te zijn om die run uit te voeren?
369. Is de regering bereid om een juridische procedure en de daarmee gepaard gaande escalatie te voorkomen een tussenstap in te voegen in die zin dat de in het wetsvoorstel voorziene transitiecommissie kan worden ingeschakeld?
370. Is de regering met onze fractie van mening dat ook een geleding van het verantwoordingsorgaan die van mening is dat het pensioenfonds onvoldoende met haar advies heeft gedaan de mogelijkheid heeft zich tot de Ondernemingskamer te wenden?
371. Hoe ziet de regering de 'klantenreis' van de deelnemer bij het invaren?
372. Welke informatie gaat de deelnemer krijgen en welke transparantie moeten pensioenfondsen geven in de manier waarop de berekening van het persoonlijk pensioenvermogen is gebaseerd?
373. Waar kunnen deelnemers terecht als zij vragen hebben over die berekening?
374. Waar kunnen deelnemers terecht als zij de uitkomst van de berekening betwijfelen?
375. Waar moeten deelnemers uiteindelijk terecht als zij bezwaar maken tegen de berekening?
376. Is er überhaupt capaciteit genoeg om de deelnemers tijdig te informeren? Er zijn immers bijna 20 miljoen pensioenvermogens te bepalen.
377. In eerder debatten in de Tweede Kamer is aandacht besteed aan de hoeveelheid te verwachten rechtszaken rond het invaren. Maar kan de regering ook aanduiden wat de invloed van die rechtszaken is op de invoering van het nieuwe pensioencontract bij individuele pensioenfondsen?
378. Als het collectieve pensioenvermogen eenmaal is verdeeld over persoonlijke pensioenvermogens is er geen weg meer terug. Doet een pensioenfondsbestuur er dus niet goed aan om het daadwerkelijke invaren en dus de overgang naar het nieuwe pensioencontract uit te stellen totdat de juridische procedures tot een definitief oordeel hebben geleid?
379. Gezien de tijd die deze procedures, wellicht tot in Europa, kunnen vergen, is 2027 dan een passende invoerdatum?
380. Is de regering van mening dat ook een gesloten fonds de keuze moet hebben wel of niet in te varen?

381. Wanneer verschijnt de eerder toegezegde 'handreiking gesloten fondsen' die onder meer aangeeft op basis van welke procedure de hiervoor bedoelde keuze kan worden gemaakt als werkgever en/of sociale partners nalaten een dergelijke keuze te maken?
382. De WTP gaat uit van individuele pensioenvermogens tot en met de uitkeringsfase. Een individuele rekening waaruit het pensioen wordt betaald raakt in principe leeg als de deelnemer langer leeft dan het gemiddelde. Daarom moeten de overgebleven vermogens van de overleden deelnemers ieder jaar worden herverdeeld over de nog levende deelnemers. Hoewel in de MvT voortdurend wordt herhaald dat er geen herverdeling van vermogens mag zijn, is voortdurende herverdeling de enige manier om een pensioensysteem werkend te krijgen. Individuele vermogens in de opbouwfase komen in veel systemen voor, individuele vermogens in de uitkeringsfase vrijwel nergens. In de MvT wordt niet uitgelegd waarom deze afwijkende keuze is gemaakt.
- a. Wat is het nut van individuele pensioenrekeningen in de uitkeringsfase ?
383. Waarom wordt een systeem van individuele pensioenrekeningen in de uitkeringsfase in het buitenland vrijwel nergens toegepast?
384. In het flexibele contract is een collectieve uitkeringsfase mogelijk waarbij het risico weer van de individuele deelnemer terug bij het fonds wordt gelegd. Waarom is dit in het solidaire contract niet mogelijk gemaakt?
385. Volgens het amendement Palland (36067 nr. 175) is het mogelijk in het solidaire contract tot gelijke verhogingen van alle deelnemers te komen hoewel dit tot een herverdeling van het vermogen tussen de deelnemers leidt. Deelt u deze zienswijze?
386. Wat is de zin van het bij houden van individuele pensioentegoeden van de deelnemers als deze tegoeden toch jaarlijks worden herverdeeld om gelijke verhogingen mogelijk te maken?
387. Waarom is het nodig om de gepensioneerden nog op te delen in leeftijdscohorten van 5 jaar als hun vermogens vervolgens weer onderling worden herverdeeld ? Waarom wordt niet dezelfde methode als in het flexibele contract, nl een collectief vermogen in de uitkeringsfase, gebruikt? Wat is het doel van deze nodeloze complicatie?
388. Volgens het amendement Palland mag deze herverdeling alleen tussen de gepensioneerden onderling plaatsvinden. Heeft dit tot gevolg dat het vermogen van de gepensioneerden afgescheiden moet worden van dat van de actieve deelnemers?

389. Het lange termijn reële rendement van zakelijke waarden blijkt boven de 5% te liggen, dat van obligaties ligt onder de 2%. Op langere termijn biedt het extra rendement op aandelen genoeg compensatie voor het grotere risico op korte termijn. Voor een optimaal pensioen zou daarom veel moeten worden belegd in aandelen met risicodeling over zoveel mogelijk deelnemers en stevige buffers om het risico op te vangen. In de WTP wordt gekozen voor individuele potjes, dus minder risicodeling, en kleine buffers, en daardoor de noodzaak om risico vrij te beleggen.
- Waarom wordt gekozen voor een strategie die in strijd is met de economische theorie?
 - Hoeveel rendementsverlies ontstaat er of kan er ontstaan door het opdelen in individuele potjes en het risico arm beleggen? Deelt u de zienswijze dat dit specifieke doch omvangrijke risico in de WTP wordt genegeerd?
390. Bij de behandeling in de Tweede Kamer is geantwoord: *“Met de risicodelingsreserve is het mogelijk om intergenerationele risicodeling toe te voegen, schommelingen in pensioenuitkomsten te dempen en kunnen niet-verhandelbare risico’s (zoals het macrolanglevensrisico) worden gedeeld. Deze verbreding van het risicodraagvlak levert welvaartswinst op.”*
- Als verbreding van het risicodraagvlak welvaartswinst oplevert, waarom is in de WTP dan gekozen voor het verkleinen van het risicodraagvlak door het opdelen in individuele potjes?
 - Als verbreding van het risicodraagvlak welvaartswinst oplevert, waarom is in de WTP dan gekozen voor het verkleinen van het risicodraagvlak door het opdelen in cohorten?
391. Volgens de pensioenwet moeten de pensioenrechten op marktwaarde gewaardeerd worden. De DNB stelt dat dit betekent dat de risicovrije rente als discontovoet gebruikt moet worden. De afgelopen jaren zijn een aantal pensioenfondsen overgenomen door een verzekeraar (Henkel, Nielsen, Atradius). Hierbij is gebleken dat deze verzekeraars een veel hoger disconto rekenen zodat bij deze fondsen bij de overnames de achterstallige indexatie verleend kon worden. Ook werd er bij Henkel een vaste gegarandeerde jaarlijkse indexatie toegezegd.
- Zijn pensioenuitkeringen volgend de huidige wet gegarandeerd? Zo ja, waarom staat er dan in de wet onder welke voorwaarden de uitkeringen verlaagd kunnen worden? Zo nee, waarom moet de risicovrije rente als disconto gebruikt worden als de pensioenen niet risicovrij zijn?
 - Als volgens de wet de pensioenen op marktwaarde gewaardeerd moeten worden, waarom zijn dan de rekenregels van de DNB leidend, terwijl de DNB nog nooit een pensioenfonds heeft overgenomen of verkocht? Waarom worden niet de waarderingen gebruikt die werkelijk in de markt tussen partijen tot stand komen?
 - Vanaf de invoering van de pensioenwet tot 2007 werd een vaste rekenrente gehanteerd. Hoe vaak en in welke gevallen zijn pensioenfondsen hierdoor in die periode van meer dan 50 jaar in de problemen gekomen?
 - Wat was de reden voor het invoeren van de variabele risicovrije rekenrente in 2007?
 - Voor 2007 hadden de pensioenen geen rente risico omdat er een vaste rekenrente werd gebruikt. Na 2007 is er ineens een renterisico door het gebruik van de variabele rekenrente.
Bestaat het renterisico wel in reële economische termen als het blijkbaar vooral door de toezicht regels wordt bepaald?

392. In het solidaire contract wordt het beleggingsrendement ongelijk verdeeld over de deelnemers.
- Is de regering het er mee eens dat dit een belangentegenstelling tussen de deelnemers creëert omdat alles wat de ene leeftijdsgroep meer ontvangt, ten koste gaat van andere leeftijdsgroepen ?
Wordt deze belangentegenstelling bewust gecreëerd? Zo ja, waarom?
 - Het mechanisme van beschermings- en overrendement leidt er toe dat bij renteveranderingen het ene leeftijdscohort een positief, en het andere een negatief rendement krijgt toebedeeld. Zal dit er niet toe leiden dat de deelnemers denken dat zij het pensioen van de andere leeftijdscohorten moeten betalen?
 - Verwacht de regering dat de deelnemers die ongelijke verdeling van het rendement zullen accepteren terwijl zij op individueel niveau daar geen enkele keuzevrijheid in hebben?
 - Hoe moeten de pensioenfondsen het aan de deelnemers uitleggen als er sterk verschillende rendementen per leeftijdscohort uit komen?
 - Heeft het ministerie voorbeeld berekeningen gemaakt met verschillende scenario's met leeftijdscohorten van 5 jaar en rentesprongen? Zo ja, wat zijn de resultaten hier van ?
393. Via het mechanisme van beschermings- en overrendement heeft een verandering van de risicohouding van het ene leeftijdscohort ook gevolgen voor de rendementstoewijzing van de andere cohorten. Is deze kruiskoppeling bedoeld en gewenst?
- Hoe wordt bij het bepalen van de risicohouding per leeftijdscohort rekening gehouden met het feit dat de risicohouding van het ene cohort gevolgen heeft voor het risico dat een ander cohort loopt ?
394. Deelnemers moeten bij het invaren tenminste 95% van de technische voorziening volgens de huidige FTK regels mee krijgen.
- Klopt het dat voor een deelnemer van 35 jaar de omvang van deze technische voorziening sterk afhangt van de rente stand op het invaar moment ?
 - Klopt het dat voor deze deelnemer het bedrag dat hij in de persoonlijke pensioenpot mee krijgt bij 1% renteverandering ongeveer 40% hoger of lager uitvalt ?
 - Klopt het dat het resultaat van het invaren in sterke mate afhangt van het rentebeleid van de ECB in het jaar van invaren ?
 - Kan de regering aangeven hoe sterk dit effect is voor deelnemers van 25 tot 65 jaar ?
Graag beantwoording in stappen van 5 jaar.
395. Kan de regering aangeven wat het effect op het invaren zal zijn als de ECB kort voor het invaren de rente met 0,25%, 0,5% of 1% verhoogt of verlaagt?
396. Kan de regering uitleggen waarom bij een lange termijn product als pensioen de resultaten zo sterk afhangen van de dagrente ?
397. Na het invaren is het fondsvermogen verdeeld in individuele potjes. Als er fouten gemaakt worden bij het verdelen van het vermogen bij het invaren, hoe worden die dan hersteld ? Er is immers geen gezamenlijk vermogen meer.

398. Het pensioenvermogen is bijeengebracht ter dekking van de opgebouwde pensioenrechten. Mag bij het invaren dit vermogen geheel of gedeeltelijk aan andere doelen worden besteed?
399. Bij het invaren moet het pensioenfonds bepalen hoeveel de deelnemers er, inclusief toekomstige opbouw, op voor of achteruit gaan vergeleken met de huidige wet en zo mogelijk compensatie bieden voor de verschillen.
- Waarom wordt van de nieuwe wet verwacht dat die dezelfde uitkomsten heeft als de huidige wet?
 - Als de pensioenuitkomsten hetzelfde moeten zijn als de huidige wet, waarom is er dan een nieuwe wet nodig?
 - Volgens art 20 van de pensioenwet worden bij een wijziging van de pensioenovereenkomst de voor de wijziging opgebouwde rechten en aanspraken niet gewijzigd. Wordt bij het invaren aan deze eis voldaan?
 - Is invaren van het bestaande pensioenvermogen nodig om de financiering van het nieuwe stelsel rond te krijgen?
400. Volgens de huidige wet kunnen achterstallige indexaties nog uitgekeerd worden als de dekkingsgraad hoog genoeg is.
- Klopt het dat deze voorwaardelijke rechten allemaal worden weggestreept bij het invaren in het nieuwe stelsel? Is hier sprake van onteigening van de voorwaardelijke rechten zonder enige compensatie ?
401. Volgens de MvT heeft het afschaffen van het doorsnee systeem tot gevolg dat de generatie van 40 tot 60 jaar in de toekomst minder pensioen op kan bouwen dan in het huidige systeem en moet daarvoor compensatie komen. Die compensatie mag uit het pensioenvermogen van de fondsen betaald worden. Ongeveer de helft van het pensioenvermogen is nodig voor de financiering van de pensioenrechten van de groep 40 tot 67 jaar.
- Is er volgens de regering wel sprake van compensatie als die voor minstens de helft door deze groep zelf wordt betaald uit het eigen pensioenvermogen en ten koste van de achterstallige indexatie?
 - Waarom moeten de gepensioneerden meebetalen aan het afschaffen van het doorsnee systeem terwijl zij hier geen voordeel van hebben gehad omdat ze de hele cyclus van jong naar oud hebben doorgemaakt?
 - Op grond waarvan mag het pensioenvermogen, dat is opgebouwd om de huidige pensioenaanspraken te financieren, gebruikt worden om gratis extra pensioenrechten aan een beperkte groep deelnemers te geven?
402. De compensatie voor het afschaffen van het doorsnee systeem moet ook worden toegekend aan nieuwe werknemers die op het tijdstip van invaren geen deelnemer aan het pensioenfonds waren? Op grond waarvan mag het pensioenvermogen, dat is opgebouwd om de huidige pensioenaanspraken te financieren, gebruikt worden om gratis extra pensioenrechten aan deze nieuwe toetreders te geven?

403. Door het systeem van life cycle beleggen daalt het verwacht toekomstig rendement op het pensioenvermogen van de oudere deelnemers en gepensioneerden. Hebben deze deelnemers ook recht op compensatie voor het verlaagde pensioenperspectief dat hier uit voortkomt? Zo nee, waarom niet ?
404. Er is ook gesteld dat er door het afscheiden van het vermogen van de gepensioneerden in de individuele potjes, voor de overige deelnemers meer in aandelen belegd kan worden met een hoger rendement. Als het verwacht rendement voor de groep 40 – 60 jaar omhoog gaat door een ander beleggingsbeleid, waarom is dan nog compensatie voor het afschaffen van het doorsnee systeem nodig?
405. In 2015 is de benodigde dekkingsgraad voor indexatie verhoogd van 105% naar 110% en is ook het *toekomst bestendig indexeren* ingevoerd. Dat leidde tot een aanzienlijke verlaging van de mogelijkheden de pensioenrechten te indexeren en dus ook tot lagere pensioenen. Waarom was het toen niet nodig om de deelnemers daarvoor compensatie te geven?
- Waarom is nu dan wel compensatie nodig voor verminderde pensioenvooruitzichten?
406. Life Cycle beleggen is een theorie die bedoeld is voor individuele besparingen. Volgens deze theorie moet het beleggingsrisico verlaagd worden naarmate de deelnemer ouder wordt. In het flexibele contract met een collectieve uitkeringsfase is er geen sprake van individueel pensioenvermogen maar van een uitkeringsrecht t.o.v. een collectief vermogen. De leeftijd van de individuele deelnemer doet er dan niet meer toe.
- Waarom moet de Life Cycle theorie toegepast worden op een situatie waar deze theorie niet voor bedoeld is?
407. Artikel 52 lid 2 van WTP: *“De pensioenuitvoerder biedt de deelnemer en de of gewezen deelnemer in een flexibele premieovereenkomst of in een premie-uitkeringsovereenkomst tot het moment dat het opgebouwde kapitaal of de beschikbaar gestelde premie geheel of gedeeltelijk wordt aangewend voor een aanspraak op een vastgestelde uitkering vanaf de pensioendatum, de mogelijkheid om de verantwoordelijkheid voor de beleggingen over te nemen”.*
- Betekent dit artikel dat de deelnemer de mogelijkheid moet krijgen om van dag tot dag op de beurs te handelen met zijn pensioenvermogen?
 - Zo niet, wat is dan de betekenis van dit artikel?
408. Volgt uit de risico houding per leeftijdscohort hoe het fonds als geheel moet beleggen?
409. Betekent dit voor het solidaire contract dat het deel van het vermogen per leeftijdscohort dat onder beschermingsrendement valt, in looptijd gematchte obligaties en rentederivaten belegd moet worden ?
410. Als het fonds dit niet doet, komen de werkelijke risico's per leeftijdscohort dan nog wel overeen met de risico houding per leeftijdscohort ?

411. Als het fonds dit wel doet, wat is dan nog het verschil met de individuele potjes uit het flexibele contract ?
412. Als het fonds belegt in inflation linked bonds om de inflatie te compenseren, aan welke leeftijdscohorten komt dit inflatierendement dan ten goede ?
413. De WTP kent 2 contracten, het solidaire en het flexibele contract. In het flexibele contract wordt er met een aantal beleggingsprofielen gewerkt. In het solidaire contract met een ongelijke verdeling van het rendement op het vermogen. Bij analyse van deze 2 modellen blijkt dat er bij iedere verdeling van het rendement in het solidaire contract, er per leeftijdsgroep een beleggingsprofiel in het flexibele contract is dat onder alle omstandigheden (rente, rentewijzigingen en aandelen rendement) hetzelfde oplevert. Bij de beantwoording van de vragen in de Tweede Kamer heeft de regering al aangegeven dat er ook in het flexibele contract collectief wordt belegd.
- Is de regering het eens met de bovenstaande stelling dat er bij een rendementsverdeling over de leeftijdscohorten uit het solidaire contract een beleggingsmix per leeftijdscohort in het flexibele contract is die hetzelfde doet?
 - Zo ja, Waarom zijn er dan twee contracten gedefinieerd die uiteindelijk hetzelfde doen? Wat is het nut van het solidaire contract als het flexibele contract op een veel inzichtelijker manier hetzelfde oplevert?
 - Zo nee, kan de regering haar opvattingen dan met rekenvoorbeelden onderbouwen?
414. Volgens art 10a lid 2 wordt het vermogen vanaf de pensioendatum gebruikt voor de financiering van een vastgestelde of variabele uitkering.
- Worden alle andere bestedingen van het kapitaal hiermee uitgesloten ?
415. Volgens art 10b lid 1 wordt het kapitaal vanaf de pensioendatum gebruikt voor de financiering van een vastgestelde of variabele uitkering.
- Worden alle andere bestedingen van het kapitaal hiermee uitgesloten ?
416. Volgens art 10 b lid 3 heeft het fonds de volgende keuzes:
- beleggingsresultaat individueel, of collectief toedelen
 - levensverwachting individueel, collectief of via de risico reserve toedelen
 - sterfte resultaat collectief of via de risico reserve toedelen.
- Volgens art 10 b lid 6 wordt hier een collectief mechanisme toegepast op een toedelingskring bestaande uit pensioengerechtigden.
- Is het voldoende als op één van de bovengenoemde gebieden een collectief mechanisme wordt toegepast? Of moet het op alle drie de gebieden ?

417. In het flexibele contract is er sprake van een variabele of een **vastgestelde uitkering**. In art 1 pensioenwet (definities) wordt een toeslag genoemd als een verhoging van een vastgestelde uitkering. In art 44a en 63b wordt gesproken over het pessimistische, het verwachte en het optimistische scenario voor een vastgestelde uitkering.
- Wat wordt er nu bedoeld met een vastgestelde uitkering? Hoe variabel is de vastgestelde uitkering ?
 - Als de uitkering nominaal constant is, waarom moet er dan opgave gedaan worden in 3 scenario's?
 - Wat is de rol van toeslagen bij vastgestelde uitkeringen?
418. Is het mogelijk in het solidaire contract aan alle deelnemers zowel 100% beschermingsrendement als 100% over rendement toe te delen ? Kan de regering met rekenvoorbeelden laten zien hoe dit dan uitpakt? Is er sprake van een evenwichtige toedeling als sommige deelnemers over meer dan 100% van hun vermogen rendement krijgen toebedeeld en andere deelnemers over minder dan 100% van hun vermogen ?
419. Bij de behandeling in de Tweede Kamer is geantwoord: *"dat de solidaire premieovereenkomst ook door een andere uitvoerder kan worden uitgevoerd dan een pensioenfonds "*.
- Wat is de basis voor de brede verplichtstelling als de regeling net zo goed door een andere partij kan worden uitgevoerd ?
 - Stel dat een pensioenfonds er voor kiest de reserves alleen te vullen uit overrendement. Wat is dan nog het verschil in de opbouwfase tussen een pensioenfonds en een beleggingsfonds ?
420. Bij de verplicht gestelde regelingen is een solidariteits- of risicodelingsreserve verplicht. Er staat in de wet geen minimum omvang van deze reserve.
- Is met een omvang van 0,1% aan de wet voldaan? Zo nee, wat is dan de minimaal vereiste omvang van deze reserves?
 - Als door uitkering de reserve onder de minimum waarde komt, wordt dan nog aan de wet voldaan? Is deze minimum waarde geen 'dood' geld?
421. Volgens de wet moet de solidariteitsreserve leiden tot een gemiddeld stabielere, of hogere pensioenuitkering voor alle generaties. Nu zijn reserves geschikt voor het in de tijd spreiden van wisselende beleggingsresultaten.
- Maar hoe kan een reserve leiden tot een gemiddeld beter resultaat voor alle deelnemers? Waar komt deze hogere opbrengst dan vandaan ?
422. In het flexibele contract hebben de deelnemers een shoprecht om op pensioendatum naar een andere uitvoerder over te stappen.
- Waarom is dit in het solidaire contract niet toegestaan ?
 - Wie wordt er benadeeld als een deelnemer uit de solidaire regeling, met achterlating van zijn bijdrage aan de solidariteitsreserve, overstapt naar een andere uitvoerder ?
423. Waarom mag de deelnemer zijn pensioenvermogen wel meenemen bij wisseling van werkgever en pensioenfonds, maar niet bij pensionering ?

424. Waarom zou het pensioenfonds rekening houden met de belangen van de gepensioneerden als zij toch niet weg kunnen lopen en een minderheidspositie in de besturen hebben?
425. Het beschermingsrendement is gedefinieerd als het rendement dat nodig is voor een nominaal constante uitkering gebaseerd op de risicovrije rente. Het beschermingsrendement is daarmee gelijk aan de waardeontwikkeling van een pakket in looptijd gematchte staatsleningen. Omdat staatsleningen met looptijden van meer dan 10 jaar maar beperkt beschikbaar zijn worden voor deze renteafdekking doorgaans rentederivaten (swaps) gebruikt. Volgens de WTP wordt het beschermingsrendement direct aan de deelnemers toegekend en verrekend met het totaalrendement van het fonds.
- a. Klopt het dat het beschermingsrendement in wezen een renteswap is tussen de oudere en de jongere deelnemers waarbij het renterisico van de oudere deelnemers bij de jongeren wordt neergelegd?
426. Renteswaps worden doorgaans afgesloten tussen partijen die een tegengesteld renterisico hebben en die dus beiden met de renteswap hun risico verlagen. Is de regering van mening dat jongere en oudere deelnemers een tegengesteld renterisico hebben en dus via een renteswap beiden hun risico kunnen verlagen?
427. Bij gesloten fondsen zijn er doorgaans weinig jongere deelnemers. Heeft dit tot gevolg dat het solidaire contract eigenlijk niet geschikt is voor gesloten fondsen?
428. Heeft de verdeling in beschermings- en overrendement zin bij gesloten fondsen als iedere euro die aan beschermingsrendement wordt uitgedeeld, wordt afgetrokken van het overrendement van dezelfde deelnemers?
429. Ondernemingsfondsen hebben door groei of krimp van de onderneming nog al eens te maken met scheve verhoudingen in aantallen deelnemers per leeftijdsgroep. Dit kan tot gevolg hebben dat het renterisico van een grote groep ouderen met grote pensioenvermogens moet worden gedragen door een kleine groep jongeren met kleine pensioenvermogens.
- a. Betekent dit dat het solidaire contract eigenlijk niet geschikt is voor ondernemingsfondsen?
430. Is het de regering bekend dat renteswaps zeer risicovolle producten zijn en dat het beleggingsverlies van de gezamenlijke pensioenfondsen van x00 miljard in 2022 (en wellicht nog meer in 2023?) voor een groot deel door deze renteafdekking is veroorzaakt?
431. Is het verantwoord om dit renteafdekkingsrisico bij de jongere deelnemers neer te leggen die zich waarschijnlijk niet bewust zijn van dit risico?
432. Wordt bij het bepalen van de risicohouding in het solidaire contract er rekening mee gehouden dat de jongere deelnemers het renterisico van de oudere deelnemers en gepensioneerden moeten dragen?

433. Is het niet beter de renteafdekking te regelen met lang lopende obligaties en renteswaps met professionele marktpartijen die begrijpen welke risico's ze nemen ?
434. Als de rente afdekking wordt geregeld met externe partijen, is er dan nog wel verschil tussen het solidaire en het flexibele contract ?
435. Bij de beantwoording van de vragen uit de Tweede Kamer heeft de regering geantwoord dat een reëel beschermingsrendement niet mogelijk is omdat dit tot herverdeling zou leiden.
- a. Is het de regering bekend dat er landen in Europa zijn die inflation linked bonds uitgeven zodat fondsen die hierin beleggen een reëel beschermingsrendement zouden kunnen bieden zonder dat hier herverdeling voor nodig is? Zo ja, waarom mogen fondsen hier dan geen gebruik van maken?
436. Als fondsen het totale vermogen dat onder beschermingsrendement valt niet hebben belegd in looptijd gematchte obligaties of rente swaps dan leidt de toekenning van het nominale beschermingsrendement ook tot herverdeling van de individuele vermogens. Is dit toegestaan als de WTP bedoeld is om herverdelingen te voorkomen?
- a. Zo ja, als herverdelingen t.b.v. een nominaal beschermingsrendement wel zijn toegestaan, waarom zijn herverdelingen t.b.v. een reëel beschermingsrendement dan verboden?
 - b. Zo nee, Betekent dit dat fondsen verplicht zijn om het vermogen dat onder het beschermingsrendement valt met obligaties en rente swaps af te dekken?
437. Volgens art 63a lid 3 wordt het projectie rendement in de solidaire premieovereenkomst vastgesteld op de pensioendatum en is voor alle deelnemers gelijk. In art 63 a wordt afwisselend gesproken over projectie rendement en projectie rente.
- a. Is dit hetzelfde? Zo ja, waarom worden er dan 2 verschillende termen gebruikt?
438. In art 63 a lid 2 wordt voor de variabele uitkering in flexibele overeenkomst gesproken over een periodieke vaste daling of stijging. In art 63a lid 3 wordt voor de variabele uitkering in de solidaire overeenkomst gesproken over een projectie rendement. In beide gevallen wordt een grens van 35% genoemd.
- a. Wat is de bedoeling van deze 2 artikelen?
 - b. Als ze dezelfde bedoeling hebben, waarom zijn de teksten dan zo verschillend?
 - c. Waarom is de grens van 35% nodig als de risico's toch bij de deelnemers liggen en het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de risicohouding van de deelnemers ?
 - d. Heeft de regering er geen vertrouwen in dat pensioenfondsbesturen zelf het projectierendement prudent kunnen vaststellen?

439. Volgens art 63a lid 3 wordt het projectie rendement in de solidaire premieovereenkomst vastgesteld op de pensioendatum en is voor alle deelnemers gelijk. Bij de beantwoording van de vragen in de Tweede Kamer is gesteld dat : *“hetzelfde projectierendement moet worden gehanteerd voor alle gepensioneerden. Daarbij kan eventueel wel sprake zijn van verschillende projectierendementen voor vóóraf afgebakende groepen gepensioneerden, bijvoorbeeld een hoger projectierendement voor de 67-jarigen en ouder dan voor de 77-jarigen en ouder.”*
- Kan de regering uitleggen wat de woorden “hetzelfde” en “verschillend” betekenen?
 - Waarom staat in de wetstekst “hetzelfde” als bedoeld wordt “mogelijk verschillend”?
 - Op welke gronden mogen de deelnemers in verschillende groepen ingedeeld worden met een verschillend projectie rendement ?
440. Blijft het gekozen projectierendement gedurende de hele pensioenperiode gelden of wordt het jaarlijks aangepast? Als het jaarlijks wordt aangepast, wat is dan de betekenis van het vaststellen op pensioendatum?
441. Als het projectierendement wordt aangepast, heeft dat dan direct gevolgen voor de hoogte van de uitkering op basis van het nog resterende pensioenkapitaal ?
442. Volgens art 63a lid 5 moet bij een collectief toedelingsmechanisme bij de spreiding van het financieel resultaat rekening gehouden worden met de resterende levensduur van de pensioengerechtigde.
- Is het de bedoeling van dit artikel om gelijke aanpassingen van de uitkeringen voor alle lopende pensioenen te verhinderen? Zo ja, waarom is dit wenselijk bij een collectief mechanisme dat juist bedoeld was om tot gelijke aanpassing te komen ? Zo nee, wat is dan de bedoeling van dit artikel?
443. Bij het solidaire contract is herverdeling tussen de gepensioneerden onderling juist uitdrukkelijk toegestaan om gelijke aanpassing van de lopende pensioenen te bereiken. Waarom zou dit in het flexibele contract met collectieve uitkeringsfase dan niet mogen ?
444. Volgens de WTP art 63a lid 6 is het projectierendement gebaseerd op de risicovrije rente.
- Wat is de betekenis van het woord ‘gebaseerd’ ?
 - Is het projectie rendement gelijk aan de risico vrije rente?
 - In welke mate kan het afwijken van de risicovrije rente?
 - Welke beleidsvrijheid heeft het pensioenfonds bij het vaststellen van het projectierendement ?
 - Als het pensioenfonds hier geen beleidsvrijheid heeft, wie stelt dan het projectierendement vast ?

445. Bij de beantwoording van vragen in de Tweede Kamer heeft de regering gezegd dat bij het solidaire contract er voor het projectierendement een opslag op de risico vrije rente gebruikt kan worden zonder dat dit tot herverdeling van het vermogen leidt. Maar in het flexibele contract mag het projectierendement niet hoger dan de risicovrije rente gekozen worden omdat dat tot een herverdeling van het vermogen zou leiden.
- Kan de regering met rekenvoorbeelden aangeven waarom een hoger projectierendement in de solidaire regeling niet tot herverdeling leidt maar in de flexibele regeling wel ?
 - Als een projectie rendement hoger dan de risicovrije rente tot herverdeling leidt, leidt een projectierendement lager dan de risicovrije rente dan ook tot herverdeling? Zo ja, moet dan het gebruik van een projectierendement lager dan de risicovrije rente ook niet verboden worden?
446. In art 63a lid 8 is er sprake van aanpassing van het projectierendement en/of de toedeling van het rendement om gelijke aanpassing van de uitkering in de solidaire regeling te bereiken. Volgens art 1 (definities) van de pensioenwet is de term 'collectief toedelingsmechanisme' alleen van toepassing op de flexibele premieovereenkomst met variabele uitkering. Is hier nu sprake van een individueel of een collectief toedelingsmechanisme ?
447. Is er een relatie tussen de parameters zoals die zijn vastgesteld door de commissie parameters en het projectie rendement of de projectie rente? Zo ja, wat is die relatie ?
448. Een belangrijk doel van de wet is om herverdeling van pensioenvermogen te voorkomen. Als het projectie rendement lager wordt vastgesteld dan het gemiddelde rendement op de beleggingen, wordt de pensioenuitkering systematisch te laag vastgesteld. Dit leidt tot een ex-ante herverdeling omdat bij overlijden het overgebleven pensioenvermogen terugvalt in het collectief.
- Is deze herverdeling bedoeld en gewenst? Zo ja, waarom in een wet die bedoeld was om herverdeling tegen te gaan? Zo nee, wat wordt er gedaan om deze herverdeling te voorkomen ?
449. Het beschermingsrendement is gedefinieerd als het rendement dat nodig is voor een nominaal constant pensioen.
- Wat is het nut van een nominaal constant pensioen als er geen bescherming is tegen het veel grotere inflatie risico ?
450. Volgens de WTP moet er voor de gepensioneerden vanuit worden gegaan dat minstens 65% van hun pensioenvermogen onder het beschermingsrendement valt en dus niet meer rendement oplevert dan een staatslening. Volgens de commissie parameters is te verwachten dat het rendement op staatsleningen de komende 40 jaar onder de inflatie ligt. Da afgelopen 40 jaar was de inflatie gemiddeld 2,5%, de ECB doelstelling was 2% en de inflatie over het afgelopen jaar in de orde van 15%.
- Is een koopkrachtig pensioen een doelstelling van de WTP?
 - Kan de regering laten zien dat koopkracht behoud mogelijk is onder de voorwaarden van de WTP?

451. Een aantal landen in Europa geven inflatie obligaties uit waarin de hoofdsom bij aflossing wordt gecompenseerd voor de inflatie. Volgens de rekenregels van het solidaire contract wordt echter het extra rendement van de inflatie compensatie gezien als overrendement dat aan de jongere deelnemers ten goed komt. Inflatie bescherming voor lopende pensioenen via inflation linked bonds wordt zo onmogelijk gemaakt.
- a. Waarom wordt deze vorm van inflatie bescherming in de WTP geblokkeerd ?
452. Bij de behandeling in de Tweede Kamer is door verschillende leden gevraagd wat de rol is van het projectie rendement bij een oplopende inflatie. Bij het ene lid was het antwoord dat het projectierendement dan hoger moet worden ingesteld, bij het andere lid moest het juist lager worden ingesteld.
- a. Hoe moet het projectierendement worden ingesteld bij oplopende inflatie ?
 - b. Kan de regering het antwoord met rekenvoorbeelden toelichten ?
453. Uit enquêtes blijkt dat pensioendeelnemers de voorkeur geven aan een pensioen dat de prijsindex volgt boven een pensioen dat de beursindex volgt.
- a. Is het toegestaan om de toedelingsregels van rendement en solidariteits / risicodelingsreserve zo te kiezen dat de lopende pensioenuitkeringen de prijsindex volgen? Zo nee, waarom mag aan deze wens van de deelnemers niet voldaan worden ?
454. Bij het risico preferentie onderzoek (RPO) lijkt het er op dat er alleen aandacht is voor het beleggingsrisico en niet voor het op langere termijn veel grotere inflatie risico. In de wet wordt risico aversie vertaald in risico vrij of risico arm beleggen in (staats)obligaties. Maar obligaties geven geen inflatie bescherming, aandelen juist wel.

455. Hoe kunnen deelnemers in het RPO aangeven dat zij bescherming willen tegen het inflatie risico ? In het solidaire contract is het mogelijk het rendement over een groter vermogen dan de eigen inleg te ontvangen. Effectief komt dit neer op beleggen met geleend geld.
- Van wie wordt dit geld geleend?
 - Als dit geld van de andere deelnemers wordt geleend, ontvangen die hier dan ook een rente vergoeding voor ?
 - Als beleggen met geleend geld een goed idee is, waarom mag het pensioenfonds dan niet voor alle deelnemers beleggen met geleend geld ?
 - Bij beleggen met geleend geld kan je meer dan de eigen inleg verliezen. Maar pensioendeelnemers mogen niet met een negatief vermogen eindigen. Wie draait op voor deze verliezen?
 - Bij de beantwoording van de vragen uit de Tweede Kamer heeft de regering gezegd dat het niet is toegestaan dit verliesrisico met behulp van put-opties met externe partijen af te dekken. Waarom is dit niet toegestaan? Is het pensioenfonds helemaal verboden om in opties te beleggen?
 - De dekking van het verliesrisico door de andere deelnemers kan ook als een put-optie worden gezien. Wordt hiervoor een optie premie betaald door de leeftijdscohorten die met geleend geld beleggen aan de cohorten die de lening verstrekken? Zo nee , waarom niet?
 - De WTP had tot doel om subsidie stromen tussen deelnemers te verhinderen. Is het verstrekken van gratis leningen en (de facto) put-opties niet ook een ongewenste subsidie stroom tussen leeftijdscohorten?
456. Bij het beleggen met geleend geld wordt een deel van het risico afgewenteld op de oudere leeftijdscohorten. Als uit de risico houding van de oudere cohorten blijkt dat zij dit risico niet willen lopen, kan het pensioenfondsbestuur de oudere cohorten dan toch dwingen hier aan mee te doen? Zo ja, wat is dan nog de betekenis van het bepalen van de risicohouding?
457. Bij de beantwoording van de vragen in de Tweede Kamer over het beleggen met geleend geld heeft de regering geantwoord: *“Een pensioenuitvoerder die hiervoor opteert, moet op basis van dit besluit onderbouwen waarom dit in het belang van de deelnemers is.”*
- Moet hierbij ook onderbouwd worden hoe dit in het belang is van de deelnemers die niet zelf met geleend geld beleggen maar wel het risico van de anderen moeten dragen? Indien nee waarom niet?
458. Een grotere blootstelling aan het aandelen rendement kan ook bereikt worden door in opties te beleggen zonder geld te lenen van andere deelnemers. Mag het pensioenfonds in opties beleggen? Zo nee, waar staat dat in de wet ? Zo ja, is dat dan niet een betere methode dan het lenen bij de andere deelnemers?

459. Bij de behandeling in de Tweede Kamer is over de leenrestrictie geantwoord : *“Dit vermogen wordt ter beschikking gesteld binnen het fondscollectief. Hierdoor kan er met dezelfde premie, zelfde fondsbeleggingsbeleid, hogere rendementen worden behaald bij een gelijkblijvend fondsrisico.”*
- Wat wordt er bedoeld met ‘fondsrisico’, In de solidaire premieregeling liggen toch alle risico’s bij de individuele deelnemers?
 - Er is hier toch geen sprake van een volledig “gelijkblijvend risico” voor alle groepen van deelnemers?
 - Kunt u toelichten hoe er bij ‘hetzelfde fondsbeleggingsbeleid een hoger rendement kan worden behaald bij een gelijkblijvend risico’?
460. Bij de behandeling in de Tweede Kamer is geantwoord : *“Opheffing van de leenrestrictie in de flexibele premieovereenkomst is mogelijk door binnen de specifieke beleggingsmix voor een bepaald (jong) leeftijdscohort een hogere exposure dan honderd procent zakelijke waarden toe te passen.”*
- Waar komt het vermogen voor die hogere exposure dan honderd procent vandaan ? Als het van de andere deelnemers komt, krijgen die dan over minder dan 100% van hun vermogen rendement uitgekeerd? Is er hier dan sprake van ex-ante herverdeling ?
461. Bij de beantwoording van de vragen in de Tweede Kamer heeft de regering gezegd : *“Gesaldeerd over alle generaties is het dan ook niet mogelijk om voor meer dan 100% in aandelen te beleggen.”*
- Mag er gesaldeerd over alle generaties wel voor meer dan 100% in obligaties belegd worden?
 - Mag er gesaldeerd over alle generaties voor meer dan 100% in aandelen en obligaties gezamenlijk belegd worden ?
 - Als er voor het fonds als geheel niet meer dan 100% belegd mag worden, heeft beleggen voor meer dan 100% voor de ene deelnemer dan niet tot gevolg dat er voor andere deelnemers voor minder dan 100% belegd wordt? Kan de regering dit met rekenvoorbeelden verduidelijken ?
462. Bij het bepalen van de risico houding ligt de nadruk op het beleggingsrisico. Op de lange termijn is het inflatie risico veel groter dan het beleggingsrisico. Risico aversie wordt in de pensioensector vertaald met risicovrij beleggen in vastrentende waarden. Maar hiermee wordt juist het inflatie risico vergroot. Van een belegging in aandelen kan eerder verwacht worden dat die de inflatie compenseert dan van een belegging in obligaties.
- Hoe kunnen deelnemers in het risico preferentie onderzoek (RPO) aangeven dat zij vooral bescherming willen tegen het inflatie risico ?

463. Bij de beantwoording van de vragen in de Tweede Kamer is gesteld *“dat in ieder geval naar leeftijdscohort de risicohouding wordt vastgesteld. Dit geeft de mogelijkheid aan pensioenfondsen om eventueel ook binnen een leeftijdscohort de risicohouding apart vast te stellen voor bijvoorbeeld deelnemers, slapers en gepensioneerden of naar deeltijd- en voltijdsbetrekking als het pensioenfonds dit zinvol acht.”*
- Betekent dit dat het pensioenfonds ook aparte cohorten mag instellen op basis van b.v. inkomen, burgerlijke staat, eigen woning bezit, opleiding, functie in de onderneming etc. Zijn er ook indelings criteria die niet zijn toegestaan ?
 - Hebben de deelnemers enige zeggenschap over in welke groep ze ingedeeld worden?
464. Als uit overwegingen van eenvoud het fonds kiest voor indeling alleen op leeftijd, bestaat de kans dat de risicohouding van de deelnemers zeer heterogeen is. Het fonds wordt dan gedwongen tot een gemiddelde risicohouding en een beleggingsbeleid dat voor de meeste deelnemers niet passend is.
- Hebben de deelnemers enige zeggenschap over de beslissing welke groepen er worden ingesteld ?
 - Wat is het nut van het meten van de risicohouding als er toch een gemiddelde uit moet komen dat voor de meeste deelnemers niet passend is?
 - De partner van de deelnemer heeft in principe recht op de helft van het OP. Moet de partner ook geraadpleegd worden bij het bepalen van de risicohouding ?
Zo nee, waarom niet ?
 - Moet bij gescheiden deelnemers ook de ex-partner in het RPO betrokken worden?
465. In het solidaire contract dragen de jongere deelnemers het rente risico van de oudere deelnemers en gepensioneerden. Het risico voor de jongere deelnemers hangt hiermee ook af van de verhouding tussen het totale vermogen van de oudere deelnemers dat onder beschermingsrendement valt en het pensioenvermogen van de jongeren.
- Hoe wordt hier bij het bepalen van de risicohouding rekening mee gehouden?
 - Hoe wordt hier in het Risico Preferentie Onderzoek rekening mee gehouden?
466. Volgens de WTP art 54 mogen ex-deelnemers die winst uit een onderneming genieten tot 3 jaar na vertrek uit de pensioenregeling weer terugkeren en de deelname voor 10 jaar vrijwillig voortzetten. Voor andere deelnemers is de vrijwillige voortzetting voor maximaal 3 jaar aansluitend aan het dienstverband mogelijk. ZZP-ers hebben nogal eens sterk wisselende inkomsten.
- Kan een deelnemer van de regeling gebruik maken als hij behalve winst uit een onderneming ook inkomen uit een dienstbetrekking heeft? Waar is dit in de WTP geregeld ?
 - Als een ex-deelnemer van deze regeling gebruik maakt, is de premie dan gebaseerd op het laatste inkomen als reguliere deelnemer of op het inkomen uit de winst in de onderneming of op het totale inkomen, inclusief een eventuele dienstbetrekking, van de ex-deelnemer? Of mag de deelnemer zelf beslissen hoeveel hij inlegt?
 - Hoe moet het pensioenfonds controleren of het fiscaal maximum bij de inleg niet wordt overschreden? Waar is dit in de WTP geregeld ?

467. Heeft de vrijwillige voortzetting alleen betrekking op het ouderdomspensioen (OP) of ook op het nabestaanden pensioen (NP)?
468. Als ook het NP wordt voortgezet, wordt hiervoor dan de doorsnee premie geheven of mag het pensioenfonds de actuarieel neutrale, leeftijdsafhankelijke premie heffen?
469. Mag het pensioenfonds de deelnemer de keuze vrijheid geven om wel of geen nabestaandende dekking te verzekeren?
- Als er geen keuzevrijheid is voor het wel of niet verzekeren van de nabestaandende dekking, is de vrijwillige voortzetting dan nog wel aantrekkelijk voor alleenstaanden?
 - Is er sprake van indirecte discriminatie als de wetgeving zo in elkaar zit dat de regeling alleen aantrekkelijk is voor gehuwden/samenwonenden?
 - Als de vrijwillige voortzetting voor alleenstaanden niet aantrekkelijk is, en zij dus naar de commerciële 3^e pijler worden verwezen, waarom is die 3^e pijler dan niet ook voldoende voor gehuwden/samenwonenden?
470. Premiereregelingen worden ook door verzekeraars aangeboden.
- Is er hier sprake van toezichtarbitrage aangezien de regels, o.a. voor wat de rekenrente en de reserves betreft, voor verzekeraars anders zijn dan voor pensioenfondsen?
 - Mag een pensioenfonds voor deze vrijwillige deelnemers de toezichtsregels voor verzekeraars hanteren ?
 - Is er door dit verschil in regelgeving sprake van valse concurrentie ?
 - Brengt deze valse concurrentie de verplichtstelling in gevaar ?
 - Wat is nog de basis van de verplichtstelling als commerciële verzekeraars min of meer de zelfde premiereregelingen aan kunnen bieden als de pensioenfondsen? Immers, de pensioenfondsen zijn vrij in het vaststellen van de hoogte, en de vul- en uitdeelregels van de reserves en kunnen dus ook kiezen voor alleen risicodeling, zoals verzekeraars ook doen?
471. De WTP gaat uit van een risicoverzekering voor overlijden voor pensioendatum. De risico dekking is een percentage van het inkomen van de overleden partner (maximaal 50%). Er is geen opbouw van het nabestaandenpensioen. Op pensioendatum kan een nabestaandenpensioen ingekocht worden ten laste van het opgebouwde vermogen.
- Wat is de sociale noodzaak om een 30 jarige weduwnaar zonder kinderen en met een modaal inkomen een levenslange nabestaandenuitkering te geven als zijn partner overlijdt?
 - Als dit sociaal noodzakelijk is, waarom heeft de overheid de ANW uitkering voor nabestaanden zonder kleine kinderen dan afgeschaft?
 - Als bovengenoemde persoon zijn partner niet door overlijden maar door een scheiding zou verliezen zou hij geen uitkering ontvangen maar mogelijk zelfs alimentatie moeten betalen. Die alimentatie verplichting zou overigens tijdelijk zijn. Kan een pensioenfonds ook kiezen voor een tijdelijke overbruggings nabestaandenpensioen voor jonge deelnemers? Zo nee, waarom niet?
 - Kan een pensioenfonds ook kiezen voor een vrijwillige nabestaandenpensioen-verzekering voor wie daar behoefte aan heeft?

472. De risico verzekering dekt een percentage van het hele inkomen, maar de pensioenpremie wordt geheven over het inkomen onder aftrek van de franchise. De premie voor de nabestaandenpensioenverzekering wordt dus afgetrokken van de betaalde pensioenpremie en is dus niet beschikbaar voor de persoonlijke vermogens opbouw.
- Betekent art 17 lid 2 dat de nabestaandenpensioen-premie over het hele inkomen berekend moet worden en dus een andere grondslag heeft dan de premie voor het ouderdomspensioen?
 - Heeft dit tot gevolg dat het totale pensioenpremiepercentage (OP+NP) per deelnemer verschilt afhankelijk van de hoogte van het inkomen boven de franchise? Is het de bedoeling dat de premie NP en OP apart op de salarisstrook worden vermeld ?
 - Is het 'loon dat voor de voor de pensioenberekening in aanmerking wordt genomen' gelijk aan het verzekerde loon voor het risico van het NP (zie art 17 pensioenwet)?
 - Hoe hoog wordt de premie over het hele inkomen voor de risicoverzekering bij een nabestaandenpensioen van 50%?
 - Is het mogelijk om met de overlevingstafels deze premie uit te rekenen? Zo ja, kan de regering dan de resultaten geven? Zo nee, hoe moet het pensioenfonds dan vaststellen hoeveel premie hier voor nodig is?
 - Mag het pensioenfonds een actuariael neutrale, en dus leeftijdsafhankelijke premie heffen voor de vrijwillige NP risico verzekering?
 - Als het pensioenfonds voor de NP-risicoverzekering een doorsnee premie hanteert, hoe groot is dan de subsidie die op die manier door de jongere en alleenstaande deelnemers aan de oudere en gehuwde deelnemers wordt verstrekt?
 - Volgens de opzet van de WTP behoren herverdelingen tussen deelnemers via de solidariteits- of risicodelingsreserve geregeld te worden. Wordt de risicoverzekering voor het NP nu als solidariteitselement in deze reserves ondergebracht? Zo nee, waarom niet ?
473. Het minimum jeugdloon voor 18 en 19 jarige ligt onder de franchise.
- Krijgen deze deelnemers dan een NP verzekering zonder dat zij daar premie voor betalen? Zo ja, wie betaalt die premie dan ?
 - Of moeten zij conform art 17 lid 2 een doorsnee premie over hun hele inkomen betalen?
 - Krijgt de deelnemer op de jaarlijkse UPO te zien hoeveel van zijn betaalde premie niet beschikbaar is voor de persoonlijke vermogensopbouw , maar wordt gebruikt voor de risicodekking voor NP bij overlijden voor pensioendatum ?
 - Klopt het dat met een heffing over het hele inkomen voor de NP risicoverzekering, vooral de mensen met lagere inkomens aanmerkelijk meer pensioenpremie moeten betalen dan nu het geval is ?

474. De overlijdenskans stijgt exponentieel met de leeftijd. Bij deelnemers boven de 60 jaar stijgt de kans op overlijden tot meer dan 1% per jaar. Een levenslang NP van 50% van het inkomen van de overleden partner vereist dan een premie van meer dan 10% van het bruto inkomen.
- Kan de regering aangeven hoe hoog de NP premie wordt bij een NP van 50% voor deelnemers met een leeftijd van 40, 50, 55, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, en 67 jaar met een partner van ongeveer gelijke leeftijd? Graag apart voor mannen en voor vrouwen.
 - Kan de regering aangeven hoeveel van de totale premie bij een pensioenfonds met gelijke aantallen deelnemers in alle leeftijdsgroepen nodig is voor deze risicodekking op overlijden voor pensioendatum?
 - Eén van de doelstellingen van de WTP is het voorkomen van herverdeling van vermogen tussen de deelnemers. Wordt aan deze doelstelling voldaan als alleenstaanden wel moeten meebetalen aan de risico verzekering voor gehuwden maar daar zelf geen compensatie voor krijgen ?
 - Hoe groot is deze subsidie van alleenstaanden naar gehuwden vergeleken met de subsidie van jong naar oud in het doorsnee systeem die met de WTP wordt afgeschaft.?
475. Nabestaanden met jonge kinderen ontvangen ook nog een ANW uitkering. Dit kan er toe leiden dat het totale inkomen stijgt bij het overlijden van de partner.
- Bij welk inkomen van de overleden partner en een 50% NP wordt het totaal van NP en ANW uitkering hoger dan het inkomen van de overleden partner? Is dit effect gewenst? zo ja, waarom?
476. De regering heeft toegezegd dat bestaande rechten op opgebouwd NP in stand blijven. Veel pensioenfonds hebben een regeling met een opgebouwd NP van 70% van het opgebouwde OP en een risico verzekering voor de nog ontbrekende opbouw en de overbrugging tot pensioendatum.
- Is het de bedoeling dat bij overlijden voor pensioendatum de partner zowel een NP uit het oude stelsel als uit het nieuwe stelsel ontvangt? Zo ja, waarom is dit dubbele NP nodig wenselijk ?
 - Als dit dubbele NP nodig en wenselijk is, wat wordt er dan gedaan om te voorkomen dat de volgende generatie slechts een enkel NP ontvangt ?
477. Omdat bij overlijden voor pensioendatum het hele inkomen is verzekerd en bij overlijden na pensioendatum alleen het inkomen boven de franchise ontstaat er een groot verschil in levenslang NP bij overlijden vlak voor of vlak na pensioendatum. Bij een franchise van 16.000 euro en een NP van 50% is het verschil 8.000 euro per jaar, levenslang.
- Is dit grote verschil in hoogte van het NP bedoeld en gewenst? zo ja, waarom ?

478. De regering heeft toegezegd dat bestaande rechten op opgebouwd NP in stand blijven.
- Moet het pensioenfonds hier een apart fonds, of reserve voor inrichten?
 - Heeft dit tot gevolg dat de administratie voor deze rechten nog 47 jaar apart bijgehouden moet worden ?
 - Blijven deze oude rechten onder de FTK toezichtregels vallen ?
 - Welke risicohouding hoort er bij deze oude opgebouwde NP rechten ?
 - Welke rekenrente moet er gebruikt worden om deze uitkeringsrechten om te zetten in een te reserveren vermogen ?
479. Het NP in de WTP is een risicoverzekering zonder opbouw.
- Heeft dit tot gevolg dat de risicodekking bij een scheiding direct beëindigd wordt?
 - Is dit ook het geval als de overleden deelnemer nog alimentatie aan zijn ex-partner betaalt?
 - Als de overleden deelnemer na een scheiding met een andere partner is gaan samenwonen, is dan de nieuwe partner de enige rechthebbende op het NP, met uitsluiting van de ex-partner?
480. Als een deelnemer op latere leeftijd in de aanloop naar pensioen korter gaat werken, wordt dan ook de risicodekking voor overlijden voor pensioendatum meteen evenredig verlaagd? Zo ja , is dit gewenst en bedoeld, wat is de reden hiervoor? Zo nee, wat wordt er gedaan om dit te voorkomen ?
481. Als een deelnemer van de RVU regeling gebruik maakt zonder zijn pensioen direct in te laten gaan, heeft dat dan tot gevolg dat de NP dekking is verdwenen?
482. Kan de regering aangeven hoeveel van het pensioenvermogen nodig is voor de inkoop van het NP op pensioendatum? Graag uitwerken voor mannen en voor vrouwen en met leeftijdsverschil van -5 jaar, -2 jaar 0 jaar +2 jaar en +5 jaar.
- Mag een pensioenfonds dit inkoop tarief baseren op de werkelijke sterfte tafel ?
 - Mag het pensioenfonds bij het inkooptarief rekening houden met het leeftijdsverschil? Mag dit apart voor mannen en vrouwen?
 - Als er geen onderscheid gemaakt mag worden op basis van leeftijdsverschil en sekse, is dan niet te verwachten dat het pensioenfonds met de slechte risico's blijft zitten?
 - Mag het pensioenfonds het inkooptarief voor het NP na pensioendatum aanpassen aan het gemiddelde leeftijdsverschil van de groep deelnemers die hier werkelijk gebruik van maakt ?
483. Wordt op de jaarlijkse UPO vermeld wat het beleggingsprofiel (flexibele contract) of de regel voor toewijzing van beschermingsrendement en overrendement (solidaire contract) van de deelnemer is? Zo nee, waarom niet?
484. Wordt op de UPO per leeftijdscohort of beleggingsprofiel vermeld wat het verwacht rendement en het verwachte risico is volgens de parameters van de commissie parameters? Zo nee, waarom niet ?

485. Bij de beantwoording van de vragen in de Tweede Kamer heeft de regering geantwoord: *“Ik ben het eens dat de exposure naar zakelijke en vastrentende waarden over de leeftijden of op basis van andere deelnemerskenmerken vóóraf helder moet zijn vastgelegd. Dat staat ook zo beschreven in het wetsvoorstel en de daarbij behorende toelichting. Het collectief behaalde jaarlijkse beleggingsresultaat moet gericht naar deelnemers worden toebedeeld op basis van vóóraf vastgelegde verdeelregels, passend bij de risicohouding. Het is niet de bedoeling dat die ex ante vastgelegde verdeelregels, die onderdeel zijn van het strategische beleggingsbeleid, ieder jaar weer worden gewijzigd. Dat kan ook niet, omdat ze dan niet meer zouden aansluiten bij de vastgestelde risicohoudingen.”*
- a. Betekent dit nu dat de verdeelregels in het solidaire contract omgerekend moeten worden naar de beleggingsmix van obligaties, aandelen en renteswaps die hetzelfde beleggingsresultaat oplevert? Zo nee, wat is dan de betekenis van de gele tekst ?
486. Wordt op de jaarlijkse UPO vermeld hoeveel premie er is betaald, hoeveel van die premie is gebruikt voor de persoonlijke vermogensopbouw, hoeveel voor kosten en hoeveel er is betaald voor de risicodekking voor nabestaandenpensioen bij overlijden voor pensioendatum? Zo nee, waarom niet ?
487. Bij de beantwoording van de vragen in de Tweede Kamer heeft de regering geantwoord dat transparantie de solidariteit versterkt. Geldt dit ook voor de kosten van de risico NP verzekering ?
488. Wordt op de UPO vermeld hoe hoog de risicodekking voor het NP bij overlijden voor pensioendatum is? Zo nee, waarom niet?
489. Wordt op de UPO vermeld wat het verwachte NP is bij overlijden na pensioendatum? Zo nee, waarom niet?
490. Uit de cijfers die aan de Tweede Kamer zijn verstrekt blijkt dat de hoogte van het pensioen in het ongunstige scenario en het gunstige scenario voor een 25 jarige deelnemer wel een factor 10 kan verschillen. Het pensioen in het goed weer scenario kan daarbij veel hoger uitkomen dan het salaris. En in het slecht weer scenario op minder dan de helft van de huidige pensioenen. Voor een 35 jarige deelnemer kan er nog een factor 5 tussen het goede en het slechte scenario zitten. Het goed en slecht weer scenario zijn gedefinieerd als het 5% en het 95% punt van de kansverdeling. Het is dus te verwachten dat deze extremen zich met een kans van 1 op 10 voordoen.
- a. Is de regering van mening dat deze verschillen een goed beeld geven van de werking van het WTP pensioensysteem ?
- b. Als dit soort verschillen zich voor doen, wordt er dan ingegrepen of wordt dit geaccepteerd als de logische en gewenste uitkomst van het gekozen pensioensysteem?
- c. Is de regering van mening dat dit soort cijfers bijdragen aan het vertrouwen in het pensioensysteem ?

491. Volgens art 46 lid 2 wordt bij de flexibele overeenkomst en bij de premie uitkeringsovereenkomst op verzoek van de deelnemer informatie verstrekt over het mogelijk te bereiken kapitaal en de hoogte van de uitkering
- a. Waarom is dit niet van overeenkomstige toepassing op de solidaire premie regeling?
492. Bij de beantwoording van de vragen uit de Tweede Kamer heeft de regering gezegd: *“Juist allerlei vormen van intransparante herverdeling in het huidige stelsel geven allerlei complexiteit, niet alleen in de besluitvorming maar ook in de uitvoering. Het is een belangrijke winst van het nieuwe stelsel dat die complexiteit wordt weggenomen.”*
- a. Is de regering nog steeds van mening dat het nieuwe stelsel eenvoudiger is dan het oude?
 - b. Kan de regering uitleggen hoe het dan toch mogelijk is dat talloze deskundigen de wet als hopeloos complex en niet uitlegbaar beschrijven ?
493. Heeft u kennis genomen van het position paper van de heer Sluimers?
- a. Kan de regering afzonderlijk reageren op de bezwaren tegen WTP die Sluimers noemt in zijn position paper van 21 februari 2023. Die bezwaren over lage rendementen, invaren en de deelnemer?
494. Erkent de regering dat door teveel renteafdekking in het nieuwe stelsel, net als in het huidige FTK, het rendement op termijn, zeker voor ouderen, aanmerkelijk lager zal (of kan) uitvallen?
495. Klopt het dat de Nederlandse pensioenfondsen in de eerste 3 kwartalen van 2022 140 miljard hebben verloren op rentederivaten. Dat is ongeveer 40% van het totale verlies van 375 miljard dat in deze periode is geleden?
496. Erkent de regering dat deze ongekennde verliezen op rentederivaten voortvloeien uit de steeds toenemende rente afdekking door de pensioenfondsen?
497. Erkent de regering dat deze renteafdekking samenhangt met de rekenrente systematiek uit het huidige FTK?
498. Is de regering het eens met de heer Sluimers dat deze renteafdekking ook voorsorteert op het nieuwe stelsel? Zo ja welke omvang kan de renteafdekking hebben onder WTP bij stijging van de rente naar 3 respectievelijk 4 en 5%? Erkent de regering dat dit een grote schaduw werpt over het nieuwe stelsel?
499. Erkent de regering dat in het nieuwe stelsel , via het zogenaamde beschermingsrendement nog meer rente zal worden afgedekt?
500. Is de regering het eens met de heer Sluimers, die stelt dat de pensioenregeling steeds meer een lijfrenteverzekering wordt? En is de regering het ook eens met de heer Sluimers dat het een verzekering wordt, die gericht is op het waarborgen van die nominale zekerheid en niet op het beiden van een koopkrachtig pensioen? Zo ja, dat was toch niet de bedoeling? Zo nee, wat mankeert er aan zijn stelling? En kan dat uitvoerig worden uitgelegd?

501. Is de regering het met de heer Sluimers eens dat het voorgaande nog zal worden versterkt door de life cycle aanpak in de WTP, waardoor de gepensioneerden nog maar beperkt in aandelen mogen beleggen en vrijwel geheel aangewezen zullen zijn op het (lagere) rendement op nominaal vastrentende waarden, die geen bescherming bieden tegen inflatie?
- a. Zo ja, kan de regering uitleggen waarom zij heeft vastgehouden aan life cycle beleggen met de slechte gevolgen voor gepensioneerden. Is er bereidheid dit te schrappen.
502. Waaruit blijkt dat ouderen niet meer risico zouden willen lopen voor een koopkrachtig pensioen? Is dat niet een vorm van bevoogding van ouderen, van paternalisme? Is dit aantoonbaar gebaseerd op hun voorkeuren of meer op uw interpretatie van hun voorkeuren?
503. Is de regering het eens met de heer Sluimers dat dit probleem niet kan worden ondervangen door binnen de euro zone inflatie gekoppelde obligaties aan te kopen? Het huidige aanbod van deze obligaties met acceptabele rating is immers onvoldoende. Zo nee waarom niet?
504. Wil de regering uitleggen waarom Nederland als eerste land probeert het bestaande pensioenvermogen van 1400 miljard in 1 grote transitie te verdelen over 10 miljoen pensioendeelnemers?
505. Waarom is niet gekozen voor het geheel of gedeeltelijk sluiten van de bestaande pensioenregeling en het vervolgens daarnaast starten met een nieuw stelsel? Is de regering het eens met Sluimers dat dit qua uitvoering aanmerkelijk makkelijker is en veel minder risico's oplevert voor de deelnemers. En dat ook de kosten van een dergelijke simpele aanpak lager liggen?
- a. Zo ja, waarom willen wij dan toch deze onontgonnen weg op gaan? En kan de weg terug naar huidige stelsel- met kleine aanpassingen- ingeslagen worden? Zo nee, waarom niet?
506. Erkent de regering dat de voorgestelde transitie niet alleen uitvoeringstechnisch kwetsbaar is, maar dat ook de waardebevestiging van het opgebouwde pensioenrecht van een deelnemer een groot probleem is?
507. Erkent de regering dat deze omzetting een hachelijke zaak is, zeker in de huidige omstandigheden? Met grote onzekerheden en een veel meer hardnekkige inflatie dan voorheen aangenomen?
508. Erkent de regering dat de grote transitie ook arbitrair is, want in fluctuerende markten kan het veel uitmaken of je gisteren, vandaag of morgen dergelijke berekeningen maakt. Wordt erkend dat de tijdsfactor definitief bepalend is (of kan zijn) voor het start pensioen onder WTP

509. Erkent de regering dat het gebruik van modellen wel kan helpen maar modeluitkomsten kunnen de fundamentele onzekerheid van zo'n transitie niet wegnemen? Immers de kalibratie van dit soort modellen wordt ontleend aan het verleden, terwijl de toekomst uitermate onzeker is. Graag een toelichting.
510. Is de regering het met de heer Sluimers eens dat het invaren daardoor eigenlijk bij voorbaat al een tamelijk onmogelijke opgave is? Met verlies van vertrouwen en met in elk geval langlopende en verder complicerende juridische procedures
511. Volgens de nieuwe pensioenwet zal het nieuwe stelsel aanmerkelijk inzichtelijker worden. Maar wie zich door de vele duizenden pagina's parlementaire behandeling van de WTP heen ploegt, weet één ding zeker: voor de doorsnee deelnemer zal dit stelsel volkomen abracadabra zijn. In een van de position papers werd gesteld dat dit geen bezwaar zou zijn omdat de complexiteit zich toch 'onder de motorkap' zou afspelen. Dat lijkt vanuit een oogpunt van rechtszekerheid niet verstandig. Het pensioen is veruit het grootste vermogen dat de gemiddelde Nederlandse burger heeft. Het minste dat toch wel verwacht mag worden, is dat de pensioendeelnemer snapt wat er met zijn of haar vermogen gebeurt en daar vertrouwen in heeft. Het is een eis die de overheid terecht aan financiële instellingen oplegt, maar dat geldt uiteraard ook voor financiële overheidswetgeving zelf. Bij de vele uitvoeringsproblemen waar onze overheid momenteel mee te maken heeft, doet de gedachte dat de pensioendeelnemer maar moet vertrouwen dat het allemaal wel goed komt, weinig realistisch aan. De complexiteit zal ook de pensioensector zelf raken. Voor de vele bestuurders in de pensioensector zal het er met het nieuwe pensioenstelsel niet makkelijker op worden. Veel werk derhalve aan de winkel voor alle pensioenadviseurs. Wie de kranten leest, ziet dat in deze adviessector dan ook veel enthousiasme en steun aanwezig is voor de nieuwe pensioenwet. Uiteraard zal dit de uitvoeringskosten alleen maar verder opdrijven.
- a. Is de regering het eens met de heer Sluimers dat het nieuwe stelsel - anders dan de zij belooft - niet inzichtelijker wordt?
 - b. Deelt u de mening dat 1 ding zeker is, namelijk dat voor de doorsnee deelnemer de WTP volkomen abacadabra zal zijn?
 - c. Bent u ook van mening dat de complexiteit van de WTP zich voor de deelnemer onder de motorkap afspeelt en derhalve minder vragen en onzekerheden oproept dan het huidige stelsel en het huidige pensioenoverzicht? Denkt u werkelijk dat u dit de komende jaren staande kunt houden?
512. De overheid stelt eisen aan financiële instellingen, maar dat moet toch ook gelden voor de overheidswetgeving zelf, zo vragen wij?
513. Deelt u de mening dat het kostenniveau van de WTP niet het kostenniveau van vergelijkbare beleggingsproducten bij private instellingen mag overstijgen? Is dit voor u een voorwaarde? Zo ja, kunt u dit vandaag dan ook garanderen? Zo nee waarom niet.
514. Is de regering het eens met de heer Sluimers dat de complexiteit ook de pensioensector zelf zal raken? Wordt zijn opvatting gedeeld dat het enthousiasme en steun voor WTP vanuit de pensioensector iets zegt over de verdienmogelijkheden van de WTP?

515. Erkent de regering dat gegeven de vele uitvoeringsproblemen waarmee onze overheid momenteel te maken heeft, de gedachte dat de deelnemer maar moet vertrouwen dat 'het allemaal wel goed komt', weinig realistisch aan doet?
516. De kans dat de deelnemer in toenemende mate gaat twijfelen aan een stelsel waarin hij of zij nauwelijks zicht heeft wat er met zijn of haar bestaande pensioenvermogen gebeurt, is beslist niet ondenkbeeldig. Zeker niet als door de hoge renteafdekking de pensioenresultaten gaan tegenvallen en de uitvoeringskosten alleen maar oplopen. En als bovendien onduidelijk blijkt hoe die rendementen over de verschillende leeftijdscohorten worden verdeeld, zullen pensioenfondsen op veel onbegrip van hun deelnemers kunnen rekenen. Dan rijst opnieuw de vraag die door de 44 ondertekenaars in hun brief van 31 oktober 2022 aan de voorzitters van beide Kamers werd gesteld:
- a. Tot hoever kan een overheid, maar kunnen ook vakbewegingen en werkgeversorganisaties gaan met het verplicht stellen van een pensioenregeling waarvan de uitkomsten zo onduidelijk zijn en zozeer kunnen tegenvallen?
517. Deelt de regering de opvatting van de heer Sluimers, dat het niet denkbeeldig is dat de deelnemer meer gaat twijfelen aan een stelsel waarin hij of zij nauwelijks inzicht heeft wat met er met hun pensioenvermogen gebeurt? Zeker niet als door hogere kosten, een dure rente-afdekking de pensioenresultaten gaan tegenvallen.
518. Heeft u kennis genomen van de vier aanbevelingen van de heer Sluimers?
- Verminder de rentegevoeligheid van het pensioenstelsel. Vertrouw niet te veel op een terugkeer van tijden met lage inflatie en lage rentes. De economische werkelijkheid is veel weerbarstiger dan modelmatige scenario's.
 - Ga niet invaren. Zeker niet in deze volatiele economische tijden. Sluit de bestaande regeling en pas een eventuele andere pensioenopbouw alleen toe op nieuwe deelnemers.
 - Zie af van lifecycle beleggen. Rond uw pensioenleeftijd moet u nog de helft van uw pensioen opbouwen. Vastrentende waarden leveren voor de opbouw van dat pensioen te weinig op.
 - Maak het stelsel eenvoudiger. In zijn huidige opzet wordt dit stelsel een kostbare zaak met vooral veel werk voor duurbetaalde adviseurs.
- a. Wil de regering uitvoerig reageren op elk van deze 4 adviezen.
519. Op het moment van invaren kan zich een calamiteit voordoen zoals Covid en Oekraïne. Wat vindt de regering van het inbouwen van een noodrem of een nooduitgang in het transitie pad, omdat anders de pensioenen van miljoenen Nederlanders worden bepaald door 1 ongelukkige calamiteit? Zo ja, wat behelst die nooduitgang dan? Zo neen, is de regering bereid die noodknop te installeren gezien de enorme operatie die het invaren is?
520. De lange (swap) rente is deze werk opgelopen naar 3%. Het hoogste niveau in 11 jaar tijd. Volgens de media is dit gepaard gegaan met forse vermogensverliezen bij pensioenfondsen, met name op rentederivaten. Kan de regering inzicht geven hoe groot deze verliezen tot nu toe dit jaar zijn geweest?

521. Kan er inzicht worden gegeven in de potentiële verliezen op rente derivaten bij een oplopende rente naar 4%? Zou het kunnen zijn dat deze verliezen honderden miljarden euro's zouden bedragen, bovenop het verlies van de 200 miljard dat de afgelopen 2 jaar door pensioenfondsen op deze producten is geleden?
522. Lopen we het gevaar dat als de inflatie onverhoopt verder zou stijgen en we weer naar rente niveaus uit de jaren zeventig gaan, dat de verliezen op de rente derivaten zo groot zouden kunnen uitvallen dat mogelijk een faillissement van pensioenfondsen die veel rente hebben afgedekt, dreigt? Zoals in Engeland al even het geval leek te zijn, totdat de Engelse centrale bank uitgebreid ingreep.
523. In welke mate kan DNB optreden als de rente onverhoopt tot niveaus uit de jaren zeventig zou gaan stijgen en faillissementen van Nederlandse pensioenfondsen zouden kunnen optreden?
524. Leidt deze gang van zaken tot enige reflectie of tot nieuwe inzichten bij het kabinet inzake de markt waardering van de rekenrente? Een waardering die de oorzaak is van deze enorme verliezen. Immers pensioenfondsen zijn door deze rekenrente methodiek min of meer gedwongen om de rente grootschalig af te dekken.
525. Kan de regering reageren op de stelling dat "veel doelen uit het pensioenakkoord niet worden bereikt: uitlegbaarheid, transparantie, maatwerk, keuzemogelijkheden". Vindt u werkelijk dat deze doelen wél worden bereikt?
526. Is de regering het eens met de Seniorencoalitie dat de belofte van het pensioenakkoord, dat er "eerder zicht op een koopkrachtig pensioen ontstaat", niet hetzelfde is als een "koopkrachtiger pensioen".
527. De regels voor indexatie zijn in het transitie FTK (en in de voorafgaande AMVB) versoepeld maar dat geldt niet voor de achterstallige indexatie. Is de regering bereid tijdens het transitie FTK de regels van het FTK te laten vervallen (dekkingsgraad van 150%, eis van toekomstbestendig indexeren en spreiding over 5 jaar)?
528. Ook in het nieuwe stelsel zijn verhogingen of verlagingen niet gebonden aan het genoeg=genoeg principe. Is de regering bereid om pensioenfondsbesturen de vrijheid te geven om afhankelijk van de financiële situatie de pensioenen te verhogen, met in achtname van evenwichtige behandeling?
529. Bent u het eens met de Seniorencoalitie dat eerst de nominale uitkeringen moeten worden gewaarborgd?
530. Is de regering bereid de compensatie voor de doorsneepremie achter te stellen bij de inhaalindexatie, die gepensioneerden van boven de 80 jaar anders definitief kwijt zijn? (Inzake de "gemiste indexatie die kan oplopen tot soms wel 40%").

531. Is de regering bereid de toegezegde handreiking evenwicht toe te zeggen voordat de Senaat het wetsvoorstel zal behandelen, zodat afdoende comfort kan worden gevonden alvorens de verdeling van ca 1440 miljard euro van start kan gaan?
532. Kan de regering reageren op de opvatting van de seniorencoalitie: *het opschorten van het individueel bezwaarrecht wordt onvoldoende gecompenseerd met het hoorrecht?*
533. Kan de regering reageren op de opvatting van de seniorencoalitie: *Sociale partners mogen de opbouwfase bepalen maar Pensioenfondsbesturen zouden leidend moeten zijn voor het beheer en de verdeling van het bestaande pensioenvermogen?*
534. Is de regering bereid te regelen dat voor een daadwerkelijke inbreng het noodzakelijk is dat de verenigingen van gepensioneerden vanaf het begin van het iteratieve proces tussen sociale partners en fondsen worden betrokken?
535. Nieuw is dat elke geleding van een verantwoordingsorgaan de mogelijkheid heeft negatief te adviseren t.a.v. de door het Fonds voorgenomen keuzes in het kader van al dan niet invaren. Het is van belang dat de geleding in kwestie bij het niet opvolgen van het gegeven advies het recht heeft een juridische procedure te starten net zoals dat onder de huidige wetgeving toekomt aan het verantwoordingsorgaan.
- a. Is de regering bereid dit alsnog mogelijk te maken voor de behandeling van de WTP?
536. Kan de regering toezeggen dat alle lagere regelgeving bekend is voordat de Senaat de behandeling voert?
537. Is de regering bereid de transitieperiode te verlengen met minstens 1 jaar, vanwege het eerdere uitstel?
538. Is de regering bereid om de einddatum van de invoering van de WTP op te schuiven nu geluiden uit de sector klinken dat de transitieperiode te kort dreigt te worden om met 160 fondsen over te gaan?
539. Is de regering bereid het fiscale risico van tafel te halen, omdat aan het eind van de transitie het individuele pensioenvermogen in box 3 kan vallen, als er nog niet is ingevaren? Kunt u de risico's hieromtrent, voor alle deelnemers uitsluiten?